

Torsdagen den
21 april 1983

Om en kärnvapenfri zon i Norden

1982/83:126

Torsdagen den 21 april

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollen för den 13 innevarande månad.

2 § Upplästes och lades till handlingarna följande inkomna

Berättelse om granskning av bevis för ersättare för riksdagsledamöter

Till valprovsningsnämnden har från riksskatteverket inkommit bevis om att till ersättare för riksdagsledamöter utsetts Tomas Salzmänn, Västerås, Ingrid Bolin, Västerås, och Birgit Henriksson, Hallstahammar (alla m).

Valprovsningsnämnden har vid sammanträde denna dag granskat bevisen och därvid funnit att de blivit utfärdade i enlighet med 15 kap. 1 § vallagen.

Stockholm den 20 april 1983

Stig Nordlund

/Sven-Georg Grahn

3 § Svar på fråga 1982/83:394 om en kärnvapenfri zon i Norden

Anf. 1 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Gunnel Jonäng har frågat mig om regeringen är beredd att arbeta vidare för en kärnvapenfri zon i Norden enligt riksdagens intentioner.

Med anledning av Gunnel Jonängs fråga vill jag slå fast att regeringen aktivt fortsätter sina strävanden i syfte att upprätta en kärnvapenfri zon i Norden. Målet är en överenskommelse mellan de nordiska länderna om gemensamma utfästelser om oinskränkt kärnvapenfrihet i förening med särskilda åtaganden och åtgärder från kärnvapenstaternas sida. Regeringen arbetar med zonfrågan på bred parlamentarisk grund, och jag vill i det

Torsdagen den
21 april 1983

Om en kärnvapenfri zon i Norden

sammanhanget hänvisa till utrikesutskottets betänkanden den 19 maj 1981 och den 11 maj 1982.

När det gäller det aktuella läget i zonfrågan kan konstateras att tre av de nordiska länderna ännu inte tagit ställning i huvudfrågan om en kärnvapenfri zon i Norden och att detta begränsar möjligheterna att diskutera detaljerna i ett zonarrangemang. Det är emellertid ett betydande svenskt intresse att en zon kommer till stånd, och vi håller fortlöpande kontakt med de övriga nordiska länderna i denna fråga. Verkliga framsteg i arbetet på en kärnvapenfri zon förutsätter emellertid enighet om slutmålet, och vi hoppas att samtliga nordiska länder skall ansluta sig till detta.

Anf. 2 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Tack, utrikesministern, för svaret på min fråga!

Uppenbarligen har utrikesministern sagt för mycket med uttalandet om att frågan om en kärnvapenfri zon i Norden skulle läggas på is. Alla vi som jobbat med den här frågan vet att det är en komplicerad fråga, inte minst mot bakgrund av de nordiska ländernas olika säkerhetspolitiska system. Svårigheterna har funnits hela tiden; det är bara att jobba på. Men nog är det märkligt när olika regeringsrepresentanter ungefär samtidigt uttalar motsatta uppfattningar i frågan.

Hade jag tidigare känt till innehållet i utrikesministerns artikel i Svenska Dagbladet och referatet från presskonferensen, skulle jag ha ställt en interpellation i stället. Nu kan det bara bli en minidebatt. Vad utrikesministern framför där är helt nya tankegångar kring zonen, som varken andra partier eller riksdagen har ställt sig bakom, nämligen "att zonen skall bedömas efter sina egna meriter och inte göras beroende av utvecklingen i det övriga Europa".

I det beslut i riksdagen som regeringen har att följa står det att den svenska regeringen bör undersöka om en gemensam grund finns mellan de nordiska länderna i syfte att skapa en kärnvapenfri zon i Norden som ett led i arbetet för ett kärnvapenfritt Europa. Det sägs också att en kärnvapenfri zon i Norden kan utgöra en länk för att åstadkomma en faktisk kärnvapennedrustning inom ett större geografiskt område.

I själva verket är det så, att själva utgångspunkten för zontanken är Europa, ett kärnvapenfritt Europa, och den nordiska zonen är ett led i denna målsättning. Detta framkommer i motioner och protokoll, t. ex. om man läser den första zondebatten i kammaren på senare år med anledning av min interpellation 1980.

Nu vänder utrikesministern upp och ner på begreppen – och isolerar zonen från utvecklingen i Europa.

Det är inte nog med att olika representanter för regeringen framför olika uppfattningar, utan förvirringen förefaller vara så total att samma person redovisar olika uppfattningar.

I artikeln säger utrikesministern att "en kärnvapenfri zon i Norden skall bedömas på sina egna meriter och inte göras beroende av utvecklingen i övriga Europa".

Torsdagen den
21 april 1983

Om en kärnvapenfri zon i Norden

Den 22 november i fjol sade samme utrikesminister följande:

”Låt mig också understryka det europeiska sammanhanget. En zon bör betraktas i samband med arbetet på en vidare överenskommelse om kärnvapen i Europa. Utvecklingen av förhandlingarna om de strategiska vapnen, de regionala kärnvapnen i Europa samt om de konventionella militära styrkorna (START, TNF och MBFR) blir av stor betydelse för zonfrågan.”

Herr utrikesminister! Vad ligger bakom uttalandet att zonen skall bedömas på sina egna meriter och inte göras beroende av utvecklingen i övriga Europa?

Anf. 3 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Fru Jonäng menar att jag har sagt för mycket, när jag har sagt att frågan om en nordisk kärnvapenfri zon lagts på is. Jag har över huvud taget inte fällt detta yttrande. Därmed borde vi kunna lämna det påståendet. Ingen som varit närvarande vid presskonferensen har kunnat uppfatta det som jag sade på annat sätt än att jag menar att vi har ett starkt intresse av att en nordisk kärnvapenfri zon kommer till stånd. Så har mina uttalanden också återgivits i alla möjliga sammanhang, utom av den skribent som råkade skriva att frågan om en kärnvapenfri zon lagts på is.

Fru Jonängs andra fråga gällde sambandet med de övriga europeiska arrangemangen. Jag kommer att ta upp det i ett svar till herr Ullsten på måndag, men jag vill redan nu säga att det hos regeringen inte finns, och inte har funnits, någon annan uppfattning än att en nordisk kärnvapenfri zon är ett led i skapandet av ett kärnvapenfritt Europa. Det leDET kan utgöras av vår nordiska zon, av en zon på Balkanhalvön och av en kärnvapenfri zon genom Europa. Det kan också utgöras av överenskommelser mellan stormakterna om ändring i deras vapensystem eller i omfattningen av dessa vapensystem.

Det är självklart att en nordisk kärnvapenfri zon utgör ett led i skapandet av ett kärnvapenfritt Europa. Därmed är dock inte sagt att realiserandet av en nordisk kärnvapenfri zon förutsätter att dessa övriga dellösningar föregår den nordiska zonen eller kommer till stånd samtidigt. Jag hade hoppats att fru Jonäng och jag, efter ett replikskifte som vi hade i kammaren i anslutning till utrikesdebatten, var överens om detta.

Anf. 4 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Det var bra med utrikesministerns deklaration. Jag vill bara påvisa att jag, efter denna deklaration, inte uppehöll mig särskilt länge vid påståendet att frågan hade lagts på is.

Jag må säga att jag faktiskt inte förstår vad utrikesministern då menar med det som står i artikeln i Svenska Dagbladet. Det går inte att resonera på det sättet – det är felaktigt. I samma ögonblick som vi talar om uttunning, dvs. att stormakterna skall dra bort kärnvapnen runt omkring oss, är stormakterna med i bilden. Vi är mitt uppe i det europeiska sammanhanget, och zonen är en del av detta europeiska sammanhang.

Torsdagen den
21 april 1983

Om en kärnvapenfri zon i Norden

Om det var tänkt att zonen skulle göras mycket stor och omfatta t. ex. Grönland och Färöarna, kunde man kanske i någon mån ha talat inte om en isolerad zon men om en egen, sammanhållen zon med en mer självständig ställning. Men även då skulle vi vara med i det europeiska sammanhanget.

En överenskommelse om en kärnvapenfri zon innebär att zonstaterna inte skall ha kärnvapen, att kärnvapen inte får vara stationerade inom zonen och att kärnvapen inte får sättas in mot mål inom zonen. Detta förutsätter överenskommelser med supermakterna.

Zonen kan således, som utrikesministern har sagt i sitt uttalande, inte ses isolerad. Jag har själv tidigare fört fram tanken på att zonfrågan skulle ingå som ett regionalt komplement i förhandlingarna mellan USA och Sovjet om de strategiska vapnen, och då sätts frågan också in i sitt totala sammanhang.

Vi har i riksdagen i olika sammanhang varit eniga om synen på zonen som ett led i arbetet för ett kärnvapenfritt Europa. Vad är då meningen med att ifrågasätta denna enighet?

Anf. 5 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Ingenting av vad jag eller någon annan företrädare för regeringen har sagt eller skrivit motsäger den uppfattning som riksdagen har gett uttryck för, nämligen att arbetet på en nordisk zon bör ses som ett led i skapandet av ett kärnvapenfritt Europa. Även om en nordisk zon skulle kunna realiseras isolerat, innan någonting av övriga nedrustningsåtgärder är förverkligat, vore en kärnvapenfri zon i Norden ett led i den utveckling som syftar till ett kärnvapenfritt Europa.

Anf. 6 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Men utrikesministern kan väl inte förneka det som står i artikeln. Här kan inga "dåliga" journalister ha missuppfattat, och det kan knappast heller vara något tryckfel. Här står uttryckligen värderingar som är annorlunda än de värderingar som vi tidigare gett uttryck för här i riksdagen när det gällt frågan om kärnvapenfri zon.

Anf. 7 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag vill endast i korthet säga att om en nordisk kärnvapenfri zon kunde skapas, vilket jag hoppas, vid en tidpunkt då kanske andra lösningar ännu inte har åstadkommits är det en fördel, och det har väl sitt eget värde att skapa en nordisk kärnvapenfri zon. Jag kan inte förstå att önskan att realisera detta, t. o. m. i ett läge då andra mål inte uppnås, skulle vara på något sätt stridande mot riksdagens vilja att upprättandet av en nordisk kärnvapenfri zon skall ses som ett led i skapandet av ett kärnvapenfritt Europa.

Torsdagen den
21 april 1983

*Om rapporter
angående använd-
ning av BC-strids-
medel i Central-
amerika*

Anf. 8 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Det är bara så att detta är principer som det inte går att rucka på hur som helst. T. o. m. i den socialdemokratiska motionen från 1980/81 kan man se hur den kärnvapenfria zonen i Norden görs helt beroende av frågan om ett kärnvapenfritt Europa. I rubriken står: en kärnvapenfri zon i Norden, och sedan utgår man från ett kärnvapenfritt Europa. ett nedrustningsmål som det råder enighet om, och att ett sådant mål kan uppnås stegvis.

Frågan om en kärnvapenfri zon i Norden är hela tiden underordnad frågan om att skapa det som riksdagen har antagit som målsättning, nämligen ett kärnvapenfritt Europa.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1982/83:400 om rapporter angående användning av BC-stridsmedel i Centralamerika

Anf. 9 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Eva Hjelmström har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta med anledning av de senaste alarmerande rapporterna om användande av s. k. BC-stridsmedel i Centralamerika.

I massmedia har det förekommit vissa uppgifter om att kemiska och biologiska stridsmedel, s. k. BC-stridsmedel, skulle användas i Centralamerika. Samma uppgifter har också lämnats av källor inom den salvadoranska oppositionsfronten, FDR/FMLN. Någon bindande bevisning har dock ännu inte presenterats. Den förra ordföranden i El Salvadors kommission för mänskliga rättigheter, Marianella García Villas, som för en månad sedan brutalt mördades, höll vid tidpunkten för sin död på med att sammanställa material som skulle ligga till grund för en rapport om användning av BC-stridsmedel i El Salvador. Arbetet på att slutföra denna rapport pågår nu inom kommissionen. Regeringen kommer att noga studera rapporten då denna publiceras.

Användningen av kemiska och biologiska vapen är förbjuden enligt en internationell överenskommelse som träffades 1925, det s. k. Genèveprotokollet. Enligt svensk och många andra staters uppfattning har detta förbud karaktären av internationell sedvanerätt och har sålunda generell tillämpning även på länder som inte har anslutit sig till protokollet. I fråga om biologiska vapen är det dessutom enligt en konvention från 1972 – den s. k. B-vapenkonventionen – förbjudet att utveckla, tillverka och lagra sådana vapen.

Det finns f. n. mycket små möjligheter att kontrollera påståenden om brott mot ifrågavarande överenskommelser. Genèveprotokollet innehåller inga bestämmelser alls om kontrollen av förbudets efterlevnad. De kontrollbestämmelser som finns i B-vapenkonventionen är helt otillräckliga. Sverige deltar aktivt i de strävanden som syftar till att förbättra möjligheterna att

Torsdagen den
21 april 1983

*Om rapporter
angående användning
av BC-stridsmedel i Central-
amerika*

kontrollera båda dessa avtal.

Beträffande den i Eva Hjelmströms fråga förekommande uppgiften om användning av "vit fosfor" vill jag nämna att detta ämne inte synes falla under någon av överenskommelserna på BC-området. "Vit fosfor" kan karakteriseras som ett brandvapen och torde därför falla under en internationell överenskommelse från 1980, som bl. a. begränsar användningen av napalm och andra brandvapen. Denna överenskommelse har emellertid ännu inte trätt i kraft.

Anf. 10 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga.

Kärnvapen och kärnvapenfria zoner diskuterades nyss här i kammaren, och de frågorna har vi från vpk:s sida drivit länge. Men de får inte undanskymma det faktum att bägge stormakterna enligt SIPRI nu utvecklar vapen som kanske kan förefalla mer humana men som definitivt inte är det, nämligen BC-stridsmedel.

Alla minns vi säkert bilden från USA:s angreppskrig på Vietnam av den skrikande, napalmförstörda flickan. Nu har rapporter kommit om att samma vapen – i det här fallet "vit fosfor" – använts i Centralamerika. Detta drabbar civilbefolkningen, inte minst barnen och kvinnorna, väldigt hårt. Jag skulle kunna citera vad journalisterna från vår egen tidning Ny Dag, dvs. svenskarna som blev fängslade där, har skrivit om detta, men det är en alltför kuslig läsning.

Utrikesministern säger i sitt svar att det när det gäller BC-stridsmedel i stort finns mycket små möjligheter att kontrollera påståenden om brott mot bl. a. Genèveprotokollet. Det är bra att detta konstateras. Men det är samtidigt ett faktum att Sverige har en mycket rik tradition på det här området – Östen Undén arbetade ju under hela efterkrigstiden med just dessa frågor – och jag undrar därför: Vad görs nu i form av akuta åtgärder? Vad gör man nu just när det gäller Centralamerika?

I fråga om Centralamerika säger utrikesministern i svaret att "vit fosfor" inte ingår bland de s. k. BC-stridsmedlen och att det faller under en överenskommelse som ännu inte har trätt i kraft. Även om man kan säga att t. ex. nervgas har en betydligt större räckvidd och andra effekter, minskar ju inte detta lidandet för dem som drabbas av användningen av "vit fosfor". Vad gör Sverige för att medverka till att vi får till stånd en överenskommelse som medför att barnen i El Salvador inte drabbas av den typen av stridsmedel?

Slutligen: Hur ser regeringen på Reaganadministrationens beslut om att produktionen av kemiska stridsmedel skall återupptas efter 13 års uppehåll?

Anf. 11 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Fru Hjelmström har berört en viktig fråga. Det är angeläget att man för kärnvapenproblemets skull inte glömmer åtgärder mot användning av andra stridsmedel. Regeringen är genom representanter medverkan-

de i en utredning som FN gör om brott mot Genèveprotokollets förbud mot användning av BC-stridsmedel. Det är inte fråga om att man skall ändra själva Genèveprotokollet, för det är ju ett faktum att det finns och att förbudet finns, utan vad man vill ha är en handledning inom FN som anger hur sådana här undersökningar skall göras.

Vi har fått ett brett stöd för ansträngningarna inom Förenta nationerna. Tyvärr motsätter sig Sovjetunionen och dess allierade alla försök att utveckla och förbättra kontrollåtgärder som går ut på att man skall se till att de internationella avtalen på detta område efterlevs. Vi hoppas på en ändrad inställning från dessa stater, varigenom det önskemål fru Hjelmström har lättare skulle kunna tillmötesgå.

Anf. 12 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Det var ju ett positivt besked, att vi fått ett brett stöd för våra ansträngningar. Också jag ställer mig självfallet kritisk till att Sovjetunionen motsätter sig kontrollåtgärder på detta område. Det får emellertid inte undanskymma det faktum, att vi måste fortsätta våra ansträngningar. Med tanke på de nya uppgifterna om användningen av BC-stridsmedel bl. a. i El Salvador och på det brutala mord som utrikesministern nämnde är det ännu viktigare att vi tar upp de här frågorna och visar på vad som görs från stormakternas sida i de här fallen.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1982/83:398 om utomlands bedriven skolundervisning av vissa religiösa organisationer

Anf. 13 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Margareta Palmqvist har frågat mig hur jag bedömer att fortsatt skolgång i Sverige kan säkras för barn som fått delar av sin skolutbildning i "sektskolor" utomlands.

Genom grundskolan erbjuds alla elever oberoende av bostadsort och sociala förhållanden en likvärdig utbildning. Att eleverna får vissa grundläggande kunskaper och färdigheter är ett väsentligt krav på skolan. Grundskolan skall även ge social träning och skolning i övrigt. I läroplanen är fastlagt att skolans verksamhet skall präglas av de grundläggande värderingar om demokrati, tolerans, jämlikhet m. m. på vilka det svenska samhället bygger. Läroplanen speglar vår demokratis samhällssyn och människosyn.

Den svenska grundskolan är en skola för alla och enligt min mening en bra skola. Det finns dock en del föräldrar som inte delar denna uppfattning. Inom Sverige finns möjlighet att fullgöra skolplikten i en godkänd fristående skola. En sådan skola skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan ger och även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål. Ett fåtal föräldrar nöjer sig inte med denna frihet att välja skolgång vid sidan av den

Torsdagen den
21 april 1983

*Om utomlands
bedriven skolun-
dervisning av
vissa religiösa
organisationer*

offentliga skolan utan är beredda att gå så långt att de flyttar sina barn utomlands för att barnen skall få sin utbildning där. De föräldrar som för sina barns räkning tar ett sådant avgörande beslut bör vara medvetna om konsekvenserna därav. Bl. a. kan det bli svårt för barnen att få ett meningsfullt utbyte av en eventuell fortsatt skolgång i Sverige.

Den svenska grundskolan får ta emot ett icke obetydligt antal barn – svenska och utländska medborgare – som har fått hela eller delar av sin utbildning utomlands. I sådana fall krävs som regel särskilda stödåtgärder under en kortare eller längre tid. Bl. a. kunskaperna i svenska språket och om svenska förhållanden måste ofta förbättras. Grundskolan har särskilda resurser för stödundervisning m. m. Omfattningen av stödåtgärderna beror på vad som krävs i det enskilda fallet.

Sådana fall som Margareta Palmqvist syftar på måste – i den mån dessa barn fortsätter sin skolgång i den svenska grundskolan – enligt min mening hanteras på samma sätt. Någon anledning till ytterligare insatser för dessa elever finns inte enligt min mening.

Anf. 14 MARGARETA PALMQVIST (s):

Herr talman! Tack för svaret!

Jag har velat väcka den här frågan av två skäl.

1. Av flera tidningsartiklar, som förekommit under de senaste veckorna, har det framkommit att organisationen Maranata har för avsikt att skicka barn till en egen skola i Dominikanska republiken. Man vill på det här sättet ge barnen en undervisning som helt kan präglas av organisationens värderingar. Undervisningen uppges också bli mycket billigare än den som bedrivs i vår grundskola.

2. Jag har i likhet med flera riksdagsledamöter fått ett brev från en man som är mycket rädd för att hans son skall komma att skickas till Maranatas skola utomlands. Vi skall inte behandla enskilda ärenden här i riksdagen, men vi är skyldiga att uppmärksamma effekterna av de lagar och bestämmelser vi beslutar om.

Jag delar statsrådets grundinställning om vår svenska grundskola. Men jag har också respekt för de föräldrar som väljer godkända fristående skolor för sina barn. Jag accepterar därför och tycker att det är viktigt att det ställs bestämda krav både på den offentliga skolan och på fristående skolor och att utvecklingen inom skolan följs noggrant. Framför allt gäller detta förhållandena för barn som har särskilda behov. Vi har ett gemensamt ansvar för barnen – både att det finns en god grundskola tillgänglig för alla våra barn och att barnen får möjligheter att utnyttja den.

I vissa fall måste det anses rimligt att föräldrar ordnar sina barns skolgång utomlands, t. ex. när föräldrarna har arbete eller utbildning där. Och invandrarbarn går självfallet i sina hemlands skolor innan de flyttar hit.

Så till de barn som skickas av svenska organisationer till deras skolor utomlands. Det är bra att statsrådet lägger fast att även de barnen skall kunna få hjälp i form av stödundervisning, om de kommer tillbaka till den svenska skolan. Har våra skolmyndigheter några möjligheter att följa utvecklingen i

t. ex. Maranatas svenska skolor utomlands? Kunskaper om förhållandena där skulle underlätta rätt val bland de åtgärder som statsrådet pekar på. Erfarenheter från undervisningen bland invandrarbarn har lett till insikt om att det krävs skiftande och mycket individuellt anpassade åtgärder, men också att det även i fortsättningen behövs särskilda medel anvisade för detta inom grundskolan.

Det är av vikt att dessa resurser stannar inom skolan. Jag kan därför, sett utifrån barnens behov, inte alls förstå dem som hävdar att någon form av fast skolpenning skulle kunna följa barnet. Resurser skulle flyttas ut från den allmänna skolan utan hänsyn till den fördelning som är nödvändig, om även barn med särskilda behov skall kunna tillgodogöra sig den grundutbildning som vi anser vara deras rättighet.

Jag skulle till slut vilja fråga om statsrådet delar min uppfattning i det här avseendet.

Anf. 15 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Skolplikten i Sverige gäller för barn som är bosatta i riket, och det är grundläggande. Det finns också enligt 35 § i skollagen möjlighet för barn att befrias från skolgång genom att de bereds enskild undervisning i hemmet eller annorstädes. Jag vill i detta sammanhang framhålla att det i departementet pågår ett arbete med en ny skollag, och i samband därmed kommer också frågor om denna s. k. enskilda undervisning att tas upp. Vi räknar med att kunna lägga fram en proposition med förslag till ny skollag för riksdagen under hösten 1983.

Till de synpunkter som Margareta Palmqvist framfört vill jag beträffande skolpengen bara säga att flertalet seriösa debattörer som tar upp den frågan anser att skolpengen inte skall vara helt villkorslös. Men i debatten har det också förekommit synpunkter som skapat föreställningen att det skulle föreligga ett slags generellt medgivande när det gäller att disponera gemensamma resurser för barnens skolgång, oavsett hur skolan ser ut.

I de aktuella skolfrågorna kan jag bara beklaga att det finns grupper i samhället som har en så stark strävan att avskilja barn från Sverige, från svenskt samhällsliv och från svensk samhällsgemenskap, att denna strävan leder till en utveckling som innebär att man låter barnen flytta ut från landet. I de presentationer som har gjorts kan jag närmast skönja en önskan att demonstrera avsikten att söka tvinga fram en upplösning av den skolordning som vi har i Sverige. Men i det sammanhanget vill jag slå fast att denna strävan efter att avskilja barn från svensk samhällsgemenskap, som uppenbarligen ligger bakom allt detta, inte får leda till ett avskiljande av vissa barn i Sverige genom att principerna för de fristående skolorna ändras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
21 april 1983

*Om tillsättningen
av skolkantors-
tjänster*

**6 § Svar på fråga 1982/83:399 om tillsättningen av skolkantors-
tjänster**

Anf. 16 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Anita Bråkenhielm har frågat civilministern om han avser att vidta några åtgärder för att tjänsterna som skolkantor tillsätts med kompetenta innehavare.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Skolkantorens tjänstgör dels som kyrkomusiker, dels som klasslärare på lågstadiet eller mellanstadiet i grundskolan. För skolkantorstjänsten avdelas således en tjänst som lågstadielärare eller mellanstadielärare.

Klasslärartjänsten måste ha en innehavare, annars får ju inte eleverna någon undervisning. Om det finns ledigt underlag för en lärartjänst, måste alltså någon tillsättas. Detta gäller oavsett om den lediga tjänsten ingått i en skolkantorstjänst eller om det är fråga om en "vanlig" klasslärartjänst.

Uppkommer vakans på en skolkantorstjänst, vilket ju ofta kan förutses ganska lång tid i förväg, kungörs tjänsten ledig om det finns ett underlag för den. Får man någon behörig sökande – vilket långt ifrån alltid är fallet – tillsätts tjänsten som en skolkantorstjänst. Får man ingen behörig sökande, eller måste lärarunderlaget användas för att undvika att en lärare sägs upp, är lärardelen av skolkantorstjänsten upptagen. Om något sådant inträffar, får en annan tjänst avsättas för skolkantorstjänsten så snart vakans uppstår.

Nuvarande ordning innebär således att skolkantorstjänsterna kan behållas och besättas med kompetenta innehavare – låt vara ibland med visst dröjsmål, vilket inte heller tidigare varit ovanligt. De förändringar som inträtt på grund av att de ordinarie lärartjänsterna avskaffades är i sammanhanget av underordnad betydelse.

Några åtgärder för att ytterligare öka möjligheterna att få tjänsterna besatta är således enligt min mening inte nödvändiga.

Anf. 17 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag blev något förvånad när jag fann att min fråga till civilministern, som ju inom sitt område har en utredning som skall titta på de problem som existerar när det gäller skolkantorstjänsterna, i stället har överlämnats till skolministern. Min förvåning är ännu större nu när jag tagit del av svaret, av vilket framgår att statsrådet inte är medveten om att det verkligen finns mycket stora problem på det här området.

Den framför allt i landsbygdsförsamlingar sedan gammalt mycket ändamålsenliga ordningen, som innebär att någon av skolans lärare samtidigt tjänstgör som kantor, har ju förr fungerat på ett tillfredsställande sätt. Men i modern tid har det blivit allt svårare. Kunskaper och färdigheter i musik tillmätts inte längre lika stor betydelse vid antagningen till lärarutbildning. Att kunna kombinera en lärartjänst med en skolkantorstjänst är alltså numera ovanligare. Men framför allt är det så, att människor i dag inte är beredda att ha en och en halv tjänst – det är ett minimum, om man arbetar heltid som lärare och därutöver skall upprätthålla en kantorstjänst.

*Om tillsättningen
av skolkantors-
tjänster*

Problemen i skolan har enligt uppgift medfört att musiker i allt mindre utsträckning är benägna att tjänstgöra som lärare, om de kan slippa nämnda kombination och i stället helt försörja sig på sitt musikaliska kunnande på annat sätt. Svårigheterna att rekrytera musiklärare till framför allt högstadierna är mycket stora. Jag hörde häromdagen att i Östergötland 58 % av högstadiets musiklärartjänster är besatta med icke kompetenta innehavare.

Detta är naturligtvis till men för skolan. I fallet med landsbygdsförsamlingarna är det till men för hela bygden. Många små församlingar har berövats sin egen präst. Så länge skolan finns kvar är det en värdefull länk mellan skola, kyrka och församling att ha en skolkantor, som ofta får en betydande roll i de aktiviteter för vuxna och barn som ordnas inom församlingens eller byggemenskapens ram.

Kyrkomusikerutredningen arbetar sedan ett par år med de här problemen, bl. a. med arbetstidsproblemen för skolkantorer och med frågan om hur kyrkomusikertjänst skall kunna samordnas med tjänst som t. ex. ämneslärare vid högstadiet – inte nödvändigtvis i musik.

Anser utbildningsministern att det är rimligt att skolkantorstjänster i praktiken i dag på de flesta håll är uppdelade genom provisoriska lösningar? I min egen hemkommun Vetlanda är av 14 skolkantorstjänster endast 3 besatta med ordinarie kompetenta innehavare.

Jag får väl begränsa mina frågor till det som rör just skolans område, eftersom det är statsrådet Göransson som svarar. Kan statsrådet tänka sig att man från skolans sida skulle kunna visa sitt intresse för de här problemen genom att i speciell ordning reglera arbetstiden för lärare på ett sådant sätt att den totala arbetsbördan inte framstår som omodern – i det fall det är detta som hindrar kompetenta sökande att ta en sådan här tjänst – eller att redan nu kombinera kantorstjänster med t. ex. lärartjänster vid högstadieskolorna, för att på det sättet få ökad kompetens på båda håll?

Anf. 18 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Musiklärartjänsterna vid våra skolor är svårrekryterade. Den redovisning som Anita Bråkenhielm ger gäller naturligtvis inte bara skolkantorstjänsterna.

I mitt svar underströk jag att huvuddelen av tjänsterna är lärartjänsterna – de måste under alla omständigheter tillsättas, så att barnen får undervisning. Man kan alltså inte rimligen låta det förhållandet att musiklärartjänsterna är svårrekryterade innebära att man avstår från att rekrytera lärare för undervisningen i andra ämnen än musik.

Den kyrkomusikaliska organisationen i stort är föremål för utredning, och därför har jag i mitt svar inte anvisat några särskilda åtgärder för att lösa den kyrkomusikaliska frågan i det här sammanhanget.

Torsdagen den
21 april 1983

*Om tillsättningen
av skolkantors-
tjänster*

Anf. 19 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag är inte bara intresserad av skolans problem utan även av de kyrkomusikaliska. Kyrkomusikerdelen är oftast ganska lätt att klara av – det är kombinationen som är svår att klara av.

Att musiklektartjänster är svårrekryterade är visserligen sant, men det avhjälpas i dag inte med den här modellen, eftersom skolkantorstjänster i dag kan kombineras endast med mellanstadie- och lågstadielärartjänster. Det är på högstadiet som man har de problemen.

Här ser jag en möjlighet till en god kombination på bägge håll, om man skyndar på med att försöka utnyttja en kombination med ämneslärartjänster på högstadiet, där arbetstiden lättare än för mellanstadielärartjänster ute på landsbygden kan regleras med den kyrkomusikaliska delen.

Jag vill återigen fråga om inte statsrådet kan tänka sig en sådan lösning som någonting att sträva efter, i stället för att man skall behöva ordna de här två olika tjänsterna på helt separata sätt. En kombination är ju – framför allt när det rör sig om ett litet arbetstidsunderlag, som ute på landsbygden – mycket mer ändamålsenlig. Det är väl många gånger smidighet från skolans sida som kan lösa de här problemen, eftersom den arbetstidsmässigt största delen av tjänsten ligger där.

Anf. 20 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag vill återigen hänvisa till den utredning som behandlar den kyrkomusikaliska organisationen. Jag ser knappast något skäl att vid sidan av den införa en lärartjänstordning som skulle kunna komplicera de kyrkomusikaliska organisationslösningarna.

Anf. 21 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att statsrådet inte kan föregripa utredningen, men skulle det ändå inte kunna tänkas att man, för att undvika det gamla problemet "medan gräset gror, dör kon", skulle kunna tillåta enskilda skolstyrelser – eventuellt med stöd av länskolnämnden – att arbeta för individuella lösningar, om det finns personer som kan tänka sig ställa upp, utan att alltså vara så hårt bunden till kyrkomusikerförordningen och andra förordningar?

Anf. 22 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Denna fråga öppnar, såvitt jag förstår, mycket obyråkratiska infallsvinklar. Jag vågar inte här i kammaren säga att det är rimligt att välja vilka lösningar som helst, därför att de kan vara trevliga på en viss plats. Jag tycker att frågan är så oerhört generell och öppnar så många utgångar att jag faktiskt inte vågar svara på den.

Anf. 23 ANITA BRÅKENHIELM (m):

Herr talman! Jag beklagar detta. Kyrkomusikerförordningen är nämligen alldeles kolossalt byråkratisk och invecklad. Eftersom inte utredningen har aviserat någon lösning, eller något svar över huvud taget, förrän 1985, tror

Torsdagen den
21 april 1983

*Om färjetrafiken
mellan Hampetorp
och Vinön i Hjälmaren*

jag att problemen kan hinna bli ännu mycket större på många håll ute i landet. Litet större frihet för de lokala skolstyrelserna och litet mera makt och myndighet för de människor som är nära problemen och lösningarna skulle kunna vara trevligt. Kanske vore det bra med litet mindre av byråkrati.

Anf. 24 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Kan jag och regeringen medverka till att kor överlever, därför att gräset får växa lagom fort, skall jag gärna medverka. Jag känner mig bara förhindrad att göra något slags generellt uttalande om i vilka former korna skall förmås att äta det gräs som växer.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:409 om färjetrafiken mellan Hampetorp och Vinön i Hjälmaren

Anf. 25 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Lars Ernestam har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att vinöbornas legitima krav på kommunikationer med fastlandet skall kunna tryggas.

Länsstyrelsen i Örebro län behandlar f. n. ett förslag till ny turlista för färjeleden Vinön–Hampetorp. Förslaget innebär ett färre antal färjeturer genom övergång från två till ett skift. Något beslut har ännu inte fattats.

Beslut om turlistor för allmänna färjor fattas av länsstyrelserna. Först om länsstyrelsens beslut överklagas är det en fråga för regeringen. Jag är därför inte beredd att nu kommentera frågan.

Anf. 26 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret, men jag är inte helt nöjd med det.

Före valet talades det mycket i den politiska debatten om byggande av broar till utsatta öar. På det sättet skulle kommunikationerna förbättras. I något sammanhang berördes också en broförbindelse med Vinön. Därför är det i dag mycket intressant att få veta kommunikationsministerns principiella syn.

Jag vill som bakgrund säga något om Vinön.

Vinön är Hjälmarens största ö. Sedan urminnes tider finns där en bofast befolkning. De nutida näringarna är jordbruk, trädgårdsnäring och fiske. Livet på Vinön förändrades i mycket hög grad på 1940-talet, när de första färjeförbindelserna inrättades. Färjan är allmän och ingår i trafiknätet. Nu på 1980-talet, alltså 40 år efter det att man fick regelbundna färjeturer, lever vinöborna under akuta hot om nedskärningar som, om de genomförs, innebär att många familjer får svårt att bo kvar på ön. Många pendlare är nämligen bosatta på Vinön, och den sista färjturen går så tidigt att det uppstår

Torsdagen den
21 april 1983

*Om färjetrafiken
mellan Hampetorp
och Vinön i Hjäl-
maren*

orimliga svårigheter för berörda personer. Dessutom försvåras transporter av färskvaruprodukter från ön. När det gäller jordgubbar, andra trädgårdsprodukter och framför allt den i hela Örebro län välkända Vinöpotatisen blir det en längre distributionstid. För fisket – man fiskar gös och gädda – finns fryshus på ön. Vet herr talmannen och kommunikationsministern att gäddorna som fångas på Vinön är en stor exportartikel, som sedan via Norrköping sänds vidare till Frankrike och presenteras som en stor läckerhet på Paris restauranger?

Ön har tack vare färjan kunnat hållas levande. Unga familjer har flyttat in, och den en gång i tiden hotade skolan finns kvar.

Det är riktigt att vägverket nu måste se över sin verksamhet, men man kan ställa frågan om det behöver gå ut över den yttersta länken i vägtrafiken i länet. Finns det inte sådant som kan ses över på central nivå? Ofta då det skall göras besparingar med vissa procent anses det enklast att titta på någon konkret punkt – gärna någon som är utsatt på det här sättet.

Jag vill ställa ytterligare ett par följdfrågor till kommunikationsministern:

Hur ser kommunikationsministern på frågan om bro eller vägbank till Vinön i dag?

Hur ser kommunikationsministern principiellt på frågan hur kommunikationerna för utsatta befolkningsgrupper på öar skall kunna tryggas i nedskärningstider?

Anf. 27 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag tycker naturligtvis också, Lars Ernestam, att det är rimligt att människor även på öar skall ha möjlighet att ha fina kommunikationer. Jag har samma uppfattning när det gäller gäddor som skall kunna exporteras till Frankrike. På dessa punkter har vi nog inte skilda uppfattningar.

Vad jag svarade på var en fråga gällande vägverkets förslag till ändring av turlistan. Det är helt enkelt så att förslaget prövas av länsstyrelsen, och jag har ingen anledning att kommentera den prövningen förrän om och när den frågan kommer på regeringens bord.

När det sedan gäller vägbanken kan jag säga att det f. n. pågår en revidering av flerårsplanen avseende vägar. Det är här fråga om en länsväg, och kommunen måste se till att förslaget till vägbank – som skulle ersätta färjeförbindelsen – kommer med i de planer som vägverket nu arbetar med och som kommer att fastställas av länsstyrelsen under detta år.

Det är naturligtvis angeläget att en vägbank – om den kommer med i planerna – får en sådan prioritering att det är möjligt att ersätta färjan med den. Såvitt jag förstår är det fråga om en kostnad i storleksordningen 40 milj. kr. för att bygga den vägbank som Lars Ernestam talat om.

Torsdagen den
21 april 1983

*Om färjetrafiken
mellan Hampetorp
och Vinön i Hjälmaren*

Anf. 28 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att man lokalt fastställer den lokala turlistan, men det jag frågade om var den principiella synen på turernas antal. Det är klart att det finns en praktisk sida, men förändringarna är så stora att de också måste ha en politisk betydelse – inte minst mot bakgrund av vad som har sagts tidigare, i valrörelsen.

När det gäller kostnader för vägbanken vill jag framhålla, kommunikationsministern, att det finns kostnader även i samband med färjan i ett långt perspektiv. Också en färja måste förnyas, och det finns olika uträkningar som säger att det hela går ungefär på ett ut.

Jag tycker också att det är litet egendomligt att kommunikationsministern säger att det är kommunernas sak att ta upp frågan om det skall vara en vägbank eller inte. Under valrörelsen gjordes ett stort politiskt utspel, som innebar att det skulle byggas broar och vägbankar till exempelvis olika öar.

Går det inte att få en litet klarare precisering i den här frågan?

Anf. 29 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! När det gäller turtätheten kan jag i dag inte uttala mig om rimligheten i det förslag som vägverket har framlagt, Lars Ernestam. Det här prövas nu regionalt av länet, som har, tycker jag, den bästa möjligheten att göra det. Skulle det vara så att någon av parterna inte är nöjd med resultatet föreställer jag mig att ärendet kommer till regeringen. Då har vi anledning att närmare studera den här frågan.

Det är också riktigt att vi har sagt att man så långt möjligt skall ersätta färjor med broar. Men ordningen när det gäller upprättande av vägplan är sådan att detta sker i första hand inom länet – kommunerna lämnar förslag, vägverket upprättar planerna, länsvägnämnden tar ställning och förbereder ärendet för slutlig behandling i länsstyrelsen. Till vägverket har regeringen i sitt regleringsbrev sagt att man bör undersöka förutsättningarna att ersätta färjor med broar, men fortfarande är det så att det är länen själva som avgör i vilken ordning man vill ha sina vägar byggda.

Anf. 30 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga till kommunikationsministern att jag tycker att det är bra att vi fått föra en diskussion om den här förbindelsen. Jag vill slutligen uttrycka förhoppningen att kommunikationsministern, om den här frågan kommer på regeringens bord – vilket jag tror att den behöver göra – positivt skall beakta Ortsbefolkningens legitima krav.

Överläggningen var härmed avslutad.

Torsdagen den
21 april 1983

*Om bevarande
av industrispåret
mellan Kumla
och Kvarntorp*

8 § Svar på fråga 1982/83:411 om bevarande av industrispåret mellan Kumla och Kvarntorp

Anf. 31 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Anders Svärd har ställt följande frågor till mig.

1. Är kommunikationsministern beredd medverka till att industrispåret mellan Kumla och Kvarntorp bevaras så att förutsättningarna bevaras att förlänga detsamma till SAKAB:s anläggning enligt regeringens beslut?

2. Är kommunikationsministern också beredd att medverka till att kostnaderna för detta inte till någon del övervältras på Kumla kommun?

Anders Svärd åberopar ett regeringsbeslut för några år sedan att placera SAKAB:s centrala behandlingsavdelning för miljöfarligt avfall i Norrtorp, nära Närkes Kvarntorp. Anders Svärd säger att det vid den lokaliseringsprövning som föregick regeringsbeslutet talades om vikten av att kunna transportera avfallet på järnväg, av säkerhetsskäl. Den befintliga järnvägen i området, som är privatägd, har blivit alltmer förlustbringande och är nedläggningshotad.

Till svar vill jag meddela att överenskommelse träffats med järnvägsbolaget om att staten tar över driften av industrispåret på sträckan Kumla–Kvarntorp. SJ svarar fr. o. m. den 1 maj i år för trafikeringen. Detta har bekräftats i ett regeringsbeslut i förra veckan. Spårbundna transporter till och från Kvarntorp är därmed tryggade både för befintliga godskunder och SAKAB.

Någon övervältring av kostnader på Kumla kommun är inte förutsatt i sammanhanget.

Anf. 32 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Låt mig först tacka statsrådet Boström för svaret på min fråga. Min tacksamhet blir givetvis extra underbyggd av det faktum att statsrådet givit så positiva besked till svar.

När det gäller SAKAB:s anläggning i Norrtorp i Kumla är det viktigt att de av ansvarskänsla präglade säkerhetsbestämmelser som jordbruksminister Anders Dahlgren tog initiativ till i anslutning till lokaliseringsbeslutet följs upp. Det är givetvis lika viktigt, vilken regering vi än råkar ha för tillfället.

Den oro lokalbefolkningen känner inför SAKAB:s verksamhet kan endast mötas med att alla ansträngningar görs för att uppnå optimal säkerhet. Kumla–Yxhults järnväg spelar en viktig roll i detta sammanhang, eftersom transportfrågan är central när det gäller säkerheten. Därför är det bra att kommunikationsministern givit dessa klara besked, som innebär att järnvägen kommer att finnas kvar, och detta utan ekonomiska insatser från Kumla kommun. SAKAB:s anläggning är en riksanläggning, och kostnader sammanhängande med anläggningen och dess verksamhet skall givetvis inte betalas av en enskild kommun.

9 § Svar på fråga 1982/83:428 om utbildningen av högre chefer inom den statliga sektorn

Nr 126

Torsdagen den
21 april 1983

*Om utbildningen
av högre chefer
inom den statliga
sektorn*

Anf. 33 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Alf Wennerfors har frågat mig om jag anser att chefsförsörjningen och den pågående utbildningen av högre chefer inom den statliga sektorn är tillfredsställande och tillräcklig.

Beträffande frågans första del om chefsförsörjningen inom statsförvaltningen vill jag svara att den är tillfredsställande i den mening att det oftast inte föreligger några svårigheter att rekrytera befattningshavare, i varje fall de chefstjänster regeringen har att tillsätta.

Redan i årets budgetproposition anmälde jag min avsikt att föreslå en utredning om styrelsefunktionen i statliga myndigheter. Jag har bl. a. under intryck av händelserna i domänverket föranstaltat om att direktiven till en sådan översyn också skall innefatta frågor som rör ledningen av de statliga förvaltningsmyndigheterna samt vilken ordning som bör tillämpas när verkschefer utses och åtgärder för att åstadkomma en önskvärd högre personalrörlighet i dessa befattningar.

Härutöver vill jag hänvisa till de nya bestämmelser angående intresseannonsering av de högre chefstjänsterna som trädde i kraft den 1 januari 1983. Syftet härvidlag är att genom ett mera öppet rekryteringsförfarande bredda rekryteringsunderlaget till de högre chefstjänsterna.

I fråga om utbildningen av statsförvaltningens högre chefer vill jag hänvisa till att detta spörsmål utreddes av en särskild kommitté 1979. Utredningens förslag om ett utbildningsprogram för ca 2 500 av statsförvaltningens högre chefer fullföljs nu efter att ha godtagits av riksdagen.

I och med kursprogrammet hösten 1983 har huvuddelen av gruppen verkschefer och deras ställföreträdare samt drygt hälften av byråchefer och högre deltagit i utbildningen. Sedan detta program fullföljts är avsikten att inbjuda verkscheferna till återkommande aktualiseringskonferenser.

Vidare vill jag nämna att en särskild utbildning för verkens personalchefer anordnas och att en utbildning för regeringskansliets högre chefer också har inletts.

Av min redovisning framgår att betydande insatser görs i fråga om utbildningen av statsförvaltningens högre chefer. Det är mitt allmänna intryck att resultaten av utbildningen är tillfredsställande. En utvärdering av hela utbildningen är planerad att genomföras i anslutning till att kursprogrammet till sin huvuddel är genomfört. När resultatet härifrån föreligger, har jag bättre underlag för att mera konkret kunna besvara den ställda frågan.

Anf. 34 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret. Att jag ställde denna fråga har följande mycket enkla förklaring.

Det var mycket lättare att vara chef förr. I den tidens ledarskapsklimat bestämde chefen ganska oinskränkt. I dagens mera demokratiska ledar-

Torsdagen den
21 april 1983

*Om utbildningen
av högre chefer
inom den statliga
sektorn*

skapsklimat är det svårare att vara chef. Om det är svårare att vara chef i ett demokratiskt ledarskapsklimat, blir det ännu svårare när den offentliga sektorn måste bantas.

Chefen skall leda ett hårdhänt rationaliseringsarbete. Han skall komma med besparingsförslag. Han skall tåla kritik från alla möjliga håll. Han skall kunna befinna sig litet obekymrat i blåsväder. Går det bra för Sverige, är det lätt att vara statsråd och politiker. Går det bra för ett företag, är det lätt att vara VD. Går det bra för ett statligt verk, är det lätt att vara generaldirektör.

Men nu lever vi i en besvärlig tid, och därför måste vi satsa på utbildning. Det gjorde den borgerliga regeringen. Min enkla fråga var bara: Hur prioriterar statsrådet detta?

Av svaret att döma, som jag tycker är bra, förstår jag att statsrådet ser positivt på problemet. Jag skulle ytterligare kunna fråga: Skall jag också uppfatta det som att statsrådet är beredd att fortsätta att satsa på denna utbildning, som verkligen behövs?

När det sedan gäller chefsförsörjningen är jag kanske inte riktigt lika nöjd. Visserligen säger statsrådet att det inte föreligger några svårigheter att rekrytera befattningshavare, i varje fall till de chefstjänster som regeringen har att tillsätta. Men med min fråga när det gäller chefsförsörjningen, ett uttryck som jag har fått från departementspromemorian "Statliga chefsfrågor" – det kan också kallas för chefsutbildning eller chefsplanering – menar jag:

Är det rätt chefer vi får?

Är chefsrekryteringen rätt genomförd?

Tillsätter vi cheferna på rätt sätt?

Hur är det under den chefsnivå som regeringen arbetar med?

Går man ärligen igenom chefsförsörjningen?

Ser man till att det finns på lång sikt chefer som kan ta vid?

Vi har ju sett exempel på att det finns problem i statsförvaltningen. Domänverket är ett sådant exempel. Det finns också exempel på att tjänstemän lämnar oss och går över till den enskilda sektorn. Det kan vara en lönefråga, men det kan också ha att göra med den typ av frågor som jag nyss har räknat upp.

Jag skulle vilja ha detta litet mera belyst av statsrådet. I dag upplever jag att det inte görs särskilt mycket åt chefsförsörjningen inom den offentliga sektorn, och jag vill fråga statsrådet ytterligare: Vad kan statsrådet tänka sig att göra för att det skall komma i gång?

Anf. 35 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Först frågorna vad gäller utbildningen. Jag delar den uppfattning som här har framförts att det gäller att se till de nya förutsättningar som råder för chefsrollen framöver. I det utbildningsprogram som nu snart har genomförts med tvåveckorsutbildning för verkschefer, ställföreträdare och byråchefer har man just tagit upp frågeställningen om chefsens delvis nya förutsättningar i det förändringsarbete som man kan se

framför sig under 1980-talet.

En alldeles konkret fråga, som vi där har tagit upp och som jag har haft med mig när jag har inlett vid de här kurserna, har varit att vi bör mera fokusera utbildning och intresse på hur myndigheten skall fullfölja sin uppgift gentemot allmänheten.

Hitintills har mycket handlat om utbildning i förhållande till MBL och sådana saker, helt naturligt eftersom vi har haft en lagstiftning att gå igenom. Nu skall vi utvärdera vilken volym den utbildningen behöver ha, men frågeställningarna kvarstår och behandlingen av dem måste på ett eller annat sätt fortsätta.

Den andra frågan, chefsförsörjningen, har också tagits upp i den här utbildningen. Vi har en arbetsgrupp inom civildepartementet som följer dessa frågor. Jag kan också nämna att ett par myndigheter, vägverket och AMS, bedriver en försöksverksamhet som vi följer med uppmärksamhet.

Anf. 36 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Då skall jag bara be att få tillägga några ord om chefsförsörjningen – för övrigt är jag nöjd.

Det svar som jag nu fick måste jag tolka på det sättet att inom den offentliga sektorn, för vilken både jag och statsrådet har ansvar, ligger vi långt långt efter den enskilda sektorn.

Enskilda företag som går bra – ja, även andra, om man där ser progressivt på de här sakerna – satsar oerhört mycket just på chefsförsörjningen i dag och i morgon. Det finns många exempel på företag som gör det på ett sätt som vi har anledning att studera.

Av svaret får jag uppfattningen att inom den offentliga verksamheten sker ingenting sådant i dag, utom litet försöksverksamhet. Då måste väl ändå statsrådet medge att litet kraftfullare besked skulle kunna vara på sin plats, så att chefsförsörjningsfrågan väcks och tas upp runtom i hela statsförvaltningen.

Anf. 37 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Jag delar inte Alf Wennerfors uppfattning att vi på den statliga sidan skulle vara så väldigt efter den privata sidan när det gäller utbildning. Jag har inga siffror för att kunna direkt jämföra någon speciell statsförvaltning med något speciellt företag och se huruvida det skiljer mellan dem eller inte. Jag tycker dock att det finns en rätt god framförhållning vad gäller vår chefsförsörjning. Dessa frågor har verkligen satts i fokus för den chefsutbildning som jag, sedan jag tillträdde som civilminister, haft anledning följa. Det förs också överläggningar med GD-föreningen på den här punkten.

Inget är så bra att det inte kan bli bättre, men det finns en hygglig ambition från vår sida att ha en offensiv prägel på dessa frågor.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Anf. 38 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Jag är glad över att statsrådet säger att vi har en hygglig ambition. Det kan lova gott, men jag vill ändå anmäla litet skepsis.

Vi kommer kanske inte längre i dag beträffande denna fråga, men jag kommer att följa den med intresse, och med tillfredsställelse notera de initiativ som så småningom kommer att tas, efter vad jag förstår av svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1982/83:2368 till socialförsäkringsutskottet

1982/83:2369 till konstitutionsutskottet

1982/83:2370 till näringsutskottet

1982/83:2371 till konstitutionsutskottet

1982/83:2372 till kulturutskottet

1982/83:2373 till näringsutskottet

1982/83:2374–2379 till skatteutskottet

1982/83:2380–2397 till justitieutskottet

1982/83:2398 och 2399 till jordbruksutskottet

11 § Stöd till barnfamiljer m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1982/83:25 om stöd till barnfamiljer m. m. (prop. 1982/83:100 delvis och prop. 1982/83:88).

Anf. 39 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Vi som sysslat med familjepolitik i riksdagen går f. n. i väntans tider. Vi väntar på att regeringen skall bli klar med sina överväganden och sina förslag både när det gäller det ekonomiska stödet till barnfamiljerna och när det gäller statsbidragssystemet och utbyggnadsplaner för barnomsorgen.

Det är en påfrestande väntan – inte i första hand för oss politiker, utan för barnfamiljerna. Barnfamiljerna hör nämligen till den grupp som är hårt klämd i tider av sjunkande reallöner, stigande priser, höga räntor och krav på besparingar på olika håll.

I tider som dessa så testas de värderingar och de ambitioner man har. Det avslöjas tydligt vilken fördelningspolitik man vill lägga till grund och vilka idéer man i övrigt bygger sin politik på.

I folkpartiet vill vi omfördela till barnfamiljernas förmån. Vi är beredda att ta beslut, som andra grupper kan ogilla, för att hjälpa barnfamiljerna. Vår idé är vidare att familjepolitiken skall bygga på tanken om valfrihet och att det är föräldrarna som själva skall avgöra vilken tillsynsform barnen mår bäst av.

Vår uppgift som politiker bör mot den bakgrunden vara att söka göra denna valfrihet reell.

Den socialdemokratiska politiken på detta område kännetecknas enligt min mening f. n. av villrådighet. De regeringar som folkpartiet medverkat i har framlagt ett antal förslag och riksdagen har fattat ett antal beslut som socialdemokraterna har gått emot eller tyckt vara otillräckliga.

Socialdemokraterna kritiserade höjningen av bostadsbidragen förra budgetåret men konstaterar i årets budgetproposition att den höjningen ändå var tillräckligt kraftig för att man i år inte skall behöva gå vidare. Ni gick emot flerbarnstillägget, men har bytt fot och vill nu behålla det.

Socialdemokraterna gick emot rätten för småbarnsföräldrar att förkorta sin arbetsdag, men har ännu inte lagt fram förslag om att riva upp det beslutet. Jag hoppas att det betyder att man också på den punkten har bytt åsikt.

Ni ogillade utvidgningen av föräldraförsäkringen på det sätt som skedde men har inte ändrat det.

Däremot ändrades systemet för statsbidrag till barnomsorgen. Jag skall återkomma till det. Enligt min mening var det ett ovist beslut.

Jag tror att denna villrådighet, detta nejsägande och denna anpassning i efterhand beror på att socialdemokraterna inte har hunnit – eller inte har velat – utforma en fördelningspolitik som är anpassad till besparingstider.

I stället för att acceptera att besparingar på andra punkter genomförs så att man får utrymme för nödvändiga förbättringar för barnfamiljerna, så har man tillämpat metoden att säga nej till alla förändringar. Man försökte hålla för troligt att det gick att spara utan att någon märkte det. Följden blev, efter regeringsskiftet, att underskottet i statens budget växte och att en rad skatter höjdes.

En av effekterna av denna politik är att barnfamiljerna drabbas. Visserligen genomfördes höjningar av barnbidragen för att kompensera de skatthöjningar som samtidigt genomdrevs, men effekten av detta var plus minus noll. Någon förändring, någon omfördelning till barnfamiljernas förmån, har inte skett.

När ekonomin är ansträngd är det som sagt extra viktigt att pengarna hamnar på rätt ställe. Ett sätt att omfördela är att minska livsmedelssubventionerna och i stället höja barnbidragen. Det visas i utredning efter utredning att livsmedelssubventionerna inte är ett effektivt instrument om man vill stödja barnfamiljerna. De miljarderna går till rik som fattig. Det är därför god hushållning med skattebetalarnas pengar att dra ner livsmedelssubventionerna och att höja barnbidragen. Man kan mer än kompensera barnfamiljerna och ändå både spara och få en mer rättvis politik. Folkpartiet har därför föreslagit just detta.

Jag har förstått att det finns sympati för omfördelning i den riktningen också inom socialdemokratin. Men så sent som för några månader sedan gick man ju i den andra riktningen som en följd av den studiecirkel som man bedrev tillsammans med vpk. Det har fått till följd att underskottet ökar ytterligare och att behovet av skatthöjningar också stärks. Man traskar

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

vidare i det här ekorrhjulet, som bara länder barnfamiljerna till nackdel.

Nu har vi i dessa dagar fått ta del av ett förslag, som har som övergripande målsättning att få ner inflationen. Det är en vällovlig ambition från regeringens sida, och vi skall alla hjälpas åt för att se till att den lyckas. Men hittills stannar det vid förhoppningar. De krafttag som behövs mot utgiftsexplosionen lyser med sin frånvaro. Framför allt gäller detta nästa år. År 1983 kommer sannolikt att uppvisa prisstegringar som överträffar fjolårets. Det urholkar barnbidragen.

Detta är ett tillräckligt skäl för att riksdagen skall fatta ett nytt beslut om att höja barnbidragen. Folkpartiet har föreslagit det, och trots denna utgiftsökning har vi en starkare budget än den regeringen står för, därför att vi föreslår besparingar på andra håll.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, där detta förslag framförs.

Socialdemokraterna har som sagt rivit upp reformen om nytt statsbidrag till barnomsorgen. Det var ett onödigt beslut. De förändringar som man ville ha hade man mycket väl kunnat arbeta på samtidigt som det nya statsbidragssystemet hade fått gälla.

Det gamla statsbidragssystemet, som nu är återinfört, ger inte den stimulans till valfrihet för alternativa omsorgsformer som borde vara rimlig, det stimulerar inte till kostnadspressande åtgärder, och det är ytterligt krångligt. Det finns alltså goda skäl att reformera det, och jag hoppas att regeringspartiet är så klokt att man tar sin utgångspunkt därvidlag i det förslag som man har varit med om att riva upp och att prestige inte lägger hinder i vägen för att komma fram till samma slutsats.

Det skulle vara bra för hela riksdagen, och särskilt för socialutskottet, att få reda på om förslag kommer till hösten. Jag hoppas att Anita Persson senare kan bekräfta att det är precis vad som kommer att ske.

Också översynen av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna pågår ju i kanslihuset, och därför har synpunkter framförts från de olika partierna i utskottet om i vilken riktning denna översyn bör gå. Som jag redan har framhållit är det för folkpartiets räkning viktigt att det är just valfriheten som kännetecknar stödet till barnfamiljerna. Det är nödvändigt att man i denna omprövning finner utrymme för ett vårdnadsbidrag, och detta av flera skäl: familjerna får då en bättre frihet att välja mellan olika tillsynsformer, de får bättre ekonomisk råd att betala avgifterna till daghem, de får ett stöd för att välja andra tillsynsformer, men de får också ett stöd för att stanna hemma, om någon av föräldrarna vill det, eller avkorta sin arbetsdag. Det finns också skäl att ta hänsyn till de familjer som bor i glesbygd, där daghem aldrig blir ett realistiskt alternativ. Ett vårdnadsbidrag löser också den orättvisan, eller mildrar den åtminstone.

Jag hoppas att socialdemokraterna också på den här punkten har mod att ompröva gamla ställningstaganden och kommer fram till att ett särskilt konsumtionsstöd som ökar valfriheten för småbarnsföräldrarna behövs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 11, där dessa riktlinjer läggs fram.

Så skulle jag vilja säga några ord om det kanske litet udda förslaget att återinföra bosättningslånet, i alla fall när vi talar om familjepolitiken. Detta har avskaffats sedan en tid tillbaka. Socialdemokraterna yrkar nu att det skall återinföras, men jag noterar att man inte har några argument för detta. Det är oklart vilket behov som föreligger. Man vill inte heller binda sig för vilka regler och förutsättningar som skall gälla. Det är, kort sagt, ifrågasatt om staten bör hålla bank på den här punkten. Om inget subventionsinslag finns i denna långivning, finns det ingen som helst anledning för staten att syssla med de frågorna. Något förslag om att det skall ingå ett subventionselement finns inte i majoritetens hemställan. Jag yrkar därför bifall till reservation 6.

Allra sist några ord om adoptioner. Det statsbidrag som utgår till organisationerna på detta område är snålt tilltaget. Det innebär att det urholkas i förhållande till tidigare års värde, och det är viktigt att realvärdet här återställs. Enligt min mening är det önskvärt att kostnaderna för att genomföra en internationell adoption hålls nere, så att inte sådana adoptioner bara förbehålls ett litet fåtal. De auktoriserade adoptionsorganisationerna måste därför få ett statsbidrag som behåller sitt realvärde – annars händer just detta. Det är litet snålt både av regeringen och av majoriteten i utskottet att inte vilja anslå det fåtal tusen kronor som behövs för att upprätthålla dessa organisationers möjligheter på denna punkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som bär mitt namn och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 40 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Det avsnitt av familjepolitiken som behandlas i socialutskottets betänkande är ett område som får allt större betydelse i den allmänpolitiska debatten. Det är både intressant och värdefullt.

Situationen för familjerna har förändrats under 1900-talet. Denna har påverkats av samhällsutvecklingen i stort, genom urbanisering, boende, arbetsförhållanden, de ungas självständighet m. m. I debatten har detta kunnat tas som intäkt för att familjen som sådan inte har samma betydelse och värde som den gamla flergenerationsfamiljen hade. Under årens lopp har det uppstått diskussioner om familjefunktionen, och kritiska röster har höjts mot familjen som sådan. Familjefunktionens värde har i många fall rent av klart ifrågasatts.

Detta har varit olyckligt, därför att även om förhållandena i samhället förändrats, har därmed inte behovet av familjen som sådan minskat. Enligt moderat uppfattning är familjen grunden i samhället, och om man undervärderar grunden underminerar man hela samhällsbyggnaden. Vi behöver rent av en renässans av familjeauktoriteten i dess goda bemärkelse, innebärande att det inte är politikerna som skall vara auktoriteter gentemot familjerna, utan tvärtom politiken som skall formars utifrån de behov som en väl fungerande familjefunktion kräver.

Herr talman! Jag har tidigare sagt – och jag säger det återigen – att kollektivismen i grunden är ett hot mot familjen. Det starka samhället har

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

oftast skjutits fram som ett dolt alternativ till familjefunktionen. Och många politiska beslut har kommit att negativt påverka familjernas valfrihet och suveränitet. Detta är olyckligt, eftersom samhället inte kan ersätta familjen eller ge den kärlek, värme och omtanke som de nära kan ge.

Barnens situation är allt oftare föremål för debatt. Man läser i tidningarna att barnen far illa i många sammanhang. Jag har tidigare här i kammaren hänvisat till den s. k. BAMI-rapporten, som gör jämförelser mellan barnens känsla av värde i olika länder, och enligt vilken svenska barn inte kände sig uppskattade. Man skall inte dra för långtgående slutsatser av liknande redovisningar, men mönstret i helhetsbilden är oroande.

I vårt land med dess höga välfärd – som vi skall vara tacksamma för – upplever många barn sig vara inte älskade eller omtyckta, medan barn i vad vi kallar fattiga länder upplever kärlekens rikedom i större utsträckning än våra barn.

Samtidigt som vi konstaterar detta förs det en annan debatt, nämligen om den svenska nativiteten. Varför föds det så få barn i vårt land? Detta har av många kommit att framstå som en välfärds-kris, på längre sikt. Och vi skall inte förringa de faror som ligger i detta rent trygghetsmässigt för framtiden, men hur löser vi problemen? Vad är orsakerna? Man har anledning ställa frågan: Finns det ett samband mellan många barns situation när det gäller brist på trygghet och det förhållandet att det föds färre barn? Många vuxna kanske känner osäkerhet och rädsla för framtiden – osäkerhet i fostrarrollen, i försörjarrollen och när det gäller möjligheten att ge tre barn i stället för två något av den normalstandard som grannfamiljerna lever i och som just för barnens skull måste te sig normal. Barnen är vår framtid, och det gäller därför att slå vakt om framtiden.

Från moderata samlingspartiets sida är vi av den uppfattningen att man måste utgå från en helhetssyn när det gäller bedömningen av familjernas situation. Men då måste denna helhetssyn omfatta de viktiga faktorer som påverkar familjeförhållandena. Och i denna helhetssyn måste också ligga ett myndigförklarande av familjen på familjernas villkor och inte på kollektivets politiska villkor.

En värde-mätare på den vikt man från olika partiers sida lägger vid familjen är just beredvilligheten att ge den enskilda familjen ökad valfrihet. Den som man litar på, den som man sätter värde på, den är man som regel beredd att ge ett ökat förtroende och ansvar på skilda områden. Detta gäller inte minst synen på familjefunktionen i samhället. Är det så att man anser att barnfamiljerna skall få behålla allt mindre av sina tillgångar efter skatt, för att politikerna sedan skall styra genom subventioner och därmed skall kunna uppträda som generösa utifrån en social ambition, så är detta ingenting annat än en misstro mot familjen och en nedvärdering av dess betydelse. Är det så att politikerna säger att den kommunala barnomsorgen är bäst för barnen och att alla barn egentligen skulle in på institutioner, då är detta ett nedvärderande av familjens betydelse och förmåga att själv ta ansvar när det gäller barnens fostran.

Här ligger, herr talman, ett klart samband mellan vilken vikt man lägger

vid familjen och vid de politiska åtgärderna.

Sårbarheten ökar för barnfamiljerna, och detta är något som även socialdemokraterna erkänner. Den politik som socialdemokraterna har fört och för löser inte de fundamentala problemen på detta område. Snarare är det ju så att de vallöften och de förespeglningar man gjorde i realiteten genom de samlade politiska åtgärderna har förbytts i ett slag och hårt drabbar just barnfamiljerna. Det är bra att detta i viss mån kompenseras genom flerbarnstillägget, och jag vill än en gång understryka värdet av att regeringen – trots att den, vad man kan förstå, har gjort detta inom ramen för stora inre motsättningar – ändå ställer upp på detta gamla moderatkrav. Men för att på sikt komma till rätta med de grundläggande problemen krävs det andra åtgärder.

Vi har i dagarna fått oss förelagd en kompletteringsproposition, där regeringen föreslår en höjning av energiskatten. I dagens nummer av Svenska Dagbladet framgår det hur detta kommer att drabba en normalfamilj. Det kommer att innebära att en normalfamilj som bor i villa får ytterligare mellan 1 100 och 1 200 kr. i ökade kostnader, beroende på detta enda skattechöjningsförslag som den socialdemokratiska regeringen lägger fram. Socialdemokraterna använder skiftnyckelsprincipen när det gäller att dra åt skatteskraven alltmer. Och detta, herr talman, drabbar barnfamiljerna i mycket stor utsträckning.

Nog ter det sig som en märklig tanke, att när vi här diskuterar att höja flerbarnstillägget för att förbättra barnfamiljernas situation lägger regeringen samtidigt fram en proposition om höjda energiskatter som tar tillbaka en stor del av de förslag vi diskuterar i dag. Det är ju inte underligt om barnfamiljerna i ett sådant läge ställer sig frågan vad man diskuterar i Sveriges riksdag.

Moderata samlingspartiet har år efter år arbetat för en rättvisare familjepolitik, där familjen ges bättre möjligheter att själv bestämma hur den skall ordna sin tillvaro under de viktiga år när barnen är små. Det är väl känt att föräldrar som är harmoniska och trivs med tillvaron har de bästa förutsättningarna att ge barnen den känslomässiga trygghet de behöver. Rimligtvis vet familjen bäst hur man skall fördela och kombinera arbete och ansvar i hemmet, i förvärvslivet och i samhällslivet. Olika perioder i barns och föräldrars liv medför dessutom olika behov och önskemål. Familjepolitiken måste därför föras i termer av rättvisa, valfrihet och äkta solidaritet – inte utifrån en ogenomtänkt jämlikhetsfilosofi, som ofta gjort det särskilt svårt för dem som bäst skulle behöva det allmännas stöd. Statsmakterna kan göra mycket för en sådan rättvis trygghets- och valfrihetsskapande familjepolitik. Det kan dock aldrig ske genom att ensidigt gynna vissa alternativ, samtidigt som andra missgynnas.

Valfrihet måste skapas när det gäller arbetsfördelningen, och här måste även hemarbetet finnas med i bilden. I många familjer väljer båda föräldrarna att arbeta på heltid, medan man i andra familjer har alternativa önskemål. Någon av makarna kan vilja arbeta på deltid, kanske enbart en kort deltid, eller också stanna hemma och ta hand om barnen när de är små.

Torsdagen den
21 april 1983

*Stöd till barnfa-
miljer m. m.*

Då måste man också få rätt att göra detta.

Jag skulle vilja fråga: Vad har egentligen socialdemokraterna emot hemarbetet och en ökad valfrihet för familjerna på detta område? Jag ställer frågan därför att om man är positiv till denna valfrihet, så måste ju också politiken utformas så att valfriheten blir reell. Lika litet som man kan uppnå andra målsättningar endast genom att tala om målen kan man uppnå denna valfrihet för familjerna enbart genom att tala om den. Man måste också vara beredd att besluta i rätt riktning.

Inom ramen för en nödvändig helhetssyn på familjepolitiken finns några konkreta punkter som jag vill peka på.

Den första och viktigaste punkten gäller skatt efter bärkraft, dvs. en reformering av familjebeskattningen. Varför säger socialdemokraterna nej till en sådan? Jag vill ta upp beskattningen i en social debatt och lägga sociala aspekter på den. Jag anser att vi ur familjesynpunkt har ett asocialt skattesystem, och då är detta en social fråga.

Den andra punkten gäller valfrihet i barnomsorgen. Detta skall Ann-Cathrine Haglund belysa ytterligare senare i dag.

Den tredje punkten gäller vårdnadsersättning.

Den fjärde punkten slutligen gäller trygghetsgaranti.

I samband med diskussionen om en helhetssyn på familjepolitiken måste jag fråga socialdemokraternas talesman i utskottet: Hur kommer det sig att man på s. 9 i utskottsbetänkandet pekar på att en särskild arbetsgrupp skall granska de olika åtgärderna? Inom ramen för en helhetssyn är det viktiga inte att granska åtgärderna, utan att se till att man får fungerande åtgärder.

På samma sida säger utskottsmajoriteten att arbetsgruppen inte skall vara bunden av uttalanden från riksdagens sida. Jag måste fråga: Är ställnings-taganden av en arbetsgrupp inom departementet mera viktiga än riksdagens direktiv när det gäller familjepolitiken?

Vi kan läsa vidare på s. 10, där det står att man inte anser att riksdagen skall uttala sig om den principiella inriktningen av familjepolitiken. Jag trodde att det var precis detta som riksdagen skulle göra – alltså uttala sig när det gäller principerna för familjepolitiken. Jag måste fråga majoriteten i utskottet: Vad är anledningen till denna nedvärdering av riksdagens beslut?

I dag styr skatten hushållen. Syftet med den individuella beskattningen, när den infördes för drygt tio år sedan, var bl. a. att underlätta kvinnors förvärvsarbete. Under särbeskattningens första år spelade det inte så stor roll om en genomsnittlig industriarbetarlön fördelades lika mellan makarna eller om endast en av dem tjänade in den. Den statliga skatten var nämligen proportionell.

I dag är situationen en helt annan, därför att den statliga skatteskalan blivit alltmer progressiv – dvs. skatten tas ut efter en högre procentsats allteftersom inkomsten ökar – redan i mycket låga inkomstlägen. Detta har lett till att skatten på en vanlig industriarbetarlön ökar med nära en tredjedel, eller ca 7 000 kr., om endast en av föräldrarna tjänar in lönen jämfört med om de tjänar in hälften var.

Vid beskattningen tas i stort endast hänsyn till hur många som tjänar in

inkomsten, inte till hur många som skall leva på den.

Genom att ingen hänsyn tas till ekonomisk bärkraft drabbas hushållen ojämfrörligt hårdast under de är försörjningsbördan är som störst.

Skattesystemet är gynnsammast för de hushåll där man och kvinna tjänar precis lika mycket var. Ju ojämnare familjeinkomsten är fördelad, desto hårdare slår skatten.

Eftersom skatten inte baseras på bärkraften har vi fått en omfattande "rundgång". Barnfamiljerna har tvingats in i ett beroende av behovsprövade bidrag på olika områden. Genom behovsprövade bidrag kan man emellertid inte rätta till missförhållandena.

Familjebeskattningen har således lett till en föga rättvis fördelning av skattebördan.

Skattefrågan har inte behandlats av socialutskottet, men jag har ändå velat peka på detta. Vi kommer inte till rätta med problemen inom familjepolitiken i stort om vi inte diskuterar frågorna även ur social synpunkt.

Vi menar också att existensminimireglerna måste ses över. Reglerna bör ändras så att de även kan tillämpas vid boende i eget hem av normal kvalitet och om en förälder själv vårdar sina barn. Avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader upp till en viss nivå måste också utredas.

För att underlätta situationen för småbarnsfamiljerna menar vi att en vårdnadsersättning skall införas. I avvaktan på en skattereform vad gäller familjebeskattningen skall den vara skattefri och träda i kraft den 1 januari 1984. Beloppet föreslås vara 6 000 kr. per år och barn och gälla fram till dess att barnet är tre år. Den skall finansieras genom omfördelning av det familjepolitiska stödet.

För att ytterligare förbättra valfriheten för de sämst ställda familjerna föreslår vi också en trygghetsgaranti. Regeringen bör få i uppdrag att återkomma med förslag om vårdnadsersättning och trygghetsgaranti i enlighet med vad som framgår av den moderata partimotionen och reservationen.

Herr talman! Till sist: Genom de förslag som presenterats från moderata samlingspartiets sida skulle en omfattande förbättring komma till stånd vad gäller familjepolitiken – inte minst för de svagaste familjerna. Vi har lagt fram förslagen utifrån den ideologiska grunden att vi som politiker måste ta hänsyn till de enskilda människorna och deras önskemål om valfrihet. I denna syn ligger helt naturligt en uppvärdering av familjen. Vi kan inte bara tala om detta, vi måste också vara beredda att fatta beslut, beslut som innebär att vi främst återupprättar familjens ställning i samhället.

Utifrån detta ber jag att få yrka bifall till den moderata reservationen nr 2.

Beträffande reservation nr 5 i utskottsbetänkandet gäller den "under förutsättning av bifall till reservation 1 i lagutskottets betänkande LU 1982/83:24", som behandlades i går. I och med att reservationen föll i den behandlingen, kan vi inte ta upp ett yrkande här i dag.

När det gäller reservation nr 6 vill jag med hänvisning till vad utskottets ordförande har anfört yrka bifall även till den.

Torsdagen den
21 april 1983

*Stöd till barnfa-
miljer m. m.*

Anf. 41 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Är barnen välfärdssamhällets förlorare? Det är en fråga som i olika sammanhang ställts i debatten under den senaste tiden. Svaret på den frågan beror naturligtvis på vad vi lägger in i välfärdsbegreppet. Begränsar vi välfärdsbegreppet till enbart den materiella välfärden, som tyvärr så ofta sker, blir svaret nej. Men välfärdsbegreppet har en djupare dimension än enbart det rent materiella. Välfärdsbegreppet har också bl. a. en viktig emotionell del. Tar vi även in den delen, vilket vi enligt vår uppfattning måste göra, är en stor grupp av barnen välfärdssamhällets förlorare.

Alltför många rapporter från läkare, skolkuratorer m. fl. ger besked om detta. Många barn har psykiska störningar, känner sig ensamma, ger uttryck för att ingen tycker om dem eller bryr sig om dem. Det är många barn som inte mår bra.

Detta är problem som måste beaktas och bearbetas, vilket enligt vårt sätt att se utgör en viktig del i det framtida familjepolitiska arbetet. Det går inte att avfärda den här frågan med en axelryckning. Dessa barn och ungdomar är i en riskzon. De söker lätt sin tillflykt till drogernas värld, och i kampen mot drogmisshuset är familjepolitiken en mycket viktig del.

Alla barn har rätt till en trygg uppväxt. Det är alla vuxnas ansvar att barn och ungdomar får växa upp under goda villkor. Därför är barnens villkor och förhållanden en stor och viktig samhällsfråga. De samhällsåtgärder som vi fattar beslut om såväl i riksdagen som på kommunal nivå måste därför inrymma också barnens perspektiv. Beslut om åtgärder som påverkar samhällets utformning och människors villkor måste alltid ta hänsyn till barnen och deras behov. Det gäller inte minst bostadsplaneringen och den yttre miljön. Gemenskapen över generationsgränserna är svår att uppnå i ett samhälle som är starkt sektoriserat och centraliserat. De här väsentliga frågorna har man sannerligen inte alltid tagit hänsyn till.

Hemmet och familjen är av central betydelse för barn och vuxna, men också för samhället i stort. I första hand är det föräldrarna som har ansvar för sina barn och deras uppväxt, fostran och utveckling till harmoniska människor. Barnens samvaro med sina föräldrar för att bygga upp fasta och godare relationer är en grundläggande fråga för barnen i deras utveckling. Föräldrarna måste då få stöd från samhället genom en familjepolitik som sätter barnens rättigheter i förgrunden i form av en trygg barnomsorg, ett rättvist ekonomiskt stöd, en bra skola och en meningsfull fritid.

När det gäller det ekonomiska stödet är barnbidraget och måste alltså förbli stommen i familjestödet. Det är ett konsumtionsstöd för att så långt det är möjligt utjämna kostnaderna mellan barnfamiljer och familjer utan barn. Flerbarnsstödet, som vi genomförde mot socialdemokraternas motstånd men som socialdemokraterna nu accepterat – det hälsar vi med tillfredsställelse –, skall medverka till en ytterligare utjämning mellan flerbarnsfamiljer och övriga.

Vårdnadsersättningen skall utgöra en ersättning för det arbete som föräldrar med små barn utför i hemmet. Valfriheten är en av hörnstenarna i vår familjepolitik. Valet av omsorg av barnen måste göras av familjen själv.

Men enligt vår uppfattning råder valfrihet först när barnfamiljerna får ekonomisk ersättning för sin insats att vårda egna barn i hemmet – alltså en vårdnadsersättning – och när den kommunala barnomsorgen eller andra former av barnomsorg täcker efterfrågan. Samhällets familjepolitiska uppgift är att skapa förutsättningar för barn och föräldrar att tillsammans och utifrån egna förutsättningar forma tillvaron så att den bäst passar den egna familjen. Ingen känner bättre familjens önskemål och förutsättningar än familjemedlemmarna själva. Därför är det familjen som måste göra valet av omsorgsform för barnen. Och när vi talar om barnomsorg menar vi all omsorg av barn – oavsett om den sker i hemmet, i familjedaghem, i daghem, i föräldrakooperativ eller i andra, mera okonventionella omsorgsformer, som vi behöver pröva.

Centern har under en lång följd av år arbetat för en vårdnadsersättning. På grund av det motstånd vi mött från andra partier här i riksdagen har vi inte kommit så långt tyvärr. Men principen har vi lagt fast, och vi arbetar för att bygga vidare.

Vårt förslag om utbyggnad av vårdnadsersättningen bereddes i socialförsäkringsutskottet och behandlades här i kammaren för ett par veckor sedan.

Vårdnadsersättningen skall enligt vår uppfattning utgöra ersättning för utfört arbete. Det är anmärkningsvärt att socialdemokraterna inte vill erkänna och värdesätta det arbete som föräldrar gör i hemmet med vård av egna barn som en samhällsnyttig insats. Av en moderat reservation att döma lämnar också moderaterna principen att vårdnadsersättning skall utgöra ersättning för utfört vårdarbete.

Socialministern har aviserat att en särskild arbetsgrupp skall tillsättas. Denna skall göra en samlad bearbetning av det utredningsmaterial som finns tillgängligt från olika utredningar. I reservation 3 från centern, vilken är fogad vid betänkandet, har vi sagt att arbetsgruppen måste göra en samlad översyn av de familjepolitiska stödformerna utifrån en helhetssyn på barnfamiljernas situation, att den måste göra en förutsättningslös prövning av vilka stödformer som är bäst ägnade att tillgodose behoven. Det gäller exempelvis bostadsbidragskommitténs och föräldraförsäkringsutredningens förslag.

Det är också nödvändigt att skatteproblematiken vägs in och att skattesystemet får ett ökat inslag av bärkraftsprincipen. Det ekonomiska stödet till barnfamiljerna skall ha en sådan utformning att en utjämning blir möjlig mellan hushåll med barn och hushåll utan barn. Det torde inte råda någon oenighet om att barnfamiljernas situation är svår, inte minst i en tid med sjunkande reallöner och stigande priser. Det gäller särskilt familjer med låga inkomster och flera barn samt inte minst de familjer där endast en av föräldrarna har förvärvsinkomst. Arbetet med att göra familjestödet mera rättvist och effektivt måste därför prioriteras mycket högt. Det förväran således att socialdemokraterna inte vill sluta upp bakom ett förslag, som innebär att det familjepolitiska arbetet prövas i hela sin vidd. Biträdande statsminister Ingvar Carlsson sände inför påsken ut ett frihetsbudskap till

svenska folket. Det lät vackert. Men frågan är bara: Hur mycket av substans finns det i budskapet?

Ingvar Carlsson är inte här i dag. Men jag har tidigare i dag sett socialminister Sten Andersson. Kanske kommer han in i kammaren så småningom. I så fall vill jag rikta några frågor till socialministern med anledning av Ingvar Carlssons uttalande:

1. Innebär Ingvar Carlssons frihetsparoll att han och socialdemokraterna är beredda att tillerkänna kommunerna frihet att pröva nya, mindre traditionella former för barnomsorgen, med likartat stöd, för att barnomsorgen skall kunna anpassas efter kommunernas behov, förutsättningar och struktur?

2. Innebär den Carlssonska frihetsparollen reell frihet för småbarnsföräldrarna att själva välja barnomsorgsform? Erkänns och värderas därmed arbetet med små barn i hemmet som en samhällsnyttig insats?

3. Innebär frihetsparollen att socialdemokraterna nu är beredda att överge sitt hårdnackade motstånd mot en utbyggnad av vårdnadsersättningen?

Det skulle vara intressant att få till stånd en diskussion i detta sammanhang. Talar man från socialdemokraternas sida om ökad frihet för den enskilde, måste man väl också vara beredd att ge barnfamiljerna frihet att själva välja barnomsorgsform.

När det gäller reservation 2 från moderaterna vill jag ställa en fråga till Göte Jonsson. I reservationen står det följande:

"För att situationen för småbarnsfamiljerna skall kunna underlättas bör en i avvaktan på en reformerad familjebeskattnings obeskattad vårdnadsersättning införas redan den 1 januari 1984." Vad menas med detta? Innebär det att vårdnadsersättningen endast skall ses som en parentes i väntan på en reviderad och förbättrad familjebeskattnings? Kanske kan vi få den saken klarlagd här.

När det gäller det fortsatta familjepolitiska arbetet har jag tidigare sagt att det är nödvändigt att hänsyn tas till skattefrågan och att denna får en bredare inriktning, efter bärkraftsprincipen. Men jag tycker nog att moderaterna i mycket hög grad koncentrerar det familjepolitiska arbetet på skattefrågan. Det är en viktig del, men det finns många andra viktiga bitar.

Vi hade en gång, fram till mitten av 1940-talet, avdrag på skatten för barnkostnader för dem som hade barn. Det lät väldigt bra. Men det var en mycket stor del av barnfamiljerna – kanske i första hand flerbarnsfamiljerna – som inte hade några inkomster så att de kunde få avdrag på skatten. Detta system vill vi inte ha tillbaka, utan det gäller att skapa en utjämning och ökad rättvisa.

Rosa Östh kommer i sitt anförande senare att beröra reservation 9.

Reservation 16 är en reservation från centerpartisterna i utskottet. Den gäller barnmiljörådet. Vi har tidigare i regeringsställning uppdragit åt SCB att göra undersökningar om orsakerna till det minskande födelsetalet. Det är ju en fråga som diskuteras, och det finns anledning att utreda orsakerna.

Vi ser den frågan som mycket viktig, och vi anser att det vore en uppgift för barnmiljörådet att just göra en sådan undersökning och komma med förslag.

Barnmiljörådet har ju uppgifter som ligger nära detta. Jag ber därför att få yrka bifall till denna reservation.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservationerna 3, 6, 9 och 16 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 42 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill ge ett klart svar på Rune Gustavssons fråga. Rune Gustavsson säger att vi moderater lägger mycket stor vikt vid skatten och gör den till en stor fråga. Orsaken till det är mycket enkel. Detta beror på att skattesystemet är ett stort problem för barnfamiljerna, framför allt för barnfamiljer med många barn. Då är det också naturligt för oss moderater att göra skatten till en stor fråga.

Beträffande vårdnadsersättningen har vi – just beroende på det krångliga skattesystemet, med de marginaeffekter som ligger inbyggda – sagt att vi nu inte kan bygga in ytterligare marginaeffekter genom att göra en vårdnadsersättning skattepliktig. För att undvika marginaeffekter i kombination med bostadsbidrag och andra bidrag är det bättre att, i avvaktan på en vettig skatteutredning och ett vettigt familjeskatteförslag, göra vårdnadsersättningen skattefri. Annars hamnar vi återigen i obalans och orättvisor, beroende på att vi för in ytterligare ett moment i den progressiva cirkusen – och det vill vi inte ha.

Detta innebär inte att vi säger nej till en vårdnadsersättning i framtiden. När vi fått ett vettigt skattesystem måste vi också utforma vårdnadsersättningen efter det systemet. Men nu är skattesystemet orsak till mycket av problemen, och då måste vi också rätta till skattesystemet.

Vi har sagt att vi skall ha avdragsrätt för styrkta barnomsorgskostnader med en alternativ barnomsorg upp till en viss nivå. Detta skall också sättas in i det stora valfrihetssammanhanget, som jag tycker att också Rune Gustavsson talade för. På den punkten är vi överens.

Sedan måste jag fråga Rune Gustavsson en sak när det gäller skatten. Ni har – jag måste säga tyvärr – i reservationen litet grand "tassat" när det gäller skattefrågan. Ni säger att det är ett problem, men ni ställer inte något krav på regeringen att den skall lösa problemet. Därför är jag litet besviken på centern. Säger ni att det är ett problem måste man fråga sig, varför ni inte är beredda att också säga att regeringen bör lösa problemet.

Anf. 43 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har inte, Göte Jonsson, förringat skattefrågan. I mitt anförande underströk jag ju också dennas betydelse. I vår reservation har vi också skrivit bl. a. följande: "Likaså är det nödvändigt att skatteproblematiken därvid vägs in och att skattesystemet får ett ökat inslag av bärkraftsprincipen." Vi väger alltså in denna sak i hela det stora familjepolitiska sammanhanget. Jag sade tidigare till Göte Jonsson att man av moderaternas reservation får uppfattningen att moderaterna i stort sett vill göra familjepolitiken till en skattefråga. Det finns emellertid många andra viktiga delar härvidlag.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Sedan till vårdnadsersättningen, Göte Jonsson. Vad är det som har hänt sedan 1980? År 1980 var moderaterna, efter motstånd, med på att fatta beslut om en skattepliktig vårdnadsersättning, avseende 3 månader, precis på samma sätt som beträffande garantibeloppet i föräldraförsäkringen.

När vi säger att vårdnadsersättningen är en ersättning för vårdnadsarbete i hemmet, innebär det att vi betraktar arbetet i hemmet som ett samhällsnyttigt arbete. Den principen går nu moderaterna ifrån. Sedan har vi ju den principen, Göte Jonsson, att ersättning för utfört arbete – oavsett var arbetet bedrivs – är skattepliktig inkomst. Detta är anledningen till att vi vidhåller den princip som vi har lagt fast. Jag beklagar att moderaterna återigen har vänt på klacken och inte helhjärtat vill ställa upp bakom vårdnadsersättningen.

Anf. 44 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Jag är litet förvånad, Rune Gustavsson, att frågan om huruvida vi skall ha en beskattad eller obeskattad vårdnadsersättning är den stora frågan. Eftersom Rune Gustavsson anser att ersättningen skall vara beskattad, säger han att den enda vårdnadsersättningen är en beskattad vårdnadsersättning. Men en obeskattad vårdnadsersättning är ju också en vårdnadsersättning. När vi nu har ett skattesystem som Rune Gustavsson i talarstolen själv har förklarat vara felaktigt och som han vill få reviderat kan man fråga sig, varför det skall byggas in fler tokiga margineffekter i systemet. Vad har en barnfamilj för glädje av att få en beskattad vårdnadsersättning som innebär att progressiviteten skärps ytterligare, att bostadstillägget förloras, att man beroende på om man arbetar tre fjärdedelar av arbetstiden eller heltid råkar i olika situationer? Det är ju detta som är problemet. Jag tycker, Rune Gustavsson, att vi i stället skall konstatera enigheten mellan de tre borgerliga partierna, att vi samtliga har uttalat oss för en vårdnadsersättning, och inte hänga upp oss på den ena eller andra konstruktionen. Det verkar nästan som om Rune Gustavsson och centern gör konstruktionsfrågan till någonting viktigare än sakfrågan.

När det sedan gäller arbete i hemmet kan inte Rune Gustavsson misstänka moderata samlingspartiet. I fråga om hemarbetet gäller det inte om några tusenlappar skall vara beskattade eller obeskattade. Det väsentliga är att vi förbättrar den totala situationen för barnfamiljerna. Vi får akta oss för att hamna i den situationen att ordet kommer att få makt över tanken i det här sammanhanget. Låt oss i stället se på de gemensamma nämnnarna.

Till sist vill jag dock säga, Rune Gustavsson, att jag tycker att det skall bli intressant att se hur centern fortsättningsvis agerar i skattefrågan. Det märkliga är att centern i sin motion pekar på skatteproblemet. Men det finns ingen klar och stringent kläm i skattefrågan, där centern kräver en ändring av skattesystemet och ger ett klart uppdrag till regeringen. Den sittande arbetsgruppen är ingen skattearbetsgrupp. Vi har fått klart för oss av resonemangen tidigare i utskottet och här i kammaren att det är fråga om två utredningar, som skall presentera sina förslag.

Torsdagen den
21 april 1983

*Stöd till barnfa-
miljer m. m.*

Anf. 45 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Det har väl inte kunnat undgå Göte Jonsson att anledningen till att såväl moderaterna som centern har en reservation på den här punkten är att vi inte ställer upp bakom den socialdemokratiska skrivningen. Vi har angett de olika delar som vi anser att arbetsgruppen skall ta upp, om vi skall få en helhetssyn på familjepolitiken. Det går inte att komma ifrån det, Göte Jonsson.

Vad är det då som har hänt sedan 1980 på skatteområdet som skulle göra det svårare att i dag bygga ut vårdnadsersättningen enligt den princip som vi då lade fast?

När det sedan gäller de deltidarbetande lade vi under den första Fälldinregeringen fram förslag om – vilket riksdagen beslutade – att föräldrar till små barn skulle ha rätt att minska sin arbetstid från åtta till sex timmar. Många ensamstående människor har inte möjlighet att göra detta om de inte får kompensation. Men den som då minskar sin arbetstid från åtta till sex timmar – låt oss säga att det är ensamstående föräldrar – får kompensation från vårdnadsersättningen upp till en årsinkomst av nära 60 000 kr. Man avstår från arbetsersättning under två timmar, en arbetsersättning som är beskattad. Stannar man hemma för att vårda barn och i stället får en ersättning för det, anser vi att även den arbetsersättningen skall vara beskattad. Märkvärdigare är det inte, Göte Jonsson.

Tredje vice talmannen anmälde att Göte Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 46 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det finns ett mycket tydligt samband mellan det samhälls-ekonomiska läget och utbyggnaden av barnomsorgen. I högkonjunkturer, med stor efterfrågan på arbetskraft, har utbyggnaden tagit fart – visserligen inte så mycket – medan den har saktat av när behovet av arbetskraft har minskat.

När efterfrågan på arbetskraft har varit svag har barnen mått bäst av att vårdas hemma av sin kvinnliga förälder. När kvinnorna behövts på arbetsmarknaden har barnens behov av samvaro med andra barn och andra vuxna ökat. När det visat sig att kostnaderna för småbarnsplatser är mycket högre än övriga daghemsplatser har det plötsligt blivit mycket nyttigare för små barn att vistas i familjedaghem.

Så här går valserna.

Vi menar från vänsterpartiet kommunisterna att barnomsorgen måste vara till för barnens skull. Därför måste den byggas ut så att den täcker behovet för alla barn.

Jag tror inte i och för sig att kvinnor går på de här valserna hit och dit. Det är faktiskt bara 10 % av förskolebarnen som har någon förälder hemma i dag, och denna utveckling har gått mycket snabbt. Kvinnor med små barn förvärvsarbetar alltså i mycket hög utsträckning, och egentligen är det bara de tio procenten som det talas så mycket om från borgerligt håll när man talar

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

om valfrihet för hemmaföräldrarna och hemmabarnen.

Under de senaste åren har utbyggnaden av barnomsorgen bromsats upp. Den tänkta utbyggnaden i femårsplanen, som nu är nästan historisk -- 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya fritidshemsplatser -- har bara genomförts till hälften. Ändå innebär femårsplanens målsättning en mycket begränsad utbyggnad med tanke på det stora behov av barnomsorg som då fanns och som givetvis fortfarande finns.

Enligt kommunernas senaste beräkningar kommer femårsplanen att bli en tioårsplan, om man inte vidtar direkta, tvingande eller stimulerande åtgärder, för att förmå kommunerna att bygga ut barnomsorgen.

Femårsplanen gav ungefär 58 600 daghemsplatser, och fram till 1986 räknar man med ytterligare 46 000 platser. På samma sätt tillkom under den här planperioden 28 000 fritidshemsplatser, och 25 500 beräknar man skall komma till under nästa planperiod, alltså fram till 1986.

Det skulle innebära att det 1986 finns bara 186 000 daghemsplatser och 80 500 fritidshemsplatser. Antalet barn i de aktuella åldrarna är i genomsnitt 100 000 i varje årskull. Mot bakgrund av den höga förvärvsfrekvensen förstår man att många föräldrar tvingas hantera barnomsorgen på kanske mycket jobbiga och olyckliga sätt.

Om man utgår från att daghem och fritidshem är till för barnens skull och att alla barn därför skall ha rätt till en barnomsorgsplats framstår bristen på platser som ofantligt stor.

Det skall också tilläggas att det finns platser i familjedaghem, både för förskolebarn och för yngre skolbarn. Antalet sådana platser uppgår till ungefär 91 000 resp. 40 000.

Den allra bästa omsorgsformen för de allra flesta förskole- och skolbarnen är daghem och fritidshem. De familjedaghemplatser som nu finns bör på sikt, menar vi, ersättas av en kollektiv barnomsorg. De kvinnor som arbetar som dagmammor bör erbjudas utbildning för att sedan få arbete i den kollektiva barnomsorgen.

Det är den kollektiva barnomsorgen som föräldrarna vill ha. Om man skall kunna tala om valfrihet gäller det verkligen att se till att den kollektiva barnomsorgen byggs ut. I de undersökningar som har gjorts har föräldrar sagt att de vill ha en kollektiv barnomsorg. De vill inte ha privata omsorgsformer, men de tvingas av olika skäl till det -- därför att kommunerna i stor utsträckning satsar på familjedaghem; man har av olika skäl prioriterat den omsorgsformen. Men vad föräldrarna vill ha är en kollektiv barnomsorg. Därför menar vi från vänsterpartiet kommunisterna att det är det vi skall bygga ut, dels för att ge föräldrarna valfrihet som det har talats så mycket om här, dels därför att det är en bättre omsorgsform.

Den utbyggnadsplan som regeringen tillsammans med Kommunförbundet nu arbetar med måste, menar vi, ha som målsättning att snabbast möjligt ge alla barn tillgång till en bra och avgiftsfri barnomsorgsplats. Det skall vara lika självklart med en barnomsorgsplats som det är att ett barn får plats i skolan vid sju års ålder.

Ett av skälen till kommunernas dåliga utbyggnad av barnomsorgen sägs

vara att barnomsorgen är dyr. Det finns ett antal undersökningar som tvärtom visar att en utbyggd barnomsorg är lönsam, t. o. m. vinstgivande för samhället. Hittills har de samhällsekonomiska vinsterna vid barnomsorgsutbyggnad underskattats.

Den senaste undersökningen på det här området är gjord av Kommunförbundet, och den heter Samhällsekonomiska effekter av en utbyggd barnomsorg. I den konstateras att samhällets kostnader för barnomsorgen täcks redan vid 13 timmars arbete i veckan. Vid heltidsarbete ökar den samhällsekonomiska vinsten till i genomsnitt 81 000 kr. per år, om vinsten fördelas på de nio år som barnet får barnomsorg. Trots att småbarnsplatserna är dyrare än övrig barnomsorg är det också lönsamt att bygga ut dem, t. o. m. vid en genomsnittlig deltid. Vpk menar att vinstaspekten inte i någon mening får vara avgörande för barnomsorgens utbyggnad. Egentligen skall man inte tala om vinst eller lönsamhet när det gäller barnomsorgen. Men om nu denna verksamhet oomtvistligt är ekonomiskt lönsam, är det märkligt att olika regeringar i dessa spartider inte har förstått det ekonomiskt riktiga i att satsa på en fullt utbyggd barnomsorg.

I budgetpropositionen sägs att ett nytt statsbidragssystem är under utarbetande. Det är bra. Vpk menar att utgångspunkten för ett nytt statsbidragssystem skall vara att staten tar det ekonomiska ansvaret för utbyggnaden och driften. Till statsbidragen bör miniminormer knytas när det gäller olika kvaliteter på barnomsorgen så att en jämn och god standard kommer till stånd över hela landet. Det är också av vikt att statsbidragssystemet utformas så, att det stimulerar kommunerna att bygga ut barnomsorgen med målsättningen att alla barn skall få plats.

På sikt bör staten ta hela det ekonomiska ansvaret för barnomsorgen. Kortsiktigt bör staten svara för personalkostnaderna, som ju är den tunga posten på driftsidan.

I diskussionerna med Kommunförbundet om ett förändrat statsbidragssystem bör också frågan om föräldraavgifter diskuteras, menar vi i vpk. Avgifterna bör successivt avvecklas helt genom att man börjar en nedtrappning av dessa.

Detta har vi föreslagit i vår motion, som nu behandlas i socialutskottets betänkande. Utskottet gör det lätt för sig och avstyrker motionen med hänvisning till pågående arbete inom regeringskansliet. Utskottet underlåter sorgfälligt att ha någon mening om hur ett kommande statsbidrag bör vara utformat för att åstadkomma en bra barnomsorg.

Med detta vill jag yrka bifall till vpk-reservationerna beträffande barnomsorgen. Tore Claeson kommer senare i debatten att ta upp reservationen om ett omedelbart återinförande av bosättningslånen.

Det finns en reservation till som jag vill beröra, nämligen den gemensamma fp- och vpk-reservationen nr 1, som föreslår en höjning av barnbidraget. Barnfamiljerna drabbas mycket hårt av den ekonomiska politik som förs. Deras ekonomi försämras av ständiga hyres- och prishöjningar. Barnbidragen uppväger inte på långa vägar de ökade kostnaderna för flertalet barnfamiljer, vilket de flesta barnfamiljer känner till. Vpk har under många

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

är krävt att barnbidragen skall höjas så att de uppnår 25 % av basbeloppet. Genom att knyta barnbidragen till basbeloppet skulle de också bli värdesäkrade.

Levnadskostnaderna ökar, som jag sade, ständigt och de höjningar som görs och som nyss har gjorts har bara till nöds kunnat ersätta redan inträffade pris- och hyreshöjningar. Barnfamiljerna får sin alltför låga kompensation långt efter det att levnadskostnaderna har ökat.

Reservationen nr 1 är föranledd av en fp-motion, vari föreslås 300 kr. mer per barn och år. Detta förslag ligger i linje med vad vpk länge har krävt. Därför har vi anslutit oss till fp-motionen. Jag yrkar med detta bifall också till reservation nr 1.

Slutligen vill jag något kommentera vad de tidigare talarna har sagt i debatten. Moderaterna är ju mest högljudda när det gäller att värna om barnen, barnfamiljerna och valfriheten. Bara genom en fungerande barnomsorg, genom bra bostadsområden, genom god ekonomi för barnfamiljerna med minskade hyror, lägre matkostnader och högre barnbidrag, genom goda skolor och meningsfull fritidssysselsättning samt genom ett arbetsliv, som är anpassat till barnen och barnfamiljerna med bl. a. sex timmars arbetsdag, kan man förbättra förhållandena för barnen och barnfamiljerna. Men det här är förslag som allra minst moderaterna ställer upp på. Deras förslag i alla debatter här i kammaren går ju tväremot.

Att genomföra det som jag nyss räknat upp skulle verkligen vara att värna om barnen och deras familjer.

Sedan säger Göte Jonsson att vi skall återupprätta familjerna. Faktum är att 66 % av alla hushåll i Sverige i dag består av två personer. Oftast är det ett barn och en vuxen, och i allmänhet är den vuxna då en kvinna. Så ser familjemönstret ut i dag. I många bostadsområden är det till 80 % så små hushåll det är fråga om.

Mot den bakgrunden gäller det att finna och stimulera nya sätt att bo och leva som passar det nya familjemönstret. Det behövs bra barnomsorg och det behövs sex timmars arbetsdag.

Vi har fått höra på ett gräl mellan moderater och centerpartister om hur ett vårdnadsbidrag eller en vårdnadsersättning skulle utformas. Jag vill bara säga att själva tanken på vårdnadsersättning eller vårdnadsbidrag är att vrida klockan tillbaka till ett samhälle som inte längre finns.

Jag tror inte att kvinnorna kommer att gå tillbaka till en tidigare livsföring för det är ju inte männen ni tänker ge vårdnadsbidraget eller vårdnadsersättningen, utan det är kvinnorna ni tänker på, i första hand i varje fall. Kvinnor skall ha rätt till utbildning och förvärvsarbete. Vi kvinnor skall också ha rätt att förena barn och familj med ett förvärvsarbete. Det är dessa utgångspunkter man skall ha när man diskuterar familjepolitik, vare sig man diskuterar den utifrån boendeformer, barnomsorg eller rätt till arbete.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Anf. 47 AINA WESTIN (s):

Herr talman! Under behandlingen av socialutskottets betänkande nr 25 kommer jag att uppehålla mig vid de olika ekonomiska stöden till barnfamiljer och vid de reservationer som föreligger beträffande familjepolitikens framtida inriktning – bostättningslån och i viss mån föräldraavgifter inom barnomsorgen. Övriga delar av betänkandet kommer Anita Persson att ta upp i sitt anförande.

Det råder knappast några delade meningar om att barnfamiljernas situation blivit mycket besvärlig i en tid med urholkade reallöner, stigande priser och hyror. Särskilt hårt drabbade är familjer med låga inkomster och flera barn.

För att ge viss kompensation för ökade levnadskostnader har därför regeringen vidtagit en rad åtgärder av betydelse för barnfamiljerna. Efter beslut i riksdagen hösten 1982 höjdes barnbidragen den 1 januari i år, och flerbarnstilläggen fördubblades från samma tidpunkt. Vidare skedde en ökning av livsmedelssubventionerna.

Nu går regeringen vidare, och i proposition 1982/83:88 föreslås att flerbarnstillägget – till skillnad från det allmänna barnbidraget – skall omfatta även studerande ungdomar i åldern 16–19 år. Förslaget föreslås träda i kraft den 1 juli i år. Kring det förslaget råder det politisk enighet, och det tillstyrks av utskottet.

Herr talman! Det finns också anledning att i detta sammanhang ta upp andra åtgärder som regeringen vidtagit och som haft och kommer att ha stor betydelse för barnfamiljerna. Det gäller bl. a. höjning av arbetslöshetsersättningen och ett upphävande av karensdagarna. Jag anser att man inte skall bortse från detta när det gäller familjepolitiken.

I budgetpropositionen föreslås ett anslag till allmänna barnbidrag med 5 890 milj. kr. I en gemensam reservation från folkpartiet och vpk föreslås en höjning av det allmänna barnbidraget med 300 kr. per barn och år fr. o. m. den 1 juli i år. Det innebär en ökning av anslaget med ca 540 milj. kr.

Även om en höjning av barnbidraget kan vara motiverad med tanke på barnfamiljernas ekonomiska situation finns det anledning att erinra om den höjning som skedde så sent som den 1 januari i år. En ytterligare höjning innebär att inbesparingar måste göras när det gäller andra statliga utgifter, och enligt utskottet bör den avvägningen i första hand göras av regeringen.

När det gäller frågan om hur arbetet med den framtida inriktningen av familjepolitiken skall bedrivas, så har den behandlats tidigare i utskottets betänkande nr 12. Inom utskottet rådde då enighet om att det behövdes en samlad översyn av familjepolitiken. Däremot var meningarna delade när det gällde vilka riktlinjer som skulle anges för översynen. De tre borgerliga partierna reserverade sig mot utskottets skrivningar, och dessa frågor tas nu på nytt upp i reservationer till det nu föreliggande betänkandet.

Ett gemensamt drag i reservationerna är resonemangen om valfrihet. Moderaterna framhåller att rättvise- och valfrihetstänkandet måste spela en avgörande roll för familjepolitiken under de kommande åren. Centerpartiet

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

anser att valfriheten måste vara en av hörnstenarna i familjepolitiken. Folkpartiet anser att familjepolitiken i sin helhet skall syfta till att öka valfriheten för barnfamiljerna.

Herr talman! Jag tycker nog att man bör använda ordet valfrihet med viss försiktighet. "Valfriheten" blir lätt illusorisk. Möjligheten att välja förvärvsarbete saknas för väldigt många kvinnor därför att det saknas arbetstillfällen och tillgång till kommunal barnomsorg. Därför är bl. a. rätten till arbete ett avgörande krav också för familjepolitiken.

I samtliga reservationer återkommer man också till förslagen om vårdnadsersättning. Den frågan har vid åtskilliga tillfällen diskuterats här i kammaren. Jag tänker inte förlänga dagens debatt i den delen, utan nöjer mig med att konstatera att det fortfarande råder total oenighet mellan de borgerliga partierna när det gäller utformningen av en vårdnadsersättning.

Det har inte minst debatten just nu i kammaren i detta ärende visat på – detta trots att man i mer än tio år lovat ett sådant bidrag och att man i sex år haft makten över kanslihuset och den statliga utredningsapparaten. Än värre: man tycks inte kunna föra en något så när vettig dialog i frågan mellan partierna.

Med anledning av riksdagens begäran i höstas om en samlad översyn av familjepolitiken har socialministern tillsatt en familjeekonomisk beredningsgrupp. Den skall göra en samlad bearbetning av ett antal utredningar inom det familjeekonomiska området och föreslå förbättringar och omfördelningar av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Enligt utskottets mening tillgodoser beredningsgruppens översyn de i föreliggande motioner och reservationer framförda önskemålen i det avseendet. När det gäller den principiella inriktningen av familjepolitiken eller hur översynsarbetet skall bedrivas anser utskottet att riksdagen inte i förväg bör göra några uttalanden och därigenom binda upp beredningsgruppen.

Vad är det då för utredningar som denna beredningsgrupp skall se på? Det är bl. a. familjeekonomiska kommittén, ensamförelärderskommittén, föräldraförsäkringsutredningen, pensionskommittén, bostadsbidragskommittén och skatteförenklingskommittén. En del av dessa utredningar har redan lagt fram förslag, och andra kommer med förslag inom den närmaste tiden. Det finns väl också anledning att i detta sammanhang påpeka att de flesta av dessa utredningar är parlamentariskt tillsatta utredningar, där varje parti har haft möjlighet att framföra sina synpunkter.

Jag tycker, herr talman, att det är helt riktigt att man i detta sammanhang icke binder upp beredningsgruppen utan att den får arbeta i lugn och ro. Det finns även anledning att säga att det är fråga om en total översyn – alltså en översyn som är inriktad på alla barnfamiljers situation.

Möjligheten att erhålla statligt bosättningslån upphörde den 1 januari 1982. I två motioner yrkas nu att riksdagen skall begära förslag av regeringen om att återinföra statlig bosättningslångivning. Enligt utskottet har statliga bosättningslån en klart social funktion och behövs som ersättning för mindre förmånliga krediter. Utskottet anser därför att staten bör införa någon form

av bosättningslån. Däremot är utskottet inte berett att ställa upp villkor för bosättningslånen, som yrkas i vpk-reservationen. Det bör ankomma på regeringen att göra dessa överväganden.

Det finns faktiskt grupper i vårt samhälle som har mycket svårt att erhålla banklån. Till dem hör ungdomarna, och jag tycker att det också är ett rättvisekrav att dessa grupper – och de sämst ställda grupperna – skall kunna få bosättningslån på riktiga villkor.

Till sist vill jag beträffande vpk:s reservation nr 13 om åtgärder för att sänka föräldraavgifterna inom barnomsorgen instämma i att avgifterna bidrar till att skapa ett tryck på många barnfamiljer. Men att i det här läget gå så långt att man ställer sig bakom kraven i reservationen – det tycker jag är litet väl mycket begärt. Det finns också all anledning att låta just denna fråga bli en fråga för den beredningsgrupp som skall göra översynen av barnfamiljernas totala ekonomiska situation.

Därmed, herr talman, vill jag yrka bifall till socialutskottets hemställan i betänkandet nr 25 i alla delar, och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 48 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Aina Westin sade att man behöver kompensera på andra punkter om man höjer barnbidraget, som vi har föreslagit, med 300 kr. Ja, det är alldeles korrekt uppfattat. Vi har föreslagit att det sker genom att livsmedelssubventionerna minskar. Vi har alltså en starkare budget än vad socialdemokraterna har. Detta gör vi för att få en mera rättvis fördelning till barnfamiljernas förmån.

Det kostar 540 milj. kr., säger Aina Westin. Den höjning av livsmedelssubventionerna som ni mot er vilja gick med på i höstas på förslag av vpk hade alltså täckt mer än den här kostnaden.

I stället för att smeta ut denna subvention lika för alla hade man kunnat ge barnfamiljerna en rejäl förbättring. Det är detta som kallas för medveten fördelningspolitik, att se till de svaga gruppernas intressen i stället för att i stridens hetta bara anta ett oöverlagt förslag. Jag hoppas att socialdemokraterna är beredda att ompröva sitt ställningstagande på den punkten så småningom.

Detta är problemet, att det inte finns någon genomtänkt fördelningspolitik – ingen genomtänkt familjepolitik, skulle man gott kunna säga – från socialdemokraternas sida. Man höjer en skatt, det drabbar barnfamiljerna, och därför måste man höja barnbidragen – motstridande åtgärder alltså. Man höjer subventionerna till alla i stället för att koncentrera sig på en barnbidragshöjning till barnfamiljerna, trots att man säger sig vilja stödja dem. Man är emot flerbarnstillägget, men så småningom accepterar man det. Man kritiserade höjningen av bostadsbidragen för att den var för liten, men när man själv kommer i regeringställning tycker man att den höjning vi genomförde var tillräcklig. Man kritiserade möjligheten till ledighet för småbarnsföräldrar men har dess bättre inte gjort någon ändring på den punkten.

Nu säger Aina Westin att hon förbigår barnbidraget med tystnad. Jag

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

hälsar denna tystnad med stor tillfredsställelse, om det innebär att en omprövning också på den punkten är på gång.

Det är en total översyn som skall göras av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna, och det är utmärkt. Men det som kännetecknar socialdemokraternas inställning i utskottet är en total avsaknad av riktlinjer för den översynen. Det är litet tråkigt, tycker jag, att vi här i riksdagen inte kan basera debatten på klara värderingar från socialdemokraternas sida om i vilken riktning denna översyn bör gå. Vi från folkpartiets sida har redovisat vår uppfattning. Det hade varit bra för debatten inte bara här utan i samhället i allmänhet, om socialdemokraterna hade haft klara åsikter om i vilken riktning denna omfördelning bör gå, men de saknas dess värre.

Anf. 49 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Aina Westin började med att peka på de ytterligare bidrag som regeringen har "utvecklat". Hon pekar på barnbidrag och livsmedels-subventioner men glömmer, precis som utskottets ordförande sade, att tala om orsakerna till detta. Orsakerna till att man har höjt dem är ju de beslut som regeringen tidigare fattade på det ekonomiska området – devalveringen, skattechöjningarna och avgiftshöjningarna. Sedan har man i någon mån kompenserat detta genom att höja vissa bidrag.

Det är inte underligt om barnfamiljerna frågar sig vad man egentligen sysslar med, när vi i kammaren diskuterar en höjning av ett bidrag och regeringen dagen innan har lagt fram ett förslag som drabbar barnfamiljerna kraftigt genom ökade energiskatter med en tusenlapp i genomsnitt. Den politiken kan vi inte fortsätta.

Jag tycker att vi i och med detta fått besked beträffande socialdemokraternas syn på helheten i familjepolitiken. De direktiv som arbetsgruppen tydligt har fått innebär inte någon helhetssyn beträffande familjepolitiken. Jag vill fråga Aina Westin: Gäller helhetssynen bara socialdepartementets område, eller gäller den både socialdepartementets och bostadsdepartementets områden, eller skall man också diskutera den viktiga skattefrågan i det här sammanhanget? Kommer det konkreta förslag, eller är det bara analyser som skall göras? Det här vet vi ingenting om, men socialdemokraterna och kommunisterna i utskottet finner sig i denna oklarhet och är inte beredda att låta riksdagen ge direktiv i samhällets kanske viktigaste fråga i dag, nämligen frågan om flerbarnsfamiljernas situation.

Aina Westin försöker komma mycket billigt undan frågan om vårdnadsersättning, när hon säger: Här krigar Rune Gustavsson och Göte Jonsson om vårdnadsersättningen – det visar vad den är för någonting. Så lätt kommer man inte undan denna fråga, Aina Westin och övriga socialdemokrater.

Jag undrar: Är socialdemokraterna över huvud taget beredda att diskutera principen om vårdnadsersättning? Kommer denna arbetsgrupp i departementet att göra det?

Jag lyssnade i dag på intervjun med statsministern i Radiockot. Han fick bl. a. frågor om "rosornas krig" inom rörelsen. Han svarade då att det bara är en stimulerande samhällsdebatt. Om Rune Gustavsson och jag har olika

uppfattningar om konstruktionen av vårdnadsersättningen, visar det, enligt Aina Westin, att det är katastrof när det gäller hela systemet. Om det är en stimulerande samhällsdebatt i det ena fallet, Aina Westin, kanske man kan se det så också i det andra fallet. Men var står socialdemokraterna i sakfrågan?

Anf. 50 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Aina Westin citerade från vår reservation 3, där vi säger att valfriheten är en av hörnstenarna i centerns familjepolitik. Samtidigt sade Aina Westin att valfriheten bör användas med försiktighet – annars blir den lätt en illusion. Så pekade hon på den viktiga frågan om rätten till arbete. Jag delar helt Aina Westins uppfattning att också den är en mycket viktig del i det familjepolitiska arbetet.

Jag påpekade i mitt anförande hur viktigt det ur familjepolitisk synpunkt är att vi i samhället planerar så, att vi får ett bostadsbyggande som inte skapar segregation mellan olika åldersgrupper men också att vi får arbete i olika delar av landet.

I stora delar av landet, särskilt i glesbygderna, har det sannerligen inte funnits arbete. Där är det ofta kvinnorna som ställer upp och sköter barnen. När det inte finns arbete att tillgå, borde väl ändå socialdemokraterna erkänna det samhällsnyttiga arbete som de gör som vårdar egna barn i hemmet.

Egna företagare betalar, Aina Westin, barnomsorgsavgift för både anställda och sig själva, grundad på lönesumman och de egna inkomsterna. Trots detta är det väldigt många av dessa som i sin egenskap av föräldrar inte får barnomsorg på något sätt. Är det rättvisa, Aina Westin? Ni borde från socialdemokratisk sida titta på dessa frågor.

Aina Westin talade om att det här rör sig om en total översyn. Jag frågar då: Varför är ni så obenägna att åstadkomma en annan skrivning? Varför vågar ni inte i er skrivning ge beskedet att hela det familjepolitiska problemkomplexet skall tas upp?

Jag trodde tidigare att Sten Andersson skulle komma hit. Jag riktar nu till Aina Westin samma frågor om Ingvar Carlssons frihetsparoll, som framfördes inför påsken. Hur ser ni från socialdemokraternas sida på friheten för kommunerna och de enskilda när det gäller barnomsorgen?

Anf. 51 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag sade i mitt tidigare anförande att det fattas flera hundra tusen daghemsplatser och flera hundra tusen fritidshemsplatser. De beräkningar som har gjorts ute i kommunerna är väldigt osäkra, och hur kommunerna kommer att bygga ut hänger mycket på ekonomi och naturligtvis också på attityder och prioriteringar. När man tittar på dessa siffror för tiden fram till 1986 finner man att det kommer att finnas 186 000 daghemsplatser, och vi kommer att ha 700 000 barn i de aktuella åldrarna. Det kommer att finnas 80 000 fritidshemsplatser och 700 000 barn i de aktuella åldrarna.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Jag skulle vilja fråga socialdemokraterna: Tänker ni säkra utbyggnaden av barnomsorgen och i så fall hur? Varför vågar socialdemokraterna inte uttrycka en målsättning för hur statsbidragen skall verka styrande när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen? Statsbidragen blir ju väldigt viktiga styrinstrument, och om man menar allvar med vackra målformuleringar, som att "vi skall minsann se till att bygga ut barnomsorgen", måste man också tycka någonting om själva utformningen.

Från vpk:s sida tycker vi att man skall ha ett statsbidragssystem som stimulerar till en kraftig utbyggnad och garanterar en hög och jämn kvalitet på barnomsorgen i kommunerna, så att det inte blir olika barnomsorg i olika kommuner beroende på ekonomiskt underlag osv. Man bör också i statsbidragssystemet ta upp frågan om ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun.

Aina Westin säger att vi måste låta regeringen arbeta i lugn och ro. Jag tycker inte det. Jag tycker att riksdagen skall uttrycka en målsättning i den viktiga statsbidragsfrågan, så att man får snurr på de hjul som nästan har stannat efter en utbyggnad av barnomsorgen som inte på långa vägar har varit tillräcklig men som ändå gick framåt.

När det gäller föräldraavgifterna håller Aina Westin med om att de inte är bra, att de är orättvisa och ojämlika. Hon menar att man måste säga någonting om detta och skjuter också den frågan ifrån sig. Men om vi är överens om att det inte är bra med föräldraavgifter och att de är orättvisa kunde man väl ha uttryckt det och tillstyrkt den att-sats där vi vill hemställa hos regeringen att den gör stora ansträngningar för att föräldraavgifterna inom barnomsorgen skall sänkas och på sikt tas bort. Man måste börja någon gång. Så rädd kan man inte vara som socialdemokrat här i riksdagen, utan man måste våga uttrycka sin mening. Det är alltså en brist att utskottet inte har vågat säga detta klart och tydligt.

Anf. 52 AINA WESTIN (s) replik:

Herr talman! Ingemar Eliasson talar om att socialdemokraterna inte för en rättvis fördelningspolitik. Jag skulle vilja säga: Var det en rättvis fördelningspolitik som folkpartiet medverkade till under de borgerliga regeringsåren? Jag vill inte påstå att den fördelningspolitiken på något sätt gynnade de sämst ställda grupperna, däribland barnfamiljerna.

När det gäller livsmedelssubventionerna säger Ingemar Eliasson att man inte borde ha gått med på en ökning av dem. Ingemar Eliasson vet mycket väl hur det beslutet fattades. Det fanns också en grupp här i riksdagen, nämligen vpk, som inte gick med på att inte öka livsmedelssubventionerna.

Både Göte Jonsson och Rune Gustavsson talar så varmt om familjen – att vi skall slå vakt om familjen. Ja, naturligtvis skall vi göra det. Men dagens familj behöver också ha hjälp i olika situationer. Visst är grundstommen för barnens uppfostran familjen i sig, men vi skall vara medvetna om att det också finns väldigt många enförälderfamiljer och familjer med få barn, och de barnen behöver också stimulans av olika slag. Våra förslag i det avseendet innebär inte att vi från socialdemokratiskt håll åsidosätter vår grundläggande

syn på familjen som sådan.

Socialdemokraterna har en helhetssyn på familjepolitiken, och jag sade i mitt anförande att jag inte tänkte förlänga debatten genom att diskutera vårdnadsbidragen – eller, om man så vill kalla det, vårdnadsersättningen. Nu blir jag angripen för att ha sagt att de borgerliga partierna, i det här sammanhanget främst moderaterna och centerpartiet, krigar sinsemellan. Men det har ju i den här frågan faktiskt pågått ett krig mellan er i tio år, och ni har inte kommit överens på dessa tio år.

Vi blir också anklagade för att inte föra en rättvis fördelningspolitik, vi blir anklagade för att inte ha den rätta synen på familjen och vi blir anklagade för den översyn som skall göras. När det gäller översynen anser man att riksdagen borde ha uttalat sig om riktlinjerna. Jag har, herr talman, aldrig tidigare varit med om att man velat binda upp arbetsgrupper av det här slaget. De direktiv som beredningsgruppen har fått talar för att det så småningom kommer att läggas fram ett förslag som i allra högsta grad gynnar också barnfamiljerna.

Anf. 53 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vet mycket väl hur beslutet kom till i december om att höja livsmedelssubventionerna i stället för att höja t. ex. barnbidragen. Det var ett ogenomtänkt, för att inte säga hafsigt beslut. De pengarna hade kunnat användas oerhört mycket effektivare, om det verkligen var barnfamiljernas bästa man tänkte på.

Problemet är att socialdemokraterna saknar en genomtänkt familjepolitik. Man agerar motstridigt: man höjer skatter och bidrag samtidigt, man kritiserar först och godtar sedan, man utreder i stället för att agera. Den reformering av familjepolitiken som genomfördes, eller i varje fall påbörjades, under de år folkpartiet satt i regeringen har nu stannat av. Det är sanningen. Barnfamiljerna förlorade på regeringsskiftet.

Folkpartiet vill höja barnbidragen och vill göra det i dag. Den kostnaden täcks genom besparingar på andra punkter. Vi vill behålla flerbarnstillägget. Vi vill ha ett vårdnadsbidrag som täcker del av kostnaden för barntillsynen, oavsett om den sker genom kommunal barnomsorg eller om man vill klara av den på annat sätt. Vi vill ha ett statsbidragssystem för barnomsorgen som stimulerar både utbyggnaden av och variationen i tillsynen.

Men vad vill socialdemokraterna? Det kan vi inte få svar på här i dag. Det finns inte ens några principer som kan läggas till grund för den översyn som nu pågår. Det är detta jag beklagar, och jag efterlyser sådana principer.

En period av reformer till barnfamiljernas fromma har stannat av. Reformerna har bytts ut mot passivitet och villrådighet. Så är dess värre, Aina Westin, läget för dagen.

Anf. 54 GÖTE JONSSON (m) replik:

Herr talman! Aina Westin säger att vi anklagar och kritiserar, och hon anser att vår kritik är grundlös. Jag menar att den tvärtom bygger på saklig grund. Jag vill peka på tre områden för vår kritik.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Det första vi kritiserar är det faktum att socialdemokraterna har förespeglat familjerna förbättringar som sedan inte har genomförts. De har målat en bild av verkligheten för bl. a. familjerna som sedan visat sig felaktig. De har inte förmått att föra en politik som uppfyllt de målsättningar och motsvarat den bild som angivits. Detta är det allvarliga grundfelet i den socialdemokratiska politiken.

Det andra vi anklagar socialdemokraterna för är att de, när de talar om en helhetssyn på familjepolitiken, lämnar därhän viktiga faktorer. Det är faktorer som kanske är de allra viktigaste i sammanhanget, t. ex. skattesystemet.

Jag frågade Aina Westin: Vad har den här arbetsgruppen inom socialdepartementet för direktiv? Skall den ta upp frågor som ligger inom socialdepartementets område, eller frågor som ligger inom social- och bostadsdepartementens område? Eller sträcker sig arbetsuppgifterna längre? Jag har inte fått något besked på den punkten.

Vårdnadsersättningen är en fråga där socialdemokraterna säger att det inte finns anledning att diskutera. Det är en viktig fråga inom ramen för familjepolitiken. När socialdemokraterna talar om helhetssyn är det inte fråga om någon helhetssyn utan snarare något slags halvmåne som lyser över den socialdemokratiska familjepolitiken.

När det sedan gäller valfriheten har jag förståelse för att Aina Westin känner en viss försiktighet och manar till försiktighet. Jag kritiserar henne inte för detta. Om man bygger sin politik på en ideologi som går ut på att valfriheten egentligen är en chimär för enskilda människor och att det egentligen är politikerna som skall bestämma därför att de enskilda människorna inte vet hur de skall ha det, då förstår jag mycket väl att Aina Westin är försiktig när det gäller talet om valfrihet. I övrigt kan jag inte se något motsatsförhållande mellan å ena sidan valfrihet och å andra sidan möjlighet att få arbete. Det är snarare så att de båda faktorerna kompenserar varandra.

Jag har här ställt frågor om innehållet i den socialdemokratiska familjepolitiken. Jag kan bara konstatera att den socialdemokratiska helhetssynen är mycket begränsad.

Anf. 55 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! När Aina Westin talar om den socialdemokratiska helhetssynen på familjepolitiken är det bara att konstatera att det finns en klar ideologisk skillnad mellan socialdemokraterna och oss. Jag har varit så länge här i riksdagen att jag lärt mig vad den socialdemokratiska helhetssynen under årens lopp gått ut på. I stort sett har det varit detta att båda föräldrarna skall arbeta på heltid och att barnen skall få sin vård och omsorg på institution. För vår del fäster vi stor vikt vid hemmets roll och föräldrarnas ansvar för barnens vård och fostran. Vi kräver och vill ha en familjepolitik som inriktas på att föräldrarna själva får välja barnomsorgsformen. Här skiljer vi oss.

Sedan tog Aina Westin upp oenigheten mellan de tre icke-socialistiska

partierna. Det finns – och det är det vi diskuterar – olika uppfattningar på vissa punkter när det gäller utformningen av familjepolitiken. Men om Aina Westin tänker tillbaka och ser på vad som skett under de år då vi hade regeringsansvaret, finner hon att det trots de ekonomiska problemen skedde väsentliga saker. Föräldraförsäkringen byggdes exempelvis från 1976 ut från, som det då omfattade, sju månader till att omfatta tolv månader, varav tre månader enligt vårdnadsersättningsprincipen – lika ersättning till alla oavsett inkomst. Vi införde ATP-rätt för vårdnad av egna små barn och lagstadgad rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar. Vidare genomförde vi – men socialdemokraterna ändrade på detta – statsbidrag till deltidsskola och öppen förskola, ökat lokalt inflytande över barnomsorg, och vi slopade en rad statliga detaljregleringar.

Jag vågar påstå att det inte under någon tidigare sexårsperiod byggts ut så många nya platser inom barnomsorg som under den här sexårsperioden, dels när det gäller daghem, dels när det gäller familjedaghem. Vi införde flerbarnstillägget, under motstånd från socialdemokraterna, och en omfördelning av bostadsbidragen till att i första hand utgå till familjer med de största behoven osv.

Detta är viktiga inslag i det familjepolitiska arbetet. Trots detta återstår många frågor, och det är dem som vi vill att den arbetsgrupp som nu tillsatts skall jobba med, så att vi får en helhetssyn på familjepolitiken.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 56 AINA WESTIN (s) replik:

Herr talman! Först till Ingemar Eliasson. Han säger att familjepolitiken har stannat av sedan socialdemokraterna kom i regeringsställning. Nu är det de facto så att socialdemokraterna har regerat i drygt sex månader. Men vad hände under de år som vi hade borgerliga regeringar? Ja, inte förbättrade den politik som fördes då barnfamiljernas situation. Barnfamiljerna fick vidkännas kraftiga reallönesänkningar. Visserligen säger Rune Gustavsson att det aldrig har byggts så många daghemsplatser som under den här sexårsperioden – och han räknade även upp en massa andra områden. Men de facto saknar vi massor av platser i barnomsorgen i dag. Vi är i den situationen att det fortfarande är tusentals barn i det här landet som far illa på grund av att barnomsorgen inte är ordnad på ett tillfredsställande sätt. Det finns stora grupper som icke kommer i åtnjutande av samhällets barnomsorg på grund av att de har obekväma eller oregelbundna arbetstider.

Till Ingemar Eliasson vill jag också säga att även en annan sak kommer in i det här sammanhanget, och det är hur vi skall finansiera de här reformerna. Ingemar Eliasson säger att ökningen av barnbidraget skall ske genom en omfördelning. Men Ingemar Eliasson anger inte hur den omfördelningen skall ske. Han anger inte – och det gör inte heller företrädare för de andra partierna – hur man skall finansiera en vårdnadsersättning. Jag anser att en vårdnadsersättning är ett uttryck för en passiv familjepolitik. Vad vi behöver

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

i det här landet är en aktiv familjepolitik, ett återställande av den aktiva familjepolitik som socialdemokratiska regeringar tidigare har stått för.

Andre vice talmannen anmälde att Ingemar Eliasson, Rune Gustavsson och Göte Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 57 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! I mitt inlägg kommer jag att uppehålla mig vid reservationerna 8, 10, 14 och 15.

I reservation 8 har vi moderata ledamöter reserverat oss för en lägre medelsanvisning till driften av förskolor och fritidshem. Det statsfinansiella läget kräver ju återhållsamhet med de offentliga utgifterna. Vi anser att det är möjligt att anvisa ett lägre belopp i avvaktan på det aviserade förslaget om nya regler för statsbidrag till den kommunala barnomsorgen. Det har sagts att detta förslag skall komma under 1983, och jag vill fråga socialdemokraterna om det nya systemet kommer att vara lika krångligt, detaljreglerat och dyrt som det nuvarande eller om man möjligen kan få administrationen att bli mindre dyr.

I reservation 10 anger vi riktlinjer för statsbidragsgivningen till barnomsorgen. Vi moderater anser att starka skäl talar för ett s. k. prestationsrelaterat statsbidragssystem, dvs. att statsbidraget står i relation till antalet barn i den kommunala och den enskilt bedrivna barnomsorgen. Statsbidraget skulle alltså utbetalas per barn som får tillsyn, oavsett tillsynsform. Det här systemet skulle stimulera kommunerna att utnyttja sina resurser så rationellt som möjligt. Det ger möjlighet till en bra omsorg om ett större antal barn. Dessutom skulle det bli likställdhet mellan enskilda förskolor och de kommunala. Systemet ger alltså större valfrihet för både familjer och kommuner. Det ger större rättvisa. Dessutom ger det här systemet fler platser. Vi vet att enskild verksamhet mestadels är betydligt billigare. Vi skulle alltså få en flexibilitet och mångfald i barnomsorgsverksamheten som skulle ge föräldrarna möjlighet att välja den barnomsorgsform de anser bäst för sina barn. Alla barn passar inte i samma form. Med den sneda subventionering vi har i dag blir det de som har god råd som har möjlighet att välja.

Att ge de enskilda förskolorna samma statsbidrag som de kommunala får, skulle innebära en pedagogisk injektion när det gäller hela förskoleverksamheten. Enskilda förskolor och skolor har ju ofta varit föregångare i pedagogiskt avseende. De har ofta inlett en utveckling som sedan har anammats av den offentliga skolan och den kommunala förskolan.

Vidare anser vi att det tillhör föräldrarätten att kunna välja en alternativ förskola, för att t. ex. tillgodose speciella behov hos barnet eller för att få en speciell pedagogisk eller ideell inriktning. Jag vill därför fråga utskottets företrädare: Kommer de aviserade nya reglerna att ge de enskilda förskolorna – både heltidsförskolorna och deltidförskolorna – ett välbehövligt och rättvist stöd? Vad kommer reglerna att innebära för de enskilda

institutionerna? Vilket stöd kommer deltidsförskolan och den öppna förskolan att få i och med det nya systemet?

Herr talman! Det största familjepolitiska stödet går till den kommunala barnomsorgen. Barnomsorg i olika former, både enskild och kommunal, utgör ett viktigt stöd för barn och föräldrar. Men den kommunala barnomsorgen subventioneras alltför ensidigt. I genomsnitt subventioneras varje daghemsplats med ca 45 000 kr. De föräldrar som inte kan, som inte får eller som inte vill ha en kommunal barnomsorgsplats får själva betala för sin barnomsorg. Samtidigt betalar de över skattsedeln för andras barnomsorg. Om de förenklade regler för statsbidrag till barnomsorgen som riksdagen beslutade 1981 hade fått gälla, skulle det ha funnits en större neutralitet mellan olika former av kommunal barnomsorg, även om det inte hade blivit en fullt rättvis fördelning.

Den ensidiga subventioneringen av den kommunala barnomsorgen, tillsammans med den orättvisa familjebeskattningen, styr familjerna – helt i socialdemokratisk anda – mot *ett* sätt att leva. Kollektiv barnomsorg för alla barn och förvärvsarbete åt alla vuxna – oavsett vad man inom familjen själv vill eller behöver. Men för att föräldrar skall kunna ge sina barn en trygg och harmonisk uppväxttid samt en god fostran krävs det att de själva kan välja hur de vill leva, hur de vill fördela och kombinera vård och fostran av barn med förvärvsarbete. De måste själva få avgöra vilken barnomsorg som är bäst. Det är alltså föräldrarna som skall avgöra detta, inte politikerna.

Stödet till barnfamiljerna och till barnomsorgen måste således vara rättvist utformat. Valfrihet måste medges.

Det som vi moderater har sagt i reservation 2 om principerna för fortsatt familjepolitiskt reformarbete och som Göte Jonsson har vidareutvecklat här i kammaren innebär ett rättvisare stöd till barnfamiljerna och en helhetssyn på barnfamiljernas situation. Det handlar om en rättvisare familjebeskattning, om en vårdnadsersättning, om avdragsrätt för styrkta barntillsynskostnader och om en minimistandardgaranti, eller trygghetsgaranti. Därtill krävs ett statsbidragssystem när det gäller barnomsorgen som är prestationsrelaterat, snidigt och obyråkratiskt och som har samma regler för både kommunal och enskild barnomsorg. Självfallet skall deltidsförskolan och den öppna förskolan också ingå i detta system.

Om de moderata förslagen förverkligas, får vi en mångfald olika barnomsorgsformer och ett större antal platser. Det blir ökad rättvisa mellan olika barnfamiljer och mellan olika barnomsorgsformer. Familjerna får större valfrihet.

Särskilt vårdnadsersättningen skulle snabbt och enkelt ge ökad valfrihet. En förälder skulle få ökad möjlighet att välja mellan att vårda barnen hemma eller att betala för valfri barnomsorg. Vi skulle få ett välbehövligt, flexiblere och rättvisare system.

Den moderata reservationen 14 rör medelsanvisningen till hemspråksträning i förskolan.

Den bekymmersamma ekonomiska situationen kräver att alla områden blir föremål för återhållsamhet och besparingar. Vi anser därför att ökningen

Nr 126

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

*Stöd till barnfa-
miljer m. m.*

av anslaget till hemspråksträning i förskolan bör begränsas. Besparingen kan åstadkommas genom en stramare definition när det gäller vilka som bör vara berättigade till hemspråksstöd. Den utredning som har sett över språk- och kulturstödet i förskolan har bl. a. föreslagit definitionen att hemspråksstöd skall ges i det språk som är dagligt umgängesspråk i hemmet.

En sådan förändring skulle kunna genomföras omgående och säkerligen innebära en kvalitetsförbättring, samtidigt som den kan medföra en besparing.

Det är märkligt att utredningen inte har blivit en proposition. Kommunerna väntar ju på vägledning för sina insatser i fråga om hemspråksstöd för förskolebarn.

Av största vikt är att föräldrarna uppmuntras att själva träna sina barn i hemspråket. Många föräldrar har säkerligen inte klart för sig hur viktigt detta är. Förskolan och skolan måste hjälpas åt att ge föräldrarna insikt i hur viktigt det är att barnen får träna hemspråket hemma genom att tala, lyssna, läsa och skriva. Föräldrarna har en mycket viktig uppgift när det gäller hemspråksträningen.

I reservation 15 avstyrker de moderata ledamöterna regeringens förslag om medelsanvisning till barnmiljörådet, därför att vi anser att barnmiljörådet bör avvecklas.

Barnmiljörådet har till uppgift att handlägga frågor som rör barns miljö och säkerhet. Detta är utomordentligt viktiga frågor – viktiga för barnen, familjen och samhället som helhet.

Vi anser dock att det inte behöver finnas en central förvaltningsmyndighet för barns miljö och säkerhet. De uppgifter rådet har bör det ankomma på socialstyrelsen att sköta, i den mån de inte kan skötas i kommunerna inom socialtjänstens ram. Socialstyrelsen bör ha det övergripande ansvaret.

Att barnen är en utsatt grupp råder det stor enighet om. Att värna om barns miljö och säkerhet och att stödja och inspirera föräldrarna måste genomsyra hela vår familjepolitik och alla myndigheters verksamhet. Att i detta kärva ekonomiska läge bibehålla en central förvaltningsmyndighet för detta är onödig byråkrati. Barnmiljörådets administration har också enligt budgetpropositionen vuxit.

Herr talman! Jag yrkar till sist bifall till de moderata reservationerna 8, 10, 14 och 15.

Anf. 58 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Jag vill ta upp den fråga som berörs i reservation 9, nämligen vilket statsbidragssystem vi skall ha. Det är en mycket central fråga i det familjepolitiska sammanhanget.

Utskottet uttalar angående det fortsatta familjepolitiska reformarbetet att det krävs en helhetssyn, att olika åtgärder bör samordnas så att de samlade åtgärderna åstadkommer en ekonomisk utjämning mellan olika typer av barnfamiljer osv.

Den helhetssynen behöver vi ha även när det gäller stödet till barnomsorgen. Men här går utskottsmajoriteten tyvärr ifrån detta synsätt. Nu liksom

tidigare är man ointresserad av att åstadkomma den större bredd i statsbidraget som skulle tillgodose flera rättvisekrav.

Riksdagen beslutade 1981, på förslag av den förra regeringen, att ett nytt bidragssystem skulle införas från den 1 januari 1983. Hösten 1982 revs beslutet upp av den nya riksdagsmajoriteten.

I motionerna 518 och 2143 föreslår vi från centerpartiet att det statsbidragssystem som riksdagen anslöt sig till 1981 införs fr. o. m. den 1 januari 1984. Det skulle innebära ett effektivare utnyttjande av befintliga resurser och en rättvisare fördelning mellan olika kommuner och mellan olika familjer. Genom att bidraget utvidgas till att omfatta inte bara heldagsomsorg utan också deltidsförskola och öppen förskola, markeras att alla barn har rätt att ta del av utvecklingsstimulerande aktiviteter inom barnomsorgen och att staten därför bör stödja sådan verksamhet.

Det måste vara en rättvisefråga att barn som bor i kommuner med låg sysselsättning och litet behov av heltidsomsorg också får ta del av det statliga stödet. Som det nu är går statsbidragen, som finansieras genom arbetsgivaravgifter, i huvudsak till kommuner med hög sysselsättning. Arbetsmarknadsmissigt mindre gynnade kommuner får givetvis vara med och betala avgifterna till barnomsorgen utan att få särskilt mycket tillbaka. Öppna förskolan är ett ganska nytt begrepp inom barnomsorgen, men jag tror att så gott som alla som har kommit i kontakt med den verksamheten är eniga om att den fyller ett mycket stort behov. För barn som vistas i sin hemmiljö eller i familjedaghem är den ett värdefullt komplement, men inte bara det. För många hemmavarande föräldrar, som lever isolerade i bostadsområdena, kan den öppna förskolan bli kanalen till gemenskap med andra människor, med andra föräldrar. Det finns alltså starka skäl för att den här verksamheten inryms i statsbidragssystemet.

Med vad jag här har sagt har jag velat belysa att det finns såväl familjepolitiska som regionalpolitiska skäl för att statsbidraget ändras på det sätt som föreslås i centermotionerna.

Det finns också andra skäl. Kommunerna har sedan länge velat bli av med det nuvarande systemet, som är onödigt byråkratiskt och krångligt. Det system som skulle ha trätt i kraft vid årsskiftet skulle dessutom ha givit kommunerna helt andra möjligheter att utforma barnomsorgen efter de lokala behoven. Den s. k. 2/3-regeln t. ex. utgör ett klart hinder för många kommuner. Det är helt enkelt inte rimligt att verksamheter som den kommunala barnomsorgen är så centralstyrda som fallet är i dag. Den åsikten delas tydligen också av utskottsmajoriteten, och ett nytt system som skall ge mindre detaljstyrning sägs vara under utarbetande. I den mycket besvärliga ekonomiska situation som de flesta kommuner befinner sig i i dag skulle det ha funnits mycket att vinna på ett system som ger möjlighet att utnyttja de lokala resurserna på ett bättre och effektivare sätt redan från det gångna årsskiftet. På grund av att riksdagen rev upp det tidigare fattade beslutet har kommunerna drabbats av en tempoförlust, som verkar hämmande på barnomsorgen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 9.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Anf. 59 ANITA PERSSON (s):

Herr talman! I höstas behandlade riksdagen senast frågor rörande statsbidrag till barnomsorgen och utbyggnaden av densamma. Anledning till detta var det löfte som vi socialdemokrater gav, när förutvarande regeringsförslag i december 1981 angående förändrade statsbidragsregler behandlades. Vi lovade då, att om socialdemokraterna återfick regeringsmakten, skulle riksdagens beslut rivas upp och ett nytt statsbidragssystem utarbetas. Detta löfte infriades genom det beslut som riksdagen fattade i december 1982. Att vi inte kan acceptera det av centern-folkparti-regeringen föreslagna statsbidraget berodde främst på att de kommuner som byggt ut barnomsorgen enligt det beslut som fattades 1975 om en utbyggnad av 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya fritidshemsplatser skulle drabbas hårt. Däremot skulle de kommuner som inte satsat på en utbyggnad av barnomsorgen gynnas, för trots att det beslut riksdagen fattade 1975 om ett nytt statsbidrag var så utformat att det skulle underlätta för kommunerna att genomföra den beslutade utbyggnaden saknas fortfarande åtskilliga platser. Många familjer har fortfarande stora bekymmer när det gäller få denna fråga ordnad. Det är därför viktigt att inte försämra statsbidragen för de kommuner som har byggt ut och som håller på att bygga ut barnomsorgen för att uppnå den av riksdagen beslutade målsättningen, att alla barn till förvärvsarbetande och studerande föräldrar samt barn med behov av särskilt stöd skall kunna beredas plats inom den kommunala barnomsorgen. Denna målsättning står fast. Att då, som föreslås i centerreservationen 9, återgå till det beslut som fattades av den borgerliga riksdagsmajoriteten hösten 1981, med de följder det skulle få för barnomsorgsutbyggnaden, är inte tänkbart.

Med det statsbidragssystem som i dag gäller är det inte heller möjligt att sänka anslaget, som föreslås i den moderata reservationen 8. Barnomsorgen är ett prioriterat område, och trots kommunernas besvärliga ekonomiska läge sker en fortsatt utbyggnad. Medelsanvisningen utgår från nuvarande bestämmelser och omfattning av verksamheten samt den utbyggnad som beräknas komma i gång under året. Däremot är det önskvärt både för staten och kommunerna att få ett förenklat statsbidragssystem.

Vi socialdemokrater har tidigare uttalat att det kan finnas fördelar med procentbidrag. Detta har också tillstyrkts av Svenska kommunförbundet. F. n. håller ett förslag till statsbidragssystem på att utarbetas i regeringskansliet. Det finns därför ingen anledning till att riksdagen i dag skulle gå in på olika frågor om principerna för statsbidragsprövningen och föregripa regeringsbehandlingen. Däremot är det angeläget att det nya statsbidragssystemet utformas så att en fortsatt utbyggnad och utveckling av barnomsorgen kan ske.

Herr talman! 1977 infördes statsbidrag till hemspråksträning inom den kommunala barnomsorgen för sexåringar och 1979 utvidgades bidraget till att gälla även femåringar. Samtidigt tillsattes en kommitté för att se över frågan om språksituationen för invandrabarn i förskoleåldern. Kommittén har nu lagt fram ett slutbetänkande och redovisar där förslag till åtgärder,

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

som rör verksamheten med hemspråksstöd. Bl. a. föreslås en lagreglering av hemspråksstödet genom ett tillägg till socialtjänstlagen.

När det gäller hemspråksträning är det självklart att inget hinder finns mot att föräldrar själva tränar sina barn i modersmålet. Det måste ses som en helt naturlig sak. Den hemspråksundervisning som sker i förskolan är till för att ytterligare stödja barnen.

Utredningens förslag bearbetas nu i regeringskansliet. Det gäller också statsbidraget till hemspråksträning, som ingår i det arbete som bedrivs för att få fram ett nytt statsbidragssystem till barnomsorgen. I avvaktan på ett nytt statsbidragssystem tillstyrker jag regeringens förslag till medelsanvisning och avstyrker den moderata reservationen 14.

Herr talman! Moderata samlingspartiet föreslår återigen att barnmiljörådet skall slopas.

Barnmiljörådet handlägger frågor rörande barns miljö och barns säkerhet. Bl. a. har rådet bildat en referensgrupp för barnsäkerhetsfrågor för att få fram en samordning av insatserna inom barnsäkerhetsområdet. Vidare har ett stort informationsmaterial utarbetats rörande barn och trafik, miljö och lekmaterial till förskolan, barn och samhällsplanering och andra åtgärder. Rådet har också påbörjat en kartläggning av den forskning som bedrivs i barnmiljö- och barnsäkerhetsfrågor.

Barn och ungdomar är en utsatt grupp, och utifrån detta är det angeläget att rådet får fortsätta sina uppgifter, bl. a. att stödja och inspirera barn och föräldrar och motverka det kommersiella tryck som familjen utsätts för samt bevaka de viktiga frågorna om barns och ungdomars säkerhet.

Att däremot, som föreslås av centerpartiet, utvidga barnmiljörådets uppgifter till att bl. a. också behandla orsakerna till de sjunkande födelse-talen och barnens totala situation och livsmiljö, när regeringen redan tillsatt en barn- och ungdomsdelegation, skulle bli ett onödigt och fördyrande dubbelarbete.

Barn- och ungdomsdelegationen skall ange de översiktliga riktlinjerna för ett informationssystem om barns och ungdomars levnadsförhållanden. Detta uppdrag har tillkommit som en följd av ett beslut här i riksdagen förra riksmötet att detta skulle utredas för att man skulle få ett bättre underlag för samhällets insatser för barn och ungdom. Delegationen skall vara ett samordnande och rådgivande organ för barn- och ungdomsfrågor. Delegationen är därutöver fri att behandla de frågor som den finner viktiga. Den är därför det organ som bör överväga vilka initiativ som bör tas. Jag yrkar avslag på reservation nr 18.

Herr talman! I budgetpropositionen föreslås att statens nämnd för internationella adoptionsfrågor, NIA, beviljas ett förslagsanslag på 3 152 000 kr. Nämnden svarar för information, tillsyn och kontroll i frågor som rör internationella adoptioner. I reservation nr 17 föreslås en ökning av anslaget med ytterligare 122 000 kr., att utgå till auktoriserade adoptionsorganisationer. Det kan naturligtvis tyckas vara en liten summa i hela den statliga budgeten, men varje delanslag måste bedömas för sig, och det finns i dagens läge inget utrymme att gå utöver den i budgetpropositionen föreslagna

Torsdagen den
21 april 1983

*Stöd till barnfa-
miljer m. m.*

summan. Jag yrkar bifall till den av regeringen föreslagna medelsanvisningen.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till socialutskottets hemställan i dess helhet i betänkande 1982/83:25 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 60 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Anita Persson ger i någon mån uttryck för den, låt mig kalla det oresonabla, inställning som utskottet visar när man säger att det inte kan komma i fråga att återgå till det tidigare bidragssystemet. Det är beklagligt att man inte kan eller vill beakta rättvisaspekterna i det systemet.

Anita Persson säger vidare att kommuner med väl utbyggd barnomsorg tjänar på det av riksdagen nu fattade beslutet om statsbidrag. Det är riktigt, men som jag tidigare sade är det de arbetsmarknadsmässigt sett redan gynnade kommunerna. Många kommuner – de fattiga kommunerna – förlorar på beslutet. Men även de kommuner som på det här sättet fått större statsbidrag torde betrakta det som en droppe i havet jämfört med de merkostnader som regeringens eftervalspolitik har åsamkat kommunerna.

Det är bra att vi får ett statsbidragssystem som är mindre detaljreglerat, men som jag sade tidigare är det synd att vi har fått den här tempoförlusten i sammanhanget. Det var onödigt att göra en översyn, eftersom vi tidigare hade ett beslut som kommunerna hade ställt sig bakom.

Anf. 61 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag fick inget riktigt svar från Aina Westin på frågan, om och hur regeringen och socialdemokraterna tänker säkra utbyggnaden av daghemmen och fritidshemmen. Nu vill jag ha en precisering av Anita Persson. Hon sade: Vår målsättning, som säger att barn till föräldrar som har förvärvsarbetande eller studerande föräldrar och barn som har särskilda behov skall få plats, står fast. Den målsättningen kan man naturligtvis ha. Jag vill då fråga: När skall det löftet infrias? Har ni någon årsplan för när det löftet skall vara uppfyllt?

Jag skulle sedan vilja ställa en annan fråga som gäller det faktum att man knyter barnomsorgen till kategorierna förvärvsarbetande, studerande och barn med särskilda behov.

Skall vi ha en barnomsorg för barnens skull eller för deras föräldrars skull? Skall det fortfarande vara så att det är arbetsmarknaden som styr utbyggnaden av barnomsorgen? Det är en farlig väg, speciellt i en situation där antalet arbetstillfällen minskar och där framför allt kvinnornas arbeten hotas genom de åtstramningar som sker i deras förvärvsarbeten. Skall vi inte lämna detta resonemang och inrikta oss på att barnomsorgen skall vara till därför att barnen behöver den? Det menar i alla fall vpk. Vi vill också att barnomsorgen skall vara bra och avgiftsfri.

Jag vill ha ett klarläggande från socialdemokraterna. Vad menar ni med en god barnomsorg? Skall utbyggnaden av barnomsorgen styras av arbetsmarknadens villkor eller av barnens behov av en god barnomsorg?

Anf. 62 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Visst går det att spara på anslagen till drift av förskolor och fritidshem. Anita Persson, om man vill spara. Och vi anser att det är helt nödvändigt att göra besparingar, annars blir besparingarna svårare och mer dramatiska i framtiden. Vårt ansvar för dem som behöver hjälp och stöd i framtiden gör att vi måste spara nu.

Det går att spara genom att bättre utnyttja platserna och fylla grupperna och att visa större generositet mot enskilda institutioner. Om det kommande systemet innebär förenklingar och besparingar inom administrationen, finns det ju möjlighet att inrikta verksamheten på besparingar och förenklingar redan nu.

När det gäller riktlinjerna för statsbidragen beklagar jag att riksdagen enligt majoriteten inte skall ange riktlinjer för hur statsbidragen skall utformas. Jag anser att det är viktigt att ange att de skall ge valfrihet. Föräldrarna skall kunna välja mellan olika former av barnomsorg.

Anita Persson svarar inte ens på min fråga om det nya statsbidragssystemet skall medge statsbidrag till enskild verksamhet, till deltidsförskolan och till den öppna förskolan. Detta är dock en utomordentligt viktig fråga för barnen, familjerna och kommunerna.

Beträffande hemspråksträningen säger Anita Persson att det inte föreligger något hinder för föräldrarna att ge sina barn träning i hemspraket. Detta yttrande visar klart skillnaden mellan oss moderater och socialdemokraterna. Vi moderater vill stimulera föräldrarna och stötta dem. Vi anser att föräldrarna är viktiga för barnen på alla områden, även när det gäller hemspråksträningen. Dessutom anser vi det nödvändigt med en klarare definition av vilka som skall ha hemspråksträning.

När det gäller barnmiljörådet vill jag säga att det visst är viktigt att värna om barns säkerhet och miljö. Men detta ansvar måste åvila alla här i samhället: föräldrarna, skolan, förskolan och kommunerna. Risken är att myndigheterna underlåter att verka för barns miljö och säkerhet och hänskjuter dessa frågor till barnmiljörådet och man blir inte tillräckligt vaksam.

Anf. 63 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Det är värt att notera att socialdemokraterna när det gäller statsbidrag till barnomsorgen ändå har vissa idéer om hur det skall se ut till skillnad från vad som gällde beträffande översynen av det ekonomiska stödet. Nu säger Anita Persson att det bör vara ett procentbidrag enligt ett förenklat system.

Mot denna bakgrund ter det sig närmast huvudlöst att riva upp det beslut som riksdagen en gång fattade och som ju innebar att det blev ett procentbidrag och att statsbidragssystemet förenklades kraftigt. Om man tyckte att statsbidraget hade ett otillräcklig nivå, hade man enkelt kunnat höja bidragsgränsen. I stället rev man upp beslutet och införde det gamla krångliga systemet, som gör livet besvärligt för kommunerna. Det går naturligtvis ytterst ut över barnfamiljerna.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Ger man barnfamiljerna ett vårdnadsbidrag, som kan användas för att täcka högre avgifter i barnomsorgen, behöver barnomsorgsutbyggnaden inte stanna upp, under förutsättning att föräldrarna föredrar att efterfråga den kommunala barnomsorgen. Med vår politik blir alltså barnomsorgen mera föräldrastyrd, mera konsumentstyrd, än den är i dag, och det tycker vi är ett steg i rätt riktning.

Det statsbidragssystem som vi hade infört och som socialdemokraterna alltså rev upp bör enligt folkpartiets mening utgöra grunden för den översyn som nu pågår. Jag hoppas att åtminstone inte prestigjen skall lägga hinder i vägen för att också socialdemokraterna i sin översyn kommer fram till att det var ett bra statsbidragssystem.

Till slut ett par ord om statsbidraget till adoptionerna. Det är ju en liten summa pengar det handlar om, men för de tilltänkta föräldrar som skulle ha kommit i åtnjutande av bidraget kan det vara en ansevärd summa.

Detta är också en rättvisefråga. Om statsbidragssystemet urholkas, betyder det att familjens inkomst blir ännu mer avgörande för om alternativet internationell adoption skall kunna te sig realistiskt. När det nu tilläts bli urholkat, innebär det att för de familjer som har dålig ekonomi blir internationell adoption successivt ett allt mindre realistiskt alternativ. Det tycker jag är beklagligt. Den lilla summa det här är fråga om hade riksdagen bort kunna anslå för att göra det möjligt för fler att välja internationell adoption.

Anf. 64 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Kommunerna ställde sig inte bakom det av centern och folkpartiet utarbetade förslaget till nya statsbidragsregler, därför att kommunerna skulle förlora oerhört mycket på det.

När vi debatterade det här förra gången och när vi hade frågan uppe i utskottet, ställde vi oss välvilliga till att ge även den öppna förskolan statsbidrag. Det gjorde vi därför att många dagbarnvårdare och barn hos dagbarnvårdarna har stor nytta av den öppna förskolan.

Det är viktigt att barnomsorgen byggs ut. SCB håller på att göra en förnyad efterfrågeundersökning, och det gör man i enlighet med ett riksdagsbeslut. Undersökningen beräknas vara klar under maj månad, och på grundval av denna undersökning kommer regeringen tillsammans med Kommunförbundet att sätta i gång arbetet på en ny utbyggnadsplan.

Det är väldigt viktigt att kommunerna har ansvaret för barnomsorgen. I nuvarande statsbidragsbestämmelser finns det en möjlighet att ge även enskilda som bedriver barnomsorg del av statsbidraget, om de finns med i barnomsorgsplanerna och följer reglerna för statsbidragsgivningen. Jag anser att det är en viktig punkt att kommunerna har ansvar och överinseende även för denna verksamhet.

När det gäller hemspråksträningen sade jag att det är en naturlig sak att föräldrarna tränar sina barn i hemspråket. Det anser jag fortfarande att det är, men jag anser också att det är väldigt viktigt att kommunerna kan hjälpa till med en hemspråksundervisning och att staten stöder detta. Det stödet tas

in i det nya statsbidragssystemet, och jag kan i dagens läge inte uttala mig om hur man kommer att utforma det.

Vad beträffar adoptionerna har NIA gjort en framställning till socialdepartementet angående reglering av de enskilda adoptionerna. En PM har utarbetats och är ute på remiss. Troligtvis kommer det en proposition till hösten, och då får vi ta upp frågan om anslaget till denna verksamhet till ny bedömning.

Anf. 65 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Ja, det finns en möjlighet att ge även enskilda daghem statsbidrag, om de är med i kommunernas barnomsorgsplaner. Men vi moderater anser att detta skall vara en rättighet för enskilda institutioner, både för heltidsomsorg och deltidförskolor, att få ett statsbidrag. Självfallet skall man ställa kvalitetskrav på den enskilda verksamheten, men man bör ställa kvalitetskrav på all form av barnomsorg och inte ha en njuggare inställning till den enskilda verksamheten.

Jag spårar i Anita Perssons inlägg en mycket njugg inställning till de enskilda alternativen. Jag har inte fått svar på frågan om de enskilda deltidförskolorna kommer att bli berättigade till statsbidrag och inte heller på frågan om deltidförskolan kommer att ingå i statsbidragssystemet.

Anf. 66 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Anita Persson säger att kommunerna inte ställer sig bakom det statsbidragssystem som fördes fram av center- och folkpartiregeringen. Jo, det gjorde man när det gäller principerna. Om man hade fått chansen att välja mellan det lägre statsbidraget och konsekvenserna av regeringens eftervalspolitik skulle med all säkerhet resultatet ha blivit hundra procentig uppslutning kring det lägre statsbidraget.

Beträffande barnmiljörådet anser vi för vår del att det är naturligt att barnmiljörådet, som sedan början av 1970-talet har sysslat med barns miljö i inre och yttre avseende, också nu får i uppdrag att utarbeta ett åtgärdsprogram som visar vägen till ett barnvänligare samhälle.

Anf. 67 INGA LANTZ (vpk) replik:

Herr talman! Jag fick inget svar på frågan om socialdemokraternas syn på om det är barnens behov eller arbetsmarknadens behov av barnomsorg som skall styra utbyggnaden.

Anita Persson svarar att SCB håller på med en ny behovsundersökning. Vi har undersökt behovet i 20 eller 25 år, och vi vet att behovet att bygga ut barnomsorgen både kvantitativt och kvalitativt är oerhört stort.

Jag skall själv om en timme ut till min kommun, Huddinge, där vi skall lägga fast utbyggnadsplanerna för fem år framåt. Skall kommunernas planer tas på allvar kommer det 1986 att fattas 500 000 platser i daghem och 500 000 platser i fritidshem. Det blir tillsammans en oerhörd massa platser som fattas. Om man skall räkna med föräldrarnas önskemål om familjedaghem kan man

Torsdagen den
21 april 1983

*Stöd till barnfa-
miljer m. m.*

kanske minska det med något hundratusental platser, men ändå är behovet oerhört stort.

Mot bakgrunden av detta vill jag fråga efter intentionerna från socialdemokraterna när det gäller att trygga utbyggnaden. Är det arbetsmarknaden eller barnens behov av en bra och trygg barnomsorg som skall styra utbyggnaden?

Anf. 68 ANITA PERSSON (s) replik:

Herr talman! Tyvärr hade vi sex års borgerligt styre som helt förstörde landets ekonomi. Jag förstår de problem som Inga Lantz tar upp när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen. Problemet är mycket stort i många kommuner.

Naturligtvis anser jag, som Inga Lantz, att barnomsorgen är till för barnen och att vi skall bygga ut daghemmen så fort och så mycket vi kan.

Vi har en viss form av barnomsorg för barn mellan fem och sex år i deltidsförskolan. Den är utbyggd, och det är obligatoriskt för kommunerna att kunna ge barnen plats i denna verksamhet.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Ann-Cathrine Haglund. Varför är man från moderat håll så orolig för att kommunerna skall ha överinseende över den enskilda verksamheten? Det finns ju redan möjlighet, om man ställer upp på de statsbidragskrav som gäller och man kan komma med i barnomsorgsplanerna därför att man har en bra verksamhet. Då får man statsbidrag.

Vi har tidigare sagt att procentbidrag är bra, liksom att det är bra att den öppna förskolan är med. Men vi gick inte med på det förslag som lades fram, eftersom man tog med deltidsförskolan och eftersom heldagsomsorgen skulle drabbas. Deltidsförskolan är, som jag sade tidigare, utbyggd, och den är obligatorisk. Om man måste sänka statsbidragen finns det alltså ingen anledning, som jag ser det, att ge ett bidrag till denna verksamhet.

Andre vice talmannen anmälde att Ann-Cathrine Haglund och Rosa Östh anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 69 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I den socialdemokratiska regeringens budgetproposition, bilaga 7, saknade vi kommunister och många andra människor något förslag om återupptagande av de statliga bosättningslånen. Då den borgerliga mittenregeringen och en borgerlig riksdagsmajoritet i missriktat sparsamhetsnit lyckades avskaffa bosättningslånen från den 1 januari 1982, förutskickades från socialdemokratiskt håll att man vid en valseger skulle återinföra dessa. Nu har socialutskottets majoritet bifallit s- och vpk-motioner som väckts i anslutning till budgetpropositionen.

Som bekant yrkade både vpk och socialdemokraterna i partimotioner avslag på borgarnas påfund i partimotioner 1981. Utöver att förslaget om avveckling av de statliga bosättningslånen riktade sig direkt mot ekonomiskt

svaga hushåll var förslaget totalt misslyckat även då det gällde det klart uttalade syftet, nämligen att begränsa budgetunderskottet.

Även under allmänna motionstiden 1982 återkom partimotioner från vpk och socialdemokraterna om återinförande – och förbättring – av lånemöjligheterna. Även dessa krav avlogs av den borgerliga riksdagsmajoriteten utan några som helst bärande skäl.

Den borgerliga utskottsmajoritetens talesman Gabriel Romanus från folkpartiet försvarade regeringens förslag vid båda tillfällena. Han ansåg att bostättningslånen hörde till det som kunde undvaras och att ungdomen som sätter bo får starta mera anspråkslöst. Han hävdade också att unga människor som flyttar ihop bör kunna bygga upp sitt hem steg för steg. Vi fick även veta att i regel har de unga medan de bor hemma en säng, och den kan de ta med sig. Vidare hade de möjlighet att skaffa billiga möbler, och att sätta pengar i händerna på dem som gav möjlighet till köp av TV var inte angeläget.

Den tunga kritik mot avvecklingen av bostadslånen som vid olika tillfällen framförts bl. a. från sociala myndigheter, från konsumentverket och från riksbanken och dess anställda lyssnade de borgerliga tydligen inte på – och man gör det inte nu heller, som framgår av deras reservation. Man tycks inte heller efter den tid som gått ha upptäckt att avvecklingen av bostättningslånen i själva verket inte leder till någon reell besparing för samhället.

De första åren efter en avveckling kan man naturligtvis notera en budgetteknisk vinst genom att budgeten tillförs amorteringar på gamla lån, samtidigt som några nya anslag inte beviljas. Den verkliga besparingen bestod egentligen bara i att budgeten inte behövde belastas med de mycket begränsade förluster som uppkommer i samband med låneverksamheten. I själva verket var låneverksamheten ingen dålig affär för staten. Tar man hänsyn till den sociala funktion lånen hade, var det närmast oförklarligt att de avvecklades. Varför kan man från borgerligt håll inte erkänna att det var en miss mån gjorde och, i stället för att nu framhärda, acceptera att lånemöjligheterna återinförs?

Herr talman! Bostättningslånen fick alltsedan de infördes en allt större betydelse för ekonomiskt svaga hushåll, inte bara för ungdomar som sätter bo, och lånen fick alltmer en social karaktär. Motiven för deras införande, att hushåll med små ekonomiska möjligheter skulle få lån till förmånlig ränta och bra amorteringsvillkor, kvarstår än i dag. Behoven för resurssvaga konsumenter att få långfristiga krediter på rimliga villkor vid bostättningen är förmodligen ännu större i dag än tidigare. En fortgående reallöneförsämring, ständiga pris- och hyreshöjningar och en stigande arbetslöshet gör det nödvändigt att öka samhällets insatser för dem som drabbas hårdast.

De statliga bostättningslånen i deras tidigare form, med de förbättringar vi föreslår, är den bästa kreditform som kan erbjudas människor som vill sätta bo.

Unga människor och låginkomsttagare är speciellt utsatta på lånemarknaden. De bedöms utifrån bankmässiga utgångspunkter ha lägre kreditvärdighet och angelägenhetsgrad än etablerade bankkunder. Ekonomiskt svaga

grupper människor tvingas till kreditformer som avbetalningsköp och kontokort. Båda dessa former är oförmånliga och kontokorten kan locka till en skuldsättning som kan få ödesdigra följder, vilket f. ö. många exempel har visat.

Herr talman! Vpk har i årets motion även upprepat tidigare förslag om att lånen skall anpassas till kostnadsutvecklingen genom att man höjer gränsen för högsta lånebelopp från 10 000 till 20 000 kr. Detta förslag följs upp i reservation 7 i socialutskottets betänkande, och jag yrkar bifall till denna. F. ö. är vi motionärer givetvis glada över att kravet på återinförande av bosättningslånen tillstyrkts, men vi vill även ha med uttalandet om den nödvändiga förbättringen då det gäller högsta lånebelopp.

Låt mig så göra några kommentarer till vad som har sagts här i debatten.

Ingemar Eliasson påstod att det inte fanns några argument för återinförande av bosättningslån i utskottsbetänkandet. Jag ber honom och andra som eventuellt har samma uppfattning att läsa vad som står i utskottsbetänkandet. Utskottsmajoriteten skriver i andra och tredje styckena på s. 12:

”I likhet med vad som tidigare anförts av reservanterna i utskottet anser utskottet att statliga bosättningslån har en klart social funktion och behövs som ersättning för andra mindre förmånliga krediter, såsom kontokort och avbetalningskrediter. Dessa lån var den bästa kreditform som stod till buds för unga människor som ville sätta bo. Kostnaderna för staten var dessutom ganska marginella.

Utskottet anser därför att staten bör återinföra någon form av bosättningslån som kan fylla den funktion som här angivits. Detta bör ges regeringen till känna.”

Aina Westin sade att socialdemokraterna inte var beredda att nu sätta upp några villkor för de bosättningslån som det nu finns en majoritet för att återinföra. Vad vi från vpk:s sida vill är att få en snabb återgång till tidigare lånemöjligheter men med en höjning av lånetaket från 10 000 till 20 000 kr. Det är vad vi vill ha beslut om här i dag.

I övrigt är vi medvetna om att man kan behöva se över tidigare gällande villkor, bl. a. beträffande amorteringstider och räntor, i syfte att förbättra dem. Men orsaken till att vi har avgett en reservation, som vi vidhåller, är att vi vill att det skall vara helt klart att den första uppgiften när bosättningslånen nu återinförs är att höja lånebeloppet från 10 000 kr., som gällde i så många år, till i vart fall 20 000 kr. Det är nödvändigt för att lånen skall få någon reell betydelse för dem som behöver anlita sig av dem.

Anf. 70 AINA WESTIN (s):

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang bara säga att det är klart att det kan vara angeläget att snabbt återinföra bosättningslånen, men jag överlämnar med fullt förtroende åt regeringen att ta hand om denna fråga och föra den till ett resultat så småningom.

Anf. 71 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Vid de två närmast föregående tillfällen då frågan om bosättningslånen behandlades här i riksdagen – dvs. när den borgerliga majoriteten avskaffade dem och när vpk och socialdemokraterna därefter föreslog ett återinförande – har socialdemokraterna i socialutskottet på ett klart och entydigt sätt reserverat sig för ett snabbt återinförande av bosättningslånen. Då har man inte haft med dessa bemärkningar om att det på nytt skulle behöva göras något slags översyn eller liknande. Det är därför litet inkonsekvent det hela.

När vi nu har en arbetarmajoritet i riksdagen som kan reparera den fadäs som den borgerliga mittenregeringen stod för och som den borgerliga riksdagsmajoriteten trumfaded igenom, skall vi göra det snabbt. Behöver vi sedan fortsättningsvis genomföra ytterligare förbättringar, vilket säkert blir nödvändigt, kan vi återkomma till det. Nu är det väsentligt att vi får ett snabbt återinförande av bosättningslånen och att vi i första omgången ser till att det belopp som kan lånas höjs till en nivå som i dag är mera realistisk än den tidigare gränsen var.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 2 (höjning av det allmänna barnbidraget)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 37 för reservation 1 av Ingemar Eliasson och Inga Lantz.

Mom. 4 (fortsatt familjepolitiskt reformarbete)

Reservation 3 av Rune Gustavsson och Rosa Östh, som ställdes mot reservation 4 av Ingemar Eliasson, antogs till kontraposition i kontrapositionsvoteringen.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 2 av Göte Jonsson m. fl. med 78 röster mot 46 för reservation 3 av Rune Gustavsson och Rosa Östh. 184 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 167 röster mot 78 för reservation 2 av Göte Jonsson m. fl. 63 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (återinförande av statlig bosättningslånegivning)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 6 av Ingemar Eliasson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 9 (villkor för bosättningslån)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 19 för reservation 7 av Inga Lantz. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (medelsanvisning till driften av förskolor och fritidshem)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Nr 126

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Torsdagen den
21 april 1983

Stöd till barnfamiljer m. m.

Mom. 12 (återgång till tidigare beslutade statsbidragsregler)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 45 för bifall till hemställan i reservation 9 av Rune Gustavsson och Rosa Östh i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta:

Motivering

Efter ställda propositioner på godkännande av
dels utskottets motivering.

dels den i reservation 10 av Göte Jonsson m. fl. i motsvarande del anförda motiveringen och

dels den i reservation 11 av Ingemar Eliasson i motsvarande del anförda motiveringen

godkändes utskottets motivering med acklamation.

Mom. 13 (riktlinjer för statsbidragsgivningen)

I en förberedande votering biträdde reservation 11 av Ingemar Eliasson i motsvarande del med 29 röster mot 20 för reservation 12 av Inga Lantz. 253 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 10 av Göte Jonsson m. fl. i motsvarande del med 81 röster mot 20 för reservation 11 av Ingemar Eliasson i motsvarande del. 205 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 182 röster mot 78 för reservation 10 av Göte Jonsson m. fl. i motsvarande del. 48 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (föräldraavgifter till barnomsorgen)

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 18 för reservation 13 av Inga Lantz.

Mom. 16 (medelsanvisning till hemspråksträning i förskolan)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 14 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 17 (medelsanvisning till barnmiljörådet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 15 av Göte Jonsson m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 18 (visst uppdrag till barnmiljörådet)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 16 av Rune Gustavsson och Rosa Östh, bifölls med acklamation.

Mom. 20 (medelsanvisning till NIA)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 17 av Ingemar Eliasson, bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

12 § Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande

1982/83:17 Anslag för budgetåret 1983/84 till Utrikesdepartementet (prop. 1982/83:110 delvis)

Utskottets hemställan bifölles.

13 § Kontroll av företag

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:30 om kontroll av företag.

Anf. 72 ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 1982/83:30, som vi nu behandlar, gäller bl. a. etableringskontroll och upprättande av branschregister. Jag vill helt kort beröra dessa frågor och i anslutning härtill också kommentera reservationerna 1 och 3.

Frågan om etableringskontroll har under ett flertal år varit föremål för behandling av näringsutskottet. Redan 1975 uttalade utskottet att det för den ekonomiska utvecklingen är väsentligt att näringslivet fortlöpande får tillskott av nya företag. Utskottet avvisade därför kraven på etableringskontroll och slog vakt om etableringsfriheten. Man uttalade sig dock för en samlad översyn rörande rätten att etablera företag.

I näringsutskottets betänkande 1981/82:25 hänvisades till den år 1980 införda lagstiftningen om näringsförbud för näringsidkare som missbrukar konkursinstitutet, och man refererade också till en del andra åtgärder som regeringen vidtagit för att motverka uppkomsten av ekonomisk brottslighet. Utskottet slog också fast att det för den ekonomiska utvecklingen är väsentligt att näringslivet fortlöpande får tillskott av nya företag. Även i det betänkande vi nu debatterar avisas en vpk-motion med krav på generell etableringskontroll. I reservation nr 3, bakom vilken står representanter för moderata samlingspartiet och folkpartiet, tas det klart avstånd från vpk-motionen. På vårt håll menar vi att etableringskontroll har många negativa effekter. Bl. a. är förutsättningen för ett dynamiskt småföretagande fritt tillträde för nya företag. Etableringskontroll förlamar nytänkande och konkurrens, vilket är till nackdel för konsumenterna.

Kraven på etableringskontroll blir tyvärr allt vanligare. Detta motiveras främst med önskan att få in skatter och viljan att bekämpa ekonomisk brottslighet. Jag kan ta några exempel.

Fackliga representanter vill ha etableringskontroll på vissa områden och vill beskära butikernas öppethållande. Vissa företagare vill ha etableringskontroll för att få bort illojala företag som konkurrerar hårt, därför att de

Nr 126

Torsdagen den
21 april 1983

Kontroll av före-
tag

Torsdagen den
21 april 1983

*Kontroll av före-
tag*

fuskar med skatter och avgifter. LRF hade kort före årsskiftet en sammankomst med jordbruksministern, varvid etableringskontrollen inom jordbruket togs upp. Avsikten var att få ned det stora livsmedelsöverskottet. Små, ännu så länge visserligen blygsamma, bestånd av skråväsende sticker alltså upp som ogräs under våren. Jag tycker att det är väl värt att observera detta.

Vi moderater hävdar att etableringskontroll leder till konkurrensbegränsningar, men konkurrens är nödvändig för att få effektivare företag, som kan erbjuda allt bättre varor till allt lägre priser. Det är konkurrensen som ger konsumenterna valfrihet och makt. Viktigare för konsumenterna än etableringskontroll är därför en i grundlagen fastställd näringsfrihet, som vi f. ö. i skilda sammanhang har motionerat om här i riksdagen.

Herr talman! I några motioner ställs ånyo kravet på upprättande av branschregister för bilverkstäder, dvs. en utvidgning av registreringen av bilverkstäderna. Motiven är bl. a. att vissa företag inom branschen undandrar sig skatter och avgifter. Utskottsmajoriteten uttalar sig positivt för att man nu länsvis skall sondera möjligheterna att inrätta branschregister, baserade på register över företag som har att erlagga mervärdeskatt. Man menar därför att riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen i den riktningen.

I reservation nr 1 hävdar representanter för moderaterna och folkpartiet att det är samhällets skyldighet att effektivt tillse att fusk med skatte- och avgiftsbetalningar motverkas. Företag som lojalt följer lagar och förordningar får inte komma i ett försämrat läge. Statsmakterna har också uppmärksammat detta och genom olika åtgärder försökt motverka ekonomisk brottslighet. Ytterligare åtgärder är som bekant under utredning. Målsättningen måste vara att samhället bör sätta in åtgärder mot den som missbrukar näringsfriheten. I reservationen vill vi också tydligt markera att det är nödvändigt att minska skattetrycket och byråkratin, om man vill komma till rätta med missförhållandena. Tillkomsten av ett företagsregister innebär enligt vår, och många andras, uppfattning risk för ökad byråkrati med stora kostnader för samhället som följd. Jag vill också säga att det kan ses som ett första steg på vägen mot etableringskontroll. Det kan också, herr talman, få negativa verkningar på nyföretagsamheten.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna nr 1 och 3 i det betänkande som vi nu behandlar.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 73 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Såsom framgått av herr Hovhammars anförande behandlar det här betänkandet kontroll av företag. Ett tiotal motioner har väckts, och i dem har framlagts skilda förslag om ökad kontroll av företag. Syftet har huvudsakligen varit att motverka uppkomsten av ekonomisk brottslighet.

I de allra flesta frågor som motionerna behandlar har vi i utskottet i stor

enighet kunnat avstyrka motionskraven eller besvara motionerna, och vi har kunnat göra det med hänvisning till pågående utredningar.

Ekonomisk brottslighet är tyvärr inte någon ny företeelse utan något som vi har att arbeta med inom skatteområdet, avgiftsområdet och andra områden sedan lång tid tillbaka. Vi har vidtagit olika åtgärder för att försöka stoppa brottsligheten. Det är kanske förmätet att påminna om att vi förra våren i stor enighet antog en lag här i riksdagen som sedermera vissa personer fick kalla fötter för, när den började kallas angiverilagen. Men det var ett steg som vi tog för att motverka den ekonomiska brottsligheten.

När det gäller de motioner som vi har att behandla i dag har vi i utskottet i stor utsträckning kunnat hänvisa till pågående utredningsverksamhet. Vi har i många frågor varit eniga.

I ett par frågor har vi dock – såsom också framgått av herr Hovhammars anförande – inte varit helt eniga. Jag vill redan inledningsvis säga att jag är förvånad över att vi inte blev eniga om de punkterna. Vi skulle mycket väl ha kunnat bli det även där. Det finns gott om utredningar att hänvisa till också beträffande två av de frågor som här är aktuella – branschregister för bilverkstäder och etableringskontroll – och likaså beträffande den tredje frågan, nämligen den om kontroll över bankernas kreditgivning. I alla dessa frågor förekommer det utredningar.

När det gäller branschregister för bilverkstäder har den socialdemokratiska majoriteten i utskottet skilt ut sig, eller rättare sagt utnyttjat sin majoritet för att kräva att riksdagen skall göra ett uttalande till regeringen. Detta kan förefalla litet anmärkningsvärt. Jag trodde att socialdemokraterna i utskottet hade så god kontakt med sina egna regeringsledamöter att de kunde få dem att se till att utredningarna verkligen fortskred och lade fram förslag – utan att behöva ta hjälp av riksdagen för att få beslut därom.

Beträffande branschregister för bilverkstäder kan jag i och för sig hålla med om att det förekommer oegentligheter inom branschen, som det kan finnas anledning att åtgärda. Det är inte bara inom den branschen som sådant förekommer, men eftersom den är aktuell nu finns det anledning att behandla den.

Utskottet har redovisat att regeringen nyligen har tillsatt en kommission mot ekonomisk brottslighet, som har vidsträckt mandat när det gäller att utreda omfattningen av och föreslå åtgärder mot brottslighet av det slag det här är fråga om, undandragande av och fusk med skatte- och avgiftsinbetalningar. Vi tycker att det skulle ha varit fullt tillräckligt att hänvisa till det. Men vi tycker att det i ännu högre grad skulle ha varit tillräckligt att hänvisa till utredningar, eftersom regeringen i det här ärendet också har att ta ställning till en skrivelse från konsumentombudsmannen. Vi kan för vår del hänvisa till att de utredningar som pågår på det här området också har att utvärdera det basregister som SCB har och som när det blir färdigt bör kunna vara en lämplig utgångspunkt för specialstudier av skilda branscher. Med hänvisning till dessa utredningar anser vi att man kan avstyrka de aktuella motionerna och lita på att regeringen aktualiserar detta när utredningarna blir färdiga.

Torsdagen den
21 april 1983

*Kontroll av före-
tag*

Till en generell etableringskontroll, som föreslagits i en motion från vpk, säger vi också nej. Vi tycker att den motionen skall avslås. Vi säger inte nej på precis samma sätt som moderaterna och folkpartisten i utskottet gör. Därför finns vi inte på någon reservation. Orsaken till att man från de båda partierna har en reservation är att man på den kanten hyser en nära nog panisk förskräckelse för ordet etableringskontroll. Därför har man valt att avge en särskild reservation.

Vi säger naturligtvis nej till den generella etableringskontroll som föreslås, men vi vill också påstå att det vid vissa tillfällen kan vara motiverat att använda en etableringskontroll. I varje fall tycker vi det är riktigt, som utskottet skriver, att kommissionen för ekonomisk brottslighet har i uppdrag att överväga frågorna om införande av etableringskontroll. Den skall pröva behovet av en sådan kontroll, och den skall lägga fram förslag om hur en eventuell etableringskontroll skall utformas. Det finns alltså en massa frågetecken när det gäller frågan om etableringskontroll, och vi kan inte inse annat än att det är rätt bra att kommissionen utreder dessa frågor, så att vi kan få svar på huruvida en etableringskontroll kan användas eller inte. Därmed vill jag ännu en gång understryka att vi med det ställningstagande som vi gjort givetvis inte säger ja till en generell etableringskontroll.

Jag yrkar bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 74 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Det är ingen tillfällighet att partibeteckningen fp saknas helt bland undertecknarna av de motioner som behandlas i det här betänkandet. "Panisk förskräckelse" talade Tage Sundkvist om. Det kanske inte är någon dum definition.

Som liberaler ser vi med stor oro på de allt vanligare kraven på etableringskontroll i olika former och branscher. Kraven finns inte enbart i motioner till riksdagen, motioner som förresten i många fall återkommit år efter år.

När Sven Heurgren, ordförande i den kommission som skall utveckla, som det heter, samhällets insats mot ekonomisk brottslighet, blev tillfrågad om vilken åtgärd som ligger närmast till hands blev svaret: "Etableringskontroll."

För ett tag sedan träffade jordbruksministern lantbrukare nere i Skåne. Erik Hovhammar påminde också om det. Enligt massmedia var "stämningen riktigt trivsamt". I alla fall gällde det när man kom in på "etableringskontroll". Då var man tydligen överens.

Några konsumenter som kunde ha synpunkter på ökad konkurrens för billigare varor fanns förmodligen inte bland de inbjudna.

De här exemplen visar på en utveckling som vi är oroliga för. Det är tankegångar som sannerligen inte gynnar svenskt näringsliv och än mindre konsumenterna.

Etableringskontroll innebär bl. a. minskad konkurrens, och det är inte därigenom svenska företag kan öka sin effektivitet. Om politiker och myndigheter får delansvar för nästan allt nyföretagande leder det till en ytterligare byråkratisering av vårt näringsliv. Goda idéer, initiativkraft och skaparglädje, framför allt hos småföretagare eller blivande sådana, riskerar att bromsas av centrala tjänstemän, helt enkelt därför att de har så mycket sämre möjlighet att bedöma vilka satsningar som har framtiden för sig än folk ute i företagen. Dess värre är det inte helt ovanligt att redan etablerade företagare också kan tänka sig åtgärder som motverkar nyföretagande.

Ja, det här är alltså folkpartiets allmänna syn på etableringskontroll. Vi tror helt enkelt inte att det är rätt sätt att komma åt ekonomisk brottslighet. Det måste vara fel att reglera en hel bransch därför att enskilda företag inte följer lagar och bestämmelser.

Näringsfrihetsombudsmannen har gett uttryck för liknande synpunkter. Såväl i en skrivelse till utskottet som i tidningsuttalanden har han framhållit vikten av att bibehålla en effektiv konkurrens. Till näringsutskottet skriver han bl. a. så här:

”NO hör till de myndigheter som i olika sammanhang avvisat tankar om etableringskontroll mot bakgrund av de risker för hämmad effektivitetsutveckling och högre prisnivå som en sådan begränsning av konkurrensen kan medföra. System med begränsningar i marknadstillträdet har nämligen visat sig framför allt leda till ett skydd för redan etablerade näringsidkare med högre priser och vinster för de skyddade företagen som följd. Härtill kommer kostnader för kontroll och administration. I stället för reglering av hela branscher bör samhällets åtgärder mot dem som missbrukar näringsfriheten effektiviseras.”

Så skriver alltså näringsfrihetsombudsmannen. NO säger också att näringsförbud är ett bättre sätt att stoppa dem som upprepade gånger begår ekonomiska brott. Enligt vår uppfattning måste det vara riktigt. Företagare som begår grova skattebrott eller andra grova brott i företaget bör kunna få näringsförbud, även om konkurs inte föreligger. Det är bättre att utvidga den här möjligheten än att försvåra för den helt dominerande gruppen seriösa företagare.

Vår principiella utgångspunkt om fri etableringsrätt och färre regleringar av näringslivet innebär inte att vi ser mindre allvarligt på de ekonomiska brott som sker. Inte minst för att skydda de företag som lojalt följer lagar och förordningar och betalar sina skatter måste vi komma åt också den här typen av allvarlig brottslighet. Seriösa företag skall inte kunna slås ut av mindre nogräknade, som på ett ohederligt sätt skaffar sig konkurrensfördelar. Om det råder det inga delade meningar. Men det är, menar jag, en helt annan sak än att kräva etableringskontroll och fler regleringar.

Folkpartiet har också, inte minst under regeringsåren, visat hur allvarligt vi ser på ekonomisk brottslighet. Polisen fick ett stort antal tjänster för den här verksamheten. Det bildades ekonomiska rotlar ute på polisdistrikten. Momsenheter på länsstyrelserna fick ökade resurser, och vi fick en skärpning av konkurrenslagstiftningen, för att nämna några exempel. Det är alltså den här vägen vi tror att man måste gå.

Herr talman! Principen om näringsfrihet är central för hela vårt ekonomiska system, inte minst i en tid då nyföretagande behövs alldeles särskilt. Det här är den grundsyn som ligger bakom de två reservationer där folkpartiet finns med, och jag yrkar alltså bifall till reservationerna 1 och 3.

Anf. 75 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Som har sagts flera gånger redan handlar detta betänkande om några delar av den ekonomiska brottslighet som förekommer i vårt land. Vi har i vår motion 1982/83:1605 citerat den vanligaste definitionen på ekonomisk brottslighet, nämligen följande: Ekonomisk brottslighet är sådan verksamhet som ligger utanför lagens rāmärken och brukar betecknas som den svarta sektorn.

Vi kommunister godkänner självfallet inte den definitionen av ekonomisk brottslighet. Det mest utmärkande för den ekonomiska brottsligheten i högutvecklade industrisamhällen som vårt land är just att mycket av denna brottslighet försiggår inom lagens rāmärken.

Det sker i form av smarta konkurser. Det sker i form av s. k. skatteplanering, där en stor del av den svenska juristkåren har funnit sitt levebröd i att tolka lagarna och driva fram prejudikat på ett sådant sätt att den ekonomiska brottsligheten kan fortsätta med stöd av de lagar som finns.

”Skatteplaneringen” möjliggör skattefusk och skatteflykt. Genom olika transaktioner flyttas pengar från den s. k. vita sektorn, dvs. den lagliga, över till den svarta sektorn – vi behöver bara tänka på narkotikahandel och annat sådant. Där förmeras pengarna, för att sedan i andra transaktioner flyttas över från svart sektor via grå sektor tillbaka till vit sektor igen. Där kan vinsten tas ut, av etablerade personer och grupper som sitter långt ifrån de platser och de beslut där själva brottsligheten begås.

Det är den ekonomiska brottslighet som vi har här i Sverige i dag. Det är inte någon överdrift att bedöma värdet av den till 50 à 60 miljarder kronor per år, pengar som undandras samhällets användning och som så småningom kanske förs ut ur landet och placeras på bankkonton i stater där sådant också är oerhört givande.

Var och en måste förstå att det är nödvändigt att sätta stopp för sådan här verksamhet. Det som vi har tagit upp i dag från vår sida och som har givit anledning till två reservationer är etableringskontroll och kontroll över kreditgivningen.

När det gäller etableringskontrollen kan vi inte finna annat än att det är i högsta grad angeläget att det införs ett sådant system så snabbt som möjligt. Utskottsmajoriteten hänvisar liksom de föregående talarna här till att utredningar, närmast kommissionen för ekonomisk brottslighet, skall ta itu med de här uppgifterna. Men vi kan inte förvänta oss någonting av det arbetet förrän tidigast mot slutet av 1984 eller i början 1985.

Men den brottsliga verksamheten pågår, och det finns all anledning att fatta ett snabbt beslut. Jag vill instämma i vad som sades tidigare när det

gällde frågan om bosättningslån, där vi också fick påpekanden om att det pågår utredningar. Medan gräset växer, dör kon – det gäller i fråga om bosättningslån till unga familjer, och det gäller i fråga om åtgärder för att stoppa den etablerade ekonomiska brottsligheten.

Det är litet förvånande att socialdemokraterna i utskottet inte har velat gå med på ett snabbt införande av etableringskontroll, med tanke på att de under den borgerliga regeringsperioden, både för ett år sedan och för två år sedan, hade motioner i frågan, likalydande med våra. Nu, när den politiska makten finns på rätt ställe, är man inte med. Det är beklämmande, tycker jag.

Jag har litet svårt att förstå hur socialdemokratin kan nöja sig med att hänvisa till kommissionen, samtidigt som pengarna så innerligt väl behövs i den, som vi alla känner till, svaga ekonomi vi har att dras med.

Erik Hovhammar talade varmt för att man inte skall ha etableringskontroll. Det skulle, sade han, stoppa dynamiska småföretagare. Men det är ju inte de som kommer att drabbas – vad jag nu säger gäller i viss mån också folkpartiets representant – utan de ärliga småföretagarna, de som syftar till att bedriva en hederlig verksamhet, behöver inte ha någonting att frukta av en sådan kontroll. De kommer att få sina etableringsrättigheter om de har klara papper. Tvärtom, skulle jag vilja säga, är det till fördel för de ärliga småföretagarna – om det är dem man vill slå vakt om – att de slipper stämpeln i den bransch där de arbetar genom att man får bort dem som utnyttjar möjligheterna och förstör för hela branschens folk på det sätt som nämnts. Det är till fördel om ruttna delar i en bransch kan förhindras från utveckling. Det stärker de ärligas möjligheter och det förbättrar självklart därigenom för konsumenterna och för samhället.

Samhället skall ingripa vid missbruk, säger Erik Hovhammar. Men då är det väl bäst att ingripa så att de missbrukande inte får chansen till något missbruk, medan de dynamiska och hårt arbetande småföretagarna, som det finns många av, i lugn och ro kan fortsätta sin verksamhet. Ingen vill ju komma åt dem.

Christer Eirefelt från folkpartiet kände panisk förskräckelse för att införa etableringskontroll. För vems räkning är ni förskräckta och oroade? Skall vi inte klämma åt dem som gör smarta konkurser, som slaktar företag och plockar ut alla likvida tillgångar och sedan låter samhället betala kostnader på miljontals kronor gång efter annan? Det gäller ju både små, medelstora och t. o. m. större företag.

Nej, vi behöver verkligen stävja detta missbruk. För att citera ett gammalt ordspråk: det är bättre stämma i bäcken än i ån. Därför behövs etableringskontroll.

Därmed vill jag yrka bifall till den första av våra reservationer, nr 4.

Så några ord om kreditgivningen. Det gäller i viss mån samma område. Tillgången till pengar att handskas med i dessa sammanhang är naturligtvis i mycket hög grad beroende på att man kan få krediter och därmed pengar att manipulera med.

Vi har tillräckligt många avskräckande exempel från de gångna åren. Göta

*Kontroll av före-
tag*

Finans-skandalen är bara ett exempel på hur bankerna faktiskt lånar ut stora belopp till personer som, efter vad man tycker, vid lämplig kreditprövning och lämplig kontroll aldrig skulle få låna ett korvöre. Men de har kunnat gå in i en stor affärsbank och plocka ut stora lån, trots att de tidigare har agerat i samhället på ett sådant sätt att de aldrig borde få chansen att ta ut sådana pengar.

Samtidigt måste en vanlig företagare, som kanske vill ta ut några tiotusental kronor för insats i en lägenhet eller något annat, skaffa borgensmän och utstå kreditundersökningar och prövningar innan han kan få låna några pengar.

Detta missbruk florerar speciellt i fastighetsmarknaden, men det är ingen som med säkerhet kan säga hur mycket det ställer till. Det behövs emellertid en kontroll av kreditinstituten.

Man hänvisar till bankinspektionen, men det är tydligt och klart att bankinspektionen inte räckt till – då skulle vi inte ha fått någon Göta Finans-skandal. Bankinspektionen är inte nog. Därför måste det bli skärpning.

Med detta yrkar jag bifall till vår reservation nr 5.

Anf. 76 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! När jag lyssnade till Oswald Söderqvists förkunnelse blev jag inte speciellt förvånad över hans syn på etableringskontrollen. Etableringskontroll ligger nämligen helt i nivå med den socialistiska syn, med planhushållning som system, som vpk företräder. Därför är det givetvis från Oswald Söderqvists synpunkt naturligt att förespråka en sådan linje.

Oswald Söderqvist gav också en del exempel på ekonomisk brottslighet. Han talade om smarta konkurser, skatteplanering, skattefusk och mycket annat.

Jag vill säga som ett direkt svar till herr Söderqvist: Vi försvarar inte brottslighet, men vi kräver att brottsligheten skall utredas av polismyndigheten och bevisas och bestraffas vid domstol. Det finns anledning att skärpa straffen för skattefusande svarta företagare, men därifrån och till att kräva en etableringskontroll är steget långt. Vi moderater vill inte att Sverige skall bli ett förbudsland, en kontrollstat, där varje reglering föder nya regleringar och kontroller. Vi behöver – här kan jag citera Olof Palme – mer svängrum för att få ett effektivare näringsliv och en snabbare välståndsökning. Det är vad det hela går ut på från vårt håll.

Jag läste häromdagen ett uttalande av en känd jurist, kammaråklagare John Josten i Göteborg, som frågade: Vill vi ha ett samhälle där halva svenska folket kontrollerar den andra hälften? Han fortsatte: Vi gräver ner oss i skyttegravar och kan inte ta oss ur. Skattesystemet är så utformat att många inte har något annat val än att fiffla.

Vi har i vår reservation tagit upp detta och sagt att en av anledningarna till den besvärliga situation som föreligger är att vi har alltför hårda skattelagar i vårt land. Det vill vi gärna säga, men den som fuskar – jag upprepar det –,

antingen det gäller skatter eller något annat, skall man klämma åt ordentligt. Det finns, som jag här något har redovisat, metoder för att göra det.

Nr 126

Torsdagen den
21 april 1983

Anf. 77 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Oswald Söderqvist tror inte att etableringskontroll berör seriösa företagare. Men det är just vad det gör. Man skapar ett byråkratiskt hinder inte minst för nyföretagande, vilket kanske är det allvarligaste.

Det finns inga som helst delade meningar, när det gäller vikten av att komma åt skumraskfigurerna i ekonomisk verksamhet. Självfallet är det här ett otyg för myndigheterna och inte minst för konkurrerande seriösa företag. Jag menar emellertid att man skall lägga vikten vid åtgärder som leder till att man kommer åt just de oseriösa företagen och inte vid svepande allmänna regleringsåtgärder, som med nödvändighet blir ett byråkratiskt hinder för det helt dominerande antalet lojala och hederliga företagare.

Som jag sagt tidigare anser jag att näringsfriheten är grundläggande för det ekonomiska system som jag tror på. Ingrepp i möjligheten att starta företag får med nödvändighet negativa konsekvenser för hela näringslivet, något som vi inte kan acceptera. Vi vill gå den motsatta vägen och stimulera nyföretagande i stället.

*Kontroll av före-
tag*

Anf. 78 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det borde inte vara något specifikt socialistiskt, Erik Hovhammar, att kräva ärlighet i affärer. Tvärtom är det väl någonting som alla samhällen verkligen måste arbeta hårt för, om samhället skall kunna fungera.

Det är ju på det sättet – här vill jag vända mig också till Christer Eirefelt från folkpartiet – att de kontrollåtgärder som f. n. finns har visat sig vara otillräckliga. Annars skulle vi ju inte stå här och debattera. Ni har inte med er välmenande attityd, att ekonomiska brottslingar minsann skall klämmas åt och hållas efter, kunnat klara av problemen. Det har inte gått att hindra att företag slaktas. Jag skulle kunna nämna exempel från min egen hemkommun, Uppsala, och ni skulle säkert själva kunna gå ut i era egna hemtrakter och plocka fram åtskilliga fall av sådana här smarta konkurser bara under det senaste året.

Det finns folk som har specialiserat sig på detta. De går från företag till företag. De får köpa företag, och de får etablera sig. Så plockar de ut pengarna – det är ofta välskötta företag som man lägger beslag på och slår klorna i. Man struntar i att betala in sociala avgifter och arbetsgivaravgifter, man avsätter inte semesterpengar och allt sådant som hör till. Man tömmer fonderna i de många gånger ganska välskötta företag som man köper upp. Sedan slår man vantarna i bordet, och så finns det inga tillgångar kvar. Då får samhället träda in med statlig lönegaranti för de anställda det första halvåret, och samhället får stå för hela smällen.

Detta kan vi ju inte hindra om vi inte får ett stopp för den etablering som de här skurkarna håller på med.

Jag kan inte förstå varför ni säger att det skulle drabba dem som är ärliga.

Det är ett enkelt ansökningsförfarande för en ärlig man eller kvinna som kommer och begär att få starta ett företag av det ena eller det andra slaget. Finns det ingen belastning så får de grönt ljus och kan sätta i gång och konkurrera på lika villkor och se till att det blir en frisk och ärlig konkurrens i branschen. Vad har ni emot det? Jag kan inte se annat än att ni är ute efter att slå vakt om det här fifftet – det är min uppfattning efter att ha hört moderaterna och folkpartisterna tala här i dag.

Anf. 79 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det vore ganska svårt att bedöma om jag skall bli företagare, om jag är lämplig för att bli företagare och om jag är ärlig, Oswald Söderqvist. Vem skall kunna göra en sådan bedömning?

Vi försvarar inte brottsligheten – jag upprepar det. Kontrollen skall utföras av samhällets organ, såsom skattemyndigheter och – jag vill gärna göra det tillägget –, i de fall då företagaren har anställda, även av arbetarskyddsmyndigheter för att se till att arbetsplatsen är acceptabel.

Skattebrott inträffar, det vet vi. Oavsett vem som driver en näring händer det ibland. Därför har vi också gett skatte- och åklagarmyndigheterna förstärkta resurser. Visar det sig inte tillräckligt, får man göra ytterligare förstärkningar.

Men vi säger också att en viktig sak är att man försöker få en sådan skattelagstiftning som gör att folk inte animeras att skattefuska. Det är också någonting som herr Söderqvist borde tänka på.

Anf. 80 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Inte ens med de mest utstuderade etableringskontroller tror jag att vi kommer åt all ekonomisk brottslighet. Däremot tror jag att vi kan komma betydligt längre med ett utvidgat näringsförbud. Skillnaden är att detta drabbar just dem som är illojala och inte slår blint mot de seriösa företagarna. Det är samma principer som gäller för annan lagstiftning – det är bovarna vi skall komma åt.

Anf. 81 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag och mitt parti har naturligtvis inte alls någonting emot en förbättrad skattelagstiftning. Det vill jag säga till Erik Hovhammar. Den svenska lagstiftningen är ju i många fall bedräglig.

Men jag har ändå litet svårt att förstå folkpartiets och moderaternas representanter. Ni säger ju att ni är för att det skall vara kontroller – Christer Eirefelt talade t. o. m. om att han mycket väl kan tänka sig ett näringsförbud – men samtidigt säger ni att ni inte vill ha någon etableringskontroll, för det går inte att kontrollera på det sättet.

Ta en ung människa som har avslutat sin utbildning och som är inställd på att starta ett företag inom viss bransch! Han eller hon har ingen belastning; det finns ingenting som visar att han eller hon inte duger eller att samhället skulle ha något att invända mot en etablering. Det är ju inte fråga om att kontrollera om de skall klara sig som företagare med etableringskontrollen.

som Erik Hovhammar sade, eller om de duger till att driva en restaurang, en liten verkstad eller något annat företag. Det gäller att kontrollera att de inte har något fiffel bakom sig när de startar. Första gången de söker tillstånd för etablering kan det, som jag ser det, inte finnas något som helst hinder för en etablering. Vi kan säga att de sedan fifflar och gör sådana saker som att suga ur ett företag, en smart konkurs eller börjar skattefiffla. Deras företag går då omstyr. Sedan kommer de tillbaka nästa år och söker tillstånd att igen få ta över ett företag, i samma bransch eller i en annan bransch. Det är då etableringskontrollen skall slå till, det är då som vi får nytta av den. Det är det som saknas i dag. Det finns exempel på människor som har gjort sådana här saker fem, sex, sju eller åtta gånger i rad, men som bara har fått fortsätta. Var och en måste inse att det är här som man skall sätta in stöten.

Detta kommer inte, Erik Hovhammar och Christer Eirefelt, att ett enda dugg skada ärliga företagare, varken småföretagare, medelstora företagare eller andra. Jag är av den uppfattningen att de flesta småföretagarna i detta land arbetar hårt och ärligt och försöker att driva sina företag på ett ärligt sätt. Dessa ärliga företagare skadas av fifflarna. Därför borde ni ställa er bakom vårt förslag, om ni vill slå vakt om bl. a. småföretagarna.

Andre vice talmannen anmälde att Erik Hovhammar och Christer Eirefelt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 82 WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 30 verkar det som om vi i utskottet egentligen är rätt eniga när det gäller att komma åt den ekonomiska brottsligheten. I betänkandet behandlas ett antal motioner som alla går ut på att kontrollen skall skärpas.

Det har på den senaste tiden faktiskt hänt en del på det här området. Bl. a. tillsatte regeringen i november 1982 en kommission med uppdrag att lämna förslag till åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Det har tidigare i debatten talats om denna kommission. 1981 tillsattes en näringsförbudskommitté. Denna skall pröva möjligheterna till vidgade regler om näringsförbud.

Jag skall börja med att kommentera två motioner, en från moderaterna, nr 808, och en från några socialdemokrater, nr 2018, där det föreslås en effektivare registrering av bilverkstäder. Ett branschregister för bilverkstäder på länsnivå vill motionärerna ha. Det kunde vara lämpligt att momsregistret låg till grund för ett sådant branschregister.

Undersökningar har visat att det förekommer alltför mycket fusk med skatter och avgifter från mindre nogräknade verkstäder. Det säger sig självt att det inte går för de seriösa bilverkstäderna att konkurrera med dem som fuskar. Onekligen är det en skrämmande utveckling på detta område. Vi tycker, Tage Sundkvist, att det är på tiden att det händer någonting, att vi kommer till skott i denna fråga. Även om vi socialdemokrater nu sitter i regeringsställning, går vi den officiella vägen här i riksdagen när det gäller att driva frågor.

Torsdagen den
21 april 1983

*Kontroll av före-
tag*

Utskottet instämmer i motionärernas krav att något måste göras. Därför bör riksdagen göra ett uttalande till regeringen om att möjligheterna att på länsnivå inrätta ett register för bilverkstäder bör undersökas.

En näraliggande motion från moderaterna, nr 1982/83:858, kan också anses tillgodosedd, åtminstone till vissa delar, med utskottets förslag.

I motion nr 1608 från vpk föreslås att en generell etableringskontroll skall införas inom näringslivet i dess helhet. Utskottet anser att man inte bör föregripa kommissionens för ekonomisk brottslighet arbete och slutsatser, då det i kommissionens direktiv finns med att den skall pröva behovet av en eventuell etableringskontroll och diskutera hur den i så fall skall utformas. Därför avstyrker utskottet motionen.

Utskottet menar också att vi bör invänta kommissionens arbete och slutsatser innan vi tar upp och diskuterar en eventuell etableringskontroll inom skogsbruket. Det finns en motion från några socialdemokrater, nr 650, där det föreslås en försöksverksamhet i Värmland. I det sammanhanget vill jag påpeka att industriverket håller på med en utredning om effekterna av konkursen i Vänerskog. Vi bör också vänta på resultatet av denna. Utskottet avstyrker därför motionen.

I vpk-motionen nr 1608 och socialdemokraternas motion nr 2026 tas upp bankernas roll som kredit- och betalningsförmedlare. I vpk-motionen vill man att en strängare kontroll av bankerna skall göras innan kreditgivning sker, t. ex. till restaurang- eller fastighetsöverlåtelse. S-motionärerna anser att bankspektionen bör få i uppdrag att utreda i vad mån bankerna direkt eller indirekt har förmedlat krediter vid spekulativa överlåtelser och lämna förslag på åtgärder mot detta.

Som framgår av utskottsbetänkandet är det flera utredningar som har i uppdrag att se över bankernas kreditgivning, och jag får på nytt hänvisa till kommissionen mot ekonomisk brottslighet, som också skall komma in på bankernas verksamhet och deras kontroll av låntagare. F. ö. är det bankspektionen som skall utfärda regler för bankernas kreditgivning. Med detta, herr talman, avstyrker utskottet även dessa motioner.

Vad gäller moderaternas motion nr 1668, begärs där skärpta åtgärder mot finansiering av narkotikahandeln. Såsom framgår av utskottsbetänkandet är ett flertal utredningar inkopplade också på dessa problem, exempelvis Nordiska ministerrådet, banklagsutredningen och narkotikakommissionen. Utskottet anser givetvis att det är mycket viktiga frågor som motionären tar upp, men med stöd av vad jag här har anfört avstyrker utskottet motionen.

I den socialdemokratiska motionen nr 301 läggs fram förslag till lag om låsinstallation m. m. Liknande motioner har riksdagen behandlat vid flera tillfällen tidigare. Utskottet anser, liksom motionärerna, att det är viktigt att samhället har en viss kontroll över dem som säljer och installerar låsanordningar. Utskottet har tidigare framhåvt betydelsen av aktiva insatser från regeringen och olika myndigheter i syfte att nedbringa inbrottsfrekvensen. Detta kan ske genom förbättrat låsskydd. Utskottet upprepar detta och förutsätter att regeringen ägnar uppmärksamhet åt de missförhållanden som

kan komma i fråga inom låsservicesektorn. Med detta avstyrks motionen.

I en annan socialdemokratisk motion, nr 252, begärs att kravet på auktorisation enligt lagen om bevakningsföretag skall utsträckas till att också gälla för sådan bevakningsverksamhet som organiseras inom ett företag för företagets eget skydd. Men utskottet menar, liksom tidigare år då liknande motioner behandlats, att det inte är realistiskt att staten skall reglera företags bevakningsverksamhet för egen räkning. Utskottet avstyrker således motionen.

Herr talman! Med vad jag här har anfört yrkar jag bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 1982/83:30 i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 83 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Den bit som vi är oeniga med socialdemokraterna om gäller branschregister till bilverkstäder. Låt mig hänvisa till att den frågan, förutom det som Wivi-Anne Radesjö nu uppgav, också har aktualiserats redan 1979, när dåvarande regeringen uppdrog åt konsumentverket att intensifiera tillsynen över fordonsverkstäderna. Detta har så småningom resulterat i att konsumentverket har studerat frågan och avgett en skrivelse till regeringen under sommaren 1982 där verket har tagit upp hela problemkomplexet kring denna fråga. Den skrivelsen övervägs f. n. i regeringskansliet. När man fortsätter att hänvisa till den utredning som den nuvarande regeringen har tillsatt när det gäller den ekonomiska brottsligheten, som också skall syssla med de här frågorna, så sker det mot bakgrund av att regeringen i dagens läge har så många frågor på sitt bord när det gäller kontrollen av de här fordonsverkstäderna. Det är mot denna bakgrund som jag frågar mig varför socialdemokraterna i utskottet och i kammaren inte litar på sin egen regering. Tror ni att det skulle gå fortare genom att riksdagen ställde sig bakom detta?

Annars håller jag naturligtvis med om att det är helt korrekt att det är riksdagen som skall ha möjlighet att ställa de här kraven. Jag är bara litet förvånad över att socialdemokraterna har denna inställning. Det är ett tecken, tycker jag, på att man inte litar på sin egen regering.

När det gäller hur man skall komma till rätta just med den här biten så har vi i vår reservation fört fram just de basregister som vi har i SCB och som vi tror skulle kunna vara ett bättre instrument att använda än länsvisa branschregister, när man kommer så långt att man verkligen skall börja fatta beslut på det här området.

Anf. 84 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Wivi-Anne Radesjö, som ju själv är småföretagare, har talat varmt för egenföretagarna och deras problem. I den bilden ligger också möjligheten att bli egen företagare.

När det gäller nyföretagsamheten vill jag påstå att förutsättningarna därvidlag skulle rubbas kraftigt, om man införde en etableringskontroll.

Vi har i vårt land fått en synnerligen hög standard och effektivitet i vårt

*Kontroll av före-
tag*

näringsliv. Det har inneburit att vi har blivit väl kända och att det runt om i världen dokumenterats att vi tillverkar goda varor, av hög kvalitet. Nyföretagandet – möjligheten att sätta i gång ett nytt företag – är här någonting väldigt viktigt.

Enligt min uppfattning skulle en etableringskontroll minska nyföretagandet och därmed också konsumenternas möjligheter att påverka utvecklingen. Vi skulle i stället få en stagnation inom näringslivet, och konsumenterna skulle också få högre priser och, måhända, sämre service. Det är en av anledningarna, herr talman, till att vi är motståndare till etableringskontroll. Vi menar att varken etableringskontroll eller register av skilda slag kan lösa de problem som vi i dag har diskuterat.

Anf. 85 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Bara ett par ord om etableringskontrollen och kontrollen över kreditgivningen.

Jag konstaterar än en gång att socialdemokraterna i opposition, för ett år sedan och för två år sedan, hade med oss gemensamma motioner om att införa etableringskontroll. Nu vill man inte göra det, och man hänvisar till den här kommissionen, som skall undersöka den ekonomiska brottsligheten. Samma sak gäller kontrollen av kreditgivningen där vi helt och hållet ställer oss bakom de intentioner som finns i den socialdemokratiska motionen, som sammanfaller med våra krav. Där hänvisar man också från utskottsmajoriteten och från socialdemokraternas sida till denna kommission.

Vi tycker att den här kommissionen för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten är bra. Det är ett mycket bra initiativ, och det är värdefullt att det kommer till stånd. Men vad är det som hindrar att man redan nu ser till att dessa viktiga kontrollåtgärder vidtas, om vilka ingen kan säga annat än att de är behövliga? Sedan kan kommissionen i lugn och ro fortsätta att arbeta. Vi kan få ett reformerat, kanske ännu bättre förslag om två år. Men om vi inte gör någonting nu, kommer det alltså inte att hända någonting. Fiffler kommer att fortsätta, de smarta konkurserna kommer att fortsätta, långivning till fifflare och skattesmitare kommer att fortsätta. Det vill ni alltså inte göra någonting åt. Det tycker jag är svagt.

Anf. 86 WIVI-ANNE RADESJÖ (s) replik:

Herr talman! Till Tage Sundkvist: Givetvis litar vi på vår regering. Vi hyser inget misstroende mot den. Men vi vill ge regeringen till känna detta med branschregister. Det är väl inte så ovanligt att ett sådant tillkännagivande föreslås även av ledamöter av samma parti som regeringspartiet. Vi har haft reservationer på denna punkt när vi var i opposition, så det är ju ingenting nytt vi kommer med på detta område.

Sedan till Erik Hovhammar: Vad gäller etableringskontrollen menar jag att den skyddar de små, seriösa företagen. De har ju ingen möjlighet att konkurrera med företag som missbrukar systemet när det gäller att betala skatter och avgifter. Om vissa företag missbrukar möjligheterna och inte betalar in skatter och avgifter i rätt ordning, konkurrerar dessa företag ut de

seriösa företagen. Vi socialdemokrater har absolut ingenting emot etableringskontroll. Det har vi sagt, och det är därför som regeringen har tillsatt utredningar som skall se över det hela. Vi skall naturligtvis avvakta utredningars resultat, så att vi får en riktig grund för genomförandet.

Anf. 87 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Att socialdemokraterna förr om åren haft reservationer på denna punkt har jag förståelse för. Däremot har jag litet svårt att förstå att man nu skriver till regeringen. Det är ju nämligen detta som är det nya – att ni har fått "eget folk" i regeringen.

Anf. 88 ERIK HOVHAMMAR (m) replik:

Herr talman! Vi har ju möjlighet att via skatte- och åklagarmyndigheter, som jag nyss sade, komma åt det värsta fusket. Vi har varit eniga om att vi skall skapa vissa förstärkningar av resurserna där.

När det gäller att starta nya företag tror jag inte att det är så särskilt stimulerande för blivande företagare när man börjar tala om kompetensbevis. De skall ha någon form av "körkort" för att kunna starta ett företag. Man talar om kontroll och övervakning av de mest skilda slag. Jag tror inte att sådant är så särskilt stimulerande för den seriöse företagaren. Det innebär, herr talman, att många som måhända har tänkt att bli egenföretagare och familjeföretagare backar ur. De vill inte komma in i det här kontrollsystemet.

Anf. 89 WIVI-ANNE RADESJÖ (s) replik:

Herr talman! Man kommer i varje fall åt sådana företagare som startar företag så att säga på löpande band och lägger ned dem efter en lämplig tid. Jag tror inte att, såsom Oswald Söderqvist framhårdade, det är de som startar företag för första gången som drar sig för etableringskontrollen. Etableringskontrollen är ju till för att man skall komma åt dem som upprepade gånger missbrukar det förtroende som det innebär att vara företagare.

Anf. 90 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Det är en ganska omvittnad uppfattning att näringsutskottet kan räknas till de svårflirtade utskotten i den meningen att även om utskottet i och för sig ställer upp bakom de tankegångar som motionsledes förs fram, så kommer man oftast ändå till ett avstyrkande när det är färdigresonerat. Det finns några exempel på det i det betänkande som vi behandlar just nu.

Låt mig börja med frågan om lag om låsinstallation. Utskottet framhäver betydelsen av aktiva insatser från regeringens och olika myndigheters sida i syfte att nedbringa inbrottsfrekvensen, bl. a. genom ett förbättrat låsskydd. Det här är intressant, för det innebär att näringsutskottet i sak tagit ställning för att det här krävs någonting utöver den tingens ordning som gäller i dag. Men näringsutskottet aktar sig mycket noga för att gå från ord till handling, och det tycker jag är beklagligt. Min uppfattning är den, herr talman, att ett förbättrat låsskydd inte är tillräckligt – man borde ha gått vidare.

Torsdagen den
21 april 1983

*Kontroll av före-
tag*

Vänder man på sidan i betänkandet finner man att näringsutskottet i fråga om lagen om bevakningsföretag säger: "Lagens primära syfte är emellertid att skapa trygghet för bevakningsföretagens kunder." Jag skall inte ta upp någon diskussion om vad som är det primära, sekundära eller t. o. m. tertiära syftet, men lagen har inte bara en konsumentpolitisk uppgift. Det tar utskottet också självt upp. Man säger nämligen litet längre ned: "Det har också ansetts betydelsefullt att samhället i tid skall kunna hindra uppkomsten av något som skulle kunna uppfattas som privata poliskårer eller bevakningskårer." Här finns alltså just det som jag motionsledes har fört fram i fråga om egenregiverksamheten. Det skulle vara mycket intressant att få höra utskottets talesman beskriva vilka möjligheter samhället i dag har att förhindra det som näringsutskottet säger att man skall förhindra. Detta rimmar illa med vad Wivi-Anne Radesjö sade för en stund sedan, nämligen att det inte är realistiskt att reglera egenregiverksamheten.

Men den verkliga kullerbyttan tycker jag, herr talman, att man gör när man skall försöka skriva bort den rätt positiva inställning som jag tycker mig kunna utläsa ur det jag har citerat. Utskottet skriver följande: "Önskemål av det slag som motionären ger uttryck åt synes — — — inte ha varit aktuella när lagen om bevakningsföretag kom till." Därefter avstyrker utskottet motionen.

Konsekvensen av det resonemanget är ju att den argumentering som man vill föra i efterhand, dvs. då lagen har tillkommit, som motiv för en ändring skall man inte få föra. Vill man över huvud taget diskutera någonting, så skall man göra det vid en lags tillblivelse — därefter är näringsutskottet inte berett att diskutera saker och ting. Det tycker jag är alltför fantastiskt för att det skall få stå obemärkt i sammanhanget.

Det svårflirtade näringsutskottets åsikter kommer givetvis att godtas av riksdagen, men däri ligger inte, herr talman, att alla ledamöter accepterar näringsutskottets åsikter.

Anf. 91 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Oswald Söderqvist gjorde i sitt första anförande gällande att större delen av den svenska juristkåren försörjer sig genom skatterådgivning och annan mer eller mindre lämplig verksamhet. Det är ett uttalande som faller på sin egen orimlighet. Man kunde kanske låta det vara oemotsagt. Men nu förhåller det sig på det sättet att våra skickligaste och mest seriösa praktiserande jurister inte åtar sig skatteärenden, därför att de inte vill utsätta sig för smutskastning av den typ som Oswald Söderqvist här gjort sig skyldig till. Kammaren bör veta att det förhåller sig så. I själva verket är detta en allvarlig sak, med tanke på de människor som skulle behöva hjälp i sådana här ärenden.

Anf. 92 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Om Bertil Lidgard hade lyssnat uppmärksamt på vad jag sade, hade han kunnat bespara sig sitt anförande nyss. Vad jag talade om var "en stor del" av juristkåren, inte "en större del" — det är en viss skillnad.

Faktum är att en stor del av den svenska juristkåren är engagerade i vad man kalla skatteplanering etc. Men det vare mig fjärran att vilja säga att större delen av våra verksamma jurister skulle syssla med sådant. I så fall skulle läget i det här landet vara fruktansvärt. Så långt har jag alltså absolut inte gått.

Det är emellertid välbekant – det känner Bertil Lidgard till mycket bättre än jag – att Advokatsamfundet och andra organisationer i detta sammanhang har fått ingripa ganska hårdhänt mot medlemmar som har ställt upp i s. k. fula affärer. Så visst finns det anledning att rikta kritik mot vissa inom den svenska juristkåren.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (branschregister för bilverkstäder)

Hem st ä l l a n

Utskottets hemställan bifölls med 203 röster mot 94 för bifall till hemställan i reservation 1 av Staffan Burenstam Linder m. fl.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 190 röster mot 42 för godkännande av den i reservation 2 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson anförda motiveringen. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (etableringskontroll)

Hem st ä l l a n

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 17 för bifall till hemställan i reservation 4 av Oswald Söderqvist. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 202 röster mot 94 för godkännande av den i reservation 3 av Staffan Burenstam Linder m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 4 (kontroll över bankernas kreditgivning)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 17 för reservation 5 av Oswald Söderqvist. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1982/83:2400 av Elving Andersson m. fl.

1982/83:2401 av Margit Gennser och Nic Grönvall

Förslag till lag med vissa bestämmelser om larmanläggningar m. m. (prop.

1982/83:163)

6 *Riksdagens protokoll 1982/83:126–129*

15 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställes

Meddelande om interpellationer

den 21 april

1982/83:122 av *Ivar Franzén (c)* till statsrådet Birgitta Dahl om en ökad användning av solenergi, m. m.:

I dag är de flesta medvetna om att en riktig och framgångsrik energipolitik har avgörande betydelse för att förbättra vår ekonomi och öka sysselsättningen.

Vi ser energisektorn som en expansiv sektor med utrymme för stora framtidsinvesteringar och med ett stabilt behov av energi.

Det är lätt att göra felbedömningar utifrån denna allmänna expansions- och tillväxtfilosofi.

Drastiskt minskad bränslemarknad

Verkligheten är att den expansiva utveckling som vi alla vill satsa på skall ske i en krympande energimarknad och en drastiskt minskad bränslemarknad. Leveransen av eldningsolja har minskat från 20 miljoner m³ 1979 till ca 12 miljoner m³ 1982. Under de senaste åren har största tillskottet till vår energibalans kommit via effektivare användning av energi. Så kommer det att förbli under åtskilliga år framåt.

Denna situation innebär att vi kan förutse en stenhård konkurrens mellan olika energislag om den s. k. baslastproduktionen. Detta beror på att de kommande energialternativen i allt högre grad kommer att ha stora fasta kapitalkostnader medan de rörliga kostnaderna blir ganska små.

Stora fasta kostnader

Detta förhållande måste vi vara mycket uppmärksamma på. Det är mycket lätt att investeringarna låser oss till ett sämre alternativ.

När det gäller investeringar i värmepumpsteknik för att ta till vara billig eller gratis spillvärme o. d. är risken ganska liten. Lönsamheten är ofta god, och vi utnyttjar inhemska tillgångar, som annars skulle varit helt oanvända. Även elströmmen för att driva värmepumparna är inom vissa gränser en fast kostnad på grund av de bindningar som gjorts i tolv kärnkraftsreaktorer.

Något av samma resonemang kan vi tillämpa när det gäller att ta till vara skogsenergi. Så länge satsningarna innebär ett bättre utnyttjande av våra skogstillgångar är risken för låsningar mycket liten. Skogsenergin konkurrerar inte heller på värmemarknaden under sommaren utan kan med fördel lagras till den egentliga eldnings säsongen.

Kol – en importvara

Problemen och riskerna blir väsentligt större när det gäller satsningar på kol. Kol är en importvara. Det krävs betydande investeringar, som har begränsad alternativ användning. Miljöbelastningen är betydande och

kostnaderna för att begränsa den är stor. När investeringarna är gjorda skall kommande bättre alternativ konkurrera med den rörliga kostnaden, som är mindre än hälften av totalkostnaden.

I en krympande energimarknad är risken uppenbar att kolsatsningen kommer att bli ett allvarligt hinder för de på sikt mycket bättre alternativen. Vi har i dag alldeles tillräckligt med lönsamma projekt som avser energihushållning, tillvaratagande av billig energi via värmepumpar och utnyttjande av skogsenergi utan att låsa upp framtiden med omfattande kolsatsningar.

Tänk efter före

Tänker vi efter, så kan alla konstatera att den positiva satsning på värmepumpsteknik som sker i dag aldrig skulle ha varit möjlig om kolintroduktionen hade skett i den takt som kolförespråkarna ville 1981. Det skulle helt enkelt inte ha funnits marknadsutrymme för denna stora industrisatsning. Speciellt gäller detta stora värmepumpar, men sambandet finns även för mindre och medelstora värmepumpar.

Solenergi – morgondagens energi

Värmepumpstekniken är i dag accepterad som en färdig teknik. Solenergi ligger betydligt efter men säkert mycket närmare ett kommersiellt genombrott än de flesta tror.

Kostnaderna för solenergin är nästan till 100 % kapitalkostnader. Skall solenergin kunna konkurrera måste den göra det mot alternativens totalkostnad.

En annan förutsättning är att solenergin kan säsonglagras. Även detta problem är på väg mot en ekonomisk lösning.

I det längre perspektivet är det endast solenergin som på ett fullt godtagbart sätt kan lösa vårt behov av energi för uppvärmning. Detta är ett stort misstag om denna långsiktigt enda riktiga lösning skulle försenas tio eller kanske tjugo år därför att vi i dag låser upp en stor del av värmemarknaden i ett kolberoende.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag att till energiministern få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att undvika att den kolsatsning som nu pågår blir ett hinder för satsningar på energihushållning, värmepumpsteknik, skogsenergi och en medveten förberedelse för ökad satsning på solenergi?

1982/83:123 av *Pär Granstedt* (c) till jordbruksministern om en svensk jordbrukspolitik med syfte att lindra den globala livsmedelskrisen:

Försörjningen med livsmedel är ett av vår världs absolut största problem. FAO räknar, på basis av data från åren 1974–1976, med att närmare 2 miljarder människor är undernärda. Det var vid den tiden nästan hälften av jordens befolkning. Dess värre finns det ingen anledning att räkna med att

situationen skall ha förbättrats under de senaste åren.

En biståndspolitik som bl. a. syftar till att förbättra livsmedelsproduktionen i de fattiga länderna är naturligtvis ett viktigt bidrag i strävan att motverka världssvälten. Samtidigt får man inte underskatta svårigheterna att inom överskådlig tid lösa problemen den vägen.

I själva verket har en inte föraktlig ökning av jordbruksproduktionen skett i de fattiga länderna. Genom bl. a. nyodling, en kraftig utökning av konstbevattningen och en ökad användning av konstgödsel och biocider lyckades man under 1970-talet öka spannmålsproduktionen i tredje världen (Afrika, Asien och Sydamerika) med 28 %. Dess värre kunde denna produktionsökning bara i mycket ringa grad skapa en bättre livsmedelsförsörjning. Under samma tid ökade nämligen befolkningen i dessa delar av världen med 24 %.

För att någorlunda klara livsmedelsförsörjningen har u-länderna i allt högre grad blivit hänvisade till import. År 1970 hade u-länderna enligt FAO sammantaget ett visst exportöverskott av livsmedel. De exporterade för 9,69 miljarder US dollar och importerade för 7,94 miljarder US dollar. År 1979 hade situationen bytts i sin motsats. Exporten var då 32,44 miljarder US dollar, men importen hade vuxit till 38,09 miljarder US dollar.

För att bibehålla nuvarande, katastrofalt låga, näringsstandard måste u-länderna under den närmaste tioårsperioden öka sin livsmedelsproduktion med 25–30 %. Även om detta lyckas, tvingas man räkna med att antalet undernärda människor i världen ökar med drygt 500 miljoner under samma tid.

U-ländernas ansträngningar att öka sin livsmedelsproduktion i den takt som skulle vara nödvändig försvåras i många fall av de naturliga förutsättningarna. Förutom de svårigheter att introducera nya tekniker som hänger samman med analfabetism, orättvis jordfördelning, korruption, svag administration osv. tillkommer rent ekologiska problem.

En mycket stor del av u-ländernas nyodlingspotential ligger i de tropiska regnskogsområdena. Tropisk regnskog kännetecknas dock av att näringsämnen i huvudsak cirkulerar i vegetationen, jorden är ofta mycket näringsfattig, och dessutom starkt benägen att erodera om det skyddande växttäcket tas bort. Andra glest befolkade områden är de savann- och steppområden som ligger mellan jordens regnskogs- och ökenområden. Här skapar torkan problem, och en alltför hård användning tenderar att påskynda ökenutbredning. Konstbevattning kan vara en lösning men leder till saltproblem om den inte sköts på rätt sätt. I tredje världens stora bergsområden – Anderna, östafrikanska höglandet, Himalaya etc. – leder en alltför intensiv uppodling till omfattande erosionsproblem. Sådana områden i tredje världen som å andra sidan har verkligt gynnsamma betingelser för jordbruk, t. ex. Bengalen, Java, östra Kina, har redan en extremt tät befolkning.

De ekologiska och andra problem som finns för att utveckla jordbruket i tredje världen är i allmänhet långt ifrån oöverkomliga. Men de är ofta av den karaktären att en forcerad och dåligt planerad utveckling kan leda till en jordförstöring, som på litet längre sikt medför kraftigt försämrade odlings-

förutsättningar. En felaktig användning av konstbevattning och kemikalier har också visat sig skapa långsiktiga problem. Det är alltså angeläget att u-länderna får möjlighet att utveckla sitt jordbruk i en takt som är ekologiskt hållbar.

En slutsats av detta måste vara att i-länderna måste ta ett betydande ansvar för världens livsmedelsförsörjning. I-länderna svarar för närmare hälften av världens livsmedelsproduktion men har bara en femtedel av jordens befolkning. Detta förhållande är inte bara ett resultat av i-landsjordbrukets tekniska överlägsenhet, utan hänger också samman med att i-länderna i stort sett sammanfaller med den tempererade klimatzonen, som, i varje fall med nu känd teknik, erbjuder bättre jordbruksbetingelser där än i flertalet u-landsregioner.

Det är viktigt att se också den svenska jordbrukspolitiska debatten mot denna bakgrund. Att tala om "överskottsproblem" i en situation där endast hälften av jordens människor får den mat de behöver förefaller något cyniskt. I stället borde utgångspunkten vara att Sveriges produktionsförmåga skall utnyttjas i så hög grad som det är möjligt på ett ekologiskt uthålligt sätt. Om detta leder till en produktion som är större än våra egna behov, bör vi också skapa lämpliga kanaler för att se till att det som blir över kan utnyttjas i länder med livsmedelsbrist. Det finns således ingen anledning att i vårt land föra en debatt om en minskad jordbruksproduktion. Snarare borde debatten handla om de bästa formerna för ett mer permanent svenskt livsmedelsbistånd. Särskilt viktigt är det naturligtvis att det utformas så att det inte hämmar jordbruksutvecklingen i mottagarländerna.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag fråga jordbruksministern:

Är jordbruksministern beredd att medverka till en svensk jordbrukspolitik som leder till att Sverige, efter förmåga, kan lindra den globala livsmedelskrisen?

1982/83:124 av *Bertil Jonasson* (c) till jordbruksministern om ersättningen vid intrång i fiske genom militär verksamhet:

År 1964 beslutade riksdagen att ersättning skall utgå till yrkesfiskare för förlorad inkomst i fiske på grund av militär verksamhet. Därvid angavs också särskilt de yrkesfiskare som var ersättningsberättigade. Ärende om ersättning avgöres av försvarets civilförvaltning.

Riksdagen beslutade även att särskilda fiskeskyddsnämnder inrättas, vilkas huvudsakliga uppgift är att, innan övning företas, avge yttrande rörande övningens från fiskesympunkt lämpligaste förläggning i tid och rum samt beräkna de ekonomiska skador som övningen kan förmodas förorsaka. Nämnderna skall även avge förslag till ersättning till fiskare.

Sedan riksdagsbeslutet har övningsverksamheten i Vättern kraftigt intensifierats. Under åren 1972–1981 har försvarets civilförvaltning ej utbetalat någon ersättning för intrång i fiske i Vättern trots att avvisningar skett.

Den militära övningsverksamheten i Vättern har inneburit förändringar av

Torsdagen den
21 april 1983

*Meddelande om
frågor*

miljön inom allmänt vattenområde genom anhopning av skrot på botten, vilket påverkar yrkesfiskarens möjligheter till fiske på dessa bottnar.

Svenska Insjöfiskarens Centralförbund har i anledning av riksdagens beslut 1978 om licensiering av yrkesfiskare begärt att ersättningsgrunderna ökas.

Förbundet har också hemställt att den militära verksamheten i tillämpliga delar prövas av koncessionsnämnden och vattendomstol samt att övningsverksamheten planeras i samråd med fiskets organisationer och att antalet övningsdagar begränsas.

Mot bakgrund av detta anhåller jag om att få ställa följande frågor till jordbruksministern:

Fråga 1. Hur tänker regeringen ordna ersättningsfrågan dels för de år som gått, dels för framtiden när det gäller den militära verksamheten i Vättern?

Fråga 2. Tänker regeringen pröva den militära verksamheten i Vättern enligt miljöskyddslagen och i vattendomstolen?

16 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 21 april

1982/83:442 av *Bengt Wittbom* (m) till arbetsmarknadsministern om följderna av höjda arbetsgivaravgifter:

Socialdemokraterna har under alla år envist vägrat erkänna att lönekostnadsökningar i form av höjda arbetsgivaravgifter i någon avgörande mån påverkar tillgången på riktiga jobb på arbetsmarknaden. Vid regeringens presentation av kompletteringspropositionen framföll arbetsmarknadsministern att en av de mest betydelsefulla delarna för att förbättra läget på arbetsmarknaden var frånvaron av förslag om fortsättningsvis höjda arbetsgivaravgifter.

Sedan tillträdet har regeringen höjt arbetsgivaravgifterna med 2,65 %. Hur många arbetstillfällen har eller kommer att gå förlorade på grund av dessa arbetsgivaravgiftshöjningar?

1982/83:443 av *Margó Ingvarðsson* (vpk) till statsrådet Gertrud Sigurðsen om lämpligheten av att privata näringslivet bekostar statliga tjänster:

AB Fortia har erbjudit sig att bekosta en professur i oftalmiatrik vid Karolinska institutet i Stockholm.

Anser sjukvårdsministern att det är lämpligt att det privata näringslivet direkt bekostar statliga tjänster?

1982/83:444 av *Per Olof Håkansson* (s) till kommunikationsministern om behovet av nya anläggningar för överföring av järnvägsvagnar till kontinenten:

En inom SJ och på uppdrag av regeringen genomförd utredning bl. a. beträffande utformningen av tågfarjeförbindelserna till kontinenten har nyligen överlämnats till regeringen.

I annat sammanhang har därefter ånyo aktualiserats förslag om byggande av nytt tågfarjeläge m. m. även detta med uppgift att betjäna överföringen av järnvägsvagnar m. m. till kontinenten. Det är ett förslag som radikalt överstiger vad som är slutsatserna i SJ-utredningen.

Jag vill därför fråga:

Anser kommunikationsministern att det finns några bärande motiv för etablering av helt nya anläggningar för överföring av järnvägsvagnar till kontinenten?

1982/83:445 av *Hugo Hegeland* (m) till justitieministern om skärpt polisbevakning från den 1 juli 1983:

Den 1 juli kommer ca 450 fångar att få lämna fängelserna – inte på grund av avtjänat straff utan till följd av ett riksdagsbeslut att strafftiden, på grund av platsbrist, skall halveras för fångar som ådömts straff om högst två års fängelse.

Med anledning härav frågar jag justitieministern om han anser det motiverat att polisen, för allmänhetens skull, skärper sin bevakning efter nämnda tidpunkt?

1982/83:446 av *Per Stenmarck* (m) till justitieministern om frihet att själv välja medlemskap i politiskt parti:

Vice statsminister Ingvar Carlsson höll ett uppmärksammat s. k. frihetstal för några veckor sedan. Han räknade där upp en lång rad friheter, och det framgick att socialdemokraterna skulle arbeta för dessa i regeringsställning.

Är justitieministern mot denna bakgrund beredd att ta initiativ till en lagändring, så att det framgår att var och en har frihet att själv välja medlemskap i politiskt parti?

1982/83:447 av *Per Stenmarck* (m) till justitieministern om förbudet mot vin- och spritreklam:

Tidningen Nordvästra Skånes Tidningar har fällts i marknadsdomstolen för ett antal annonser där ordet "vin" ingått i texten, såsom angivande av ett företags namn.

I sin dom påpekar marknadsdomstolen att ett företag visserligen får ange sitt namn i annons, även om namnet anspelar på "viss" dryck. Men om företaget säljer sådan dryck och i annonsen använder namnet så att detta förhållande framhävs, så anses marknadsföring av drycken föreligga.

Torsdagen den
21 april 1983

*Meddelande om
frågor*

Detta måste innebära att om det danska företaget Vinhvset – där alltså en anspelning sker på "viss" dryck – hade gjort reklam för ost eller konserver så hade annonserna inte fällts. Nu framkommer endast att man har "stort udvalg", "lave priser" och "god kurs". Detta förhållande är något svårt att förklara, framför allt i andra länder, där ett utslag som detta närmast väcker allmän munterhet.

Är justitieministern beredd medverka till att klarhet kan bringas, så att denna typ av mera bagatellartad annonsering inte faller under förbudsgränsen?

1982/83:448 av *Einar Larsson* (c) till jordbruksministern om begränsning av importen av vissa livsmedel och trädgårdsprodukter:

Miljökraven på svenska livsmedel är mycket hårda. Såväl i jordbruksproduktionen som inom trädgårdsnäringen ställs mycket strikta krav när det gäller att undvika kemikalier som ger höga halter av rests substanser. Möjligheterna att kontrollera rests substanser i importerade livsmedel på sådant sätt att konsumenten garanteras samma högvärdiga produkt som den svenska är emellertid begränsade. Eftersom man kan anta att i alla länder används de preparat som är tillåtna, vore en rimlig åtgärd att undvika import av livsmedel från länder som tillåter preparat vilka är förbjudna i Sverige.

Jag vill fråga jordbruksministern:

Är jordbruksministern beredd att medverka till en sådan ordning att livsmedel och trädgårdsprodukter ej köps från länder vilka tillåter användande av kemiska preparat som är förbjudna i Sverige?

1982/83:449 av *Pär Granstedt* (c) till civilministern om fördelningen av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen:

Regeringen beslutade för en tid sedan att planerna på att flytta försvarets forskningsanstalt, FOA, till Botkyrka inte skall fullföljas. Detta måste betraktas som ett svårt bakslag för ansträngningarna att få till stånd en bättre fördelning av statliga arbetsplatser i Stockholmsområdet.

Avser regeringen att fortsätta arbetet på att få till stånd en bättre fördelning av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen, och hur skall det i så fall bedrivas?

1982/83:450 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om kontrollen av det svenska kärnkraftsavfallet:

Det högaktiva svenska kärnkraftsavfall som utförs till Frankrike skall kontrolleras av Internationella atomenergiorganet, IAEA, enligt ett avtal slutet den 27 juli 1978 mellan IAEA, Euratom och Frankrike (Infcirk 290). Enligt uppgift från IAEA har dock ratifikationsdokument ännu inte inlämnats, och avtalet har därför inte trätt i kraft.

När kan det avtal som skall tillförsäkra kontroll av det svenska

kärnkraftsavfallet förväntas träda i kraft, och vilka garantier har den svenska regeringen intill dess att så sker?

Nr 126

Torsdagen den
21 april 1983

1982/83:451 av Sigvard Persson (c) till kommunikationsministern om åtgärder för att öka underhållet och ombyggnaden av befintligt vägnät:

Meddelande om
frågor

Vid riksdagens behandling den 6 april 1983 av trafikutskottets betänkande 1982/83:12 behandlades bl. a. centermotionen 1982/83:619 om prioritering av anslagen till vägar. I motionen framhölls angelägenheten av en omprioritering av anslagen inom vägverkets totalram på så sätt att större andel disponeras för underhåll och ombyggnad av befintligt vägnät i stället för – som icke sällan sker – nybyggnad av mycket kostnadskrävande nya vägsträckningar. Som exempel i det avseendet nämndes den planerade motortrafikleden Malmö–Staffanstorps. I denna senare fråga har tre LRF-avdelningar i en gemensam skrivelse, daterad den 1 mars 1983, till bl. a. kommunikationsministern framfört tungt vägande synpunkter mot byggandet av denna väg.

I ovannämnda utskottsbetänkande anförde utskottet bl. a.: "Arbetet med revideringen av gällande flerårs- och fördelningsplaner pågår f. n. och nya planer skall under innevarande år fastställas för åren 1984–1993. Regeringen avser också att inom kort utfärda anvisningar för planeringen med avseende dels på inriktningen av vägbyggandet, dels på den anslagsnivå som planeringen bör utgå från."

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Kommer kommunikationsministern att i sina anvisningar avseende inriktningen av vägbyggandet ange riktlinjer som *dels* bättre än nu tillgodoser underhåll och ombyggnad av befintligt vägnät, *dels* motverkar byggandet av nya vägsträckningar som inkräktar på högklassig åkermark?

17 § Kammaren åtskildes kl. 17.44.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert